

Regionfullmäktige

KALLELSE

25 februari 2013

Kallelsen med handlingar finns på internet www.gotland.se

**Inrättande av Naturreservatet Södra hällarna,
del av Visby Visborg 1:9 m.fl.**

Innehåll

- Regionstyrelsens förslag 2013-01-30, § 3
- Ledningskontoret 2013-01-11
- Samhällsbyggnadsförvaltningen reviderad bilaga 7, 2013-01-09
- Regionstyrelsens förslag 2012-11-29, § 351
- Ledningskontoret 2012-11-07
- Byggnadsnämnden 2012-11-07, § 212 (inkl bilagor)
- Tekniska nämnden 2012-04-25, § 92

Regionstyrelsen
Regionstyrelsens arbetsutskott

2013-01-30
2013-01-15

Rs § 3

Au § 4

Återremiss. Inrättande av Södra Hällarna, del av Visby Visborg 1:9 m.fl.

KS 2011/306

- Regionstyrelsen 2011-06-21, § 190
- Tekniska nämnden 2012-04-25, § 92
- Plan- och bostadskommittén 2012-05-22, § 6
- Byggnadsnämnden 2012-06-20, § 105
- Byggnadsnämnden 2012-11-07, § 212
- Ledningskontoret 2012-11-07
- Regionstyrelsen 2012-11-29, § 351
- Regionfullmäktige 2012-12-17, § 172
- Ledningskontoret 2013-01-11
- Samhällsbyggnadsförvaltningen reviderad bilaga 7 2013-01-11

Regionstyrelsen gav i juni 2011 byggnadsnämnden i uppdrag att i samverkan med tekniska nämnden arbeta fram ett förslag till naturreservat med föreskrifter för området Södra hällarna. Syftet med naturreservatet är dels att säkerställa områdets biologiska värden dels att tillgängliggöra området för allmänhetens rekreation och naturupplevelser.

Enligt byggnadsnämndens reglemente ansvarar nämnden för prövning och tillsyn inom naturvården i den mån inte uppgiften lagts på annan nämnd. I tekniska nämndens reglemente sägs bland annat att det är nämndens ansvar att svara för skötseln av regionens fastigheter. För kommunala naturreservat betyder det att byggnadsnämnden har ett ansvar att genom tillsyn se till att skötselplanen följs och att tekniska nämnden ansvarar för det praktiska åtgärdsarbetet utifrån skötselplanen.

Byggnadsnämnden har föreslagit att regionen bildar ett kommunalt naturreservat under namnet Kungsladugårdshällarna (Södra Hällarna). Samhällsbyggnadsförvaltningen har arbetat fram ett förslag till geografisk avgränsning och föreskrifter samt skötselplan för naturreservatet. Byggnadsnämnden anser att beslutet är väl avvägt mot allmänna och enskilda intressen samt att regionens ekonomiska åtaganden för inrättande och skötsel av reservatet bedöms som rimliga. Totalt uppgår investeringskostnaden till 3 miljoner kronor, de årliga driftskostnaderna till 300 000 kronor samt ytterligare 100 000 kronor i tillkommande löpande driftskostnader vart femte år (2012).

forts.

Justerande:	Utdragsbestyrkande:

Regionstyrelsen
Regionstyrelsens arbetsutskott

2013-01-30
2013-01-15

Rs § 3 forts

Au § 4

Byggnadsnämndens förslag har varit på samråd. Inkomna synpunkter har tydliggjort behovet av att det bildas ett skötselråd för att få en bred dialog i samband med den kontinuerliga uppföljningen av skötseln samt för diskussion kring behovet av framtida eventuella revideringar av skötselplanen.

Skötselplanen har även justerats med anledning av de synpunkter som kommit från intresseföreningar rörande reservatsskötseln samt formuleringar som rör bland annat bete och hundrastning. Vikten av att anpassa tillgängligheten till barn och personer med funktionshinder poängteras.

Regionstyrelsen har tillstyrkt ledningskontorets förslag med smärre ändringar och fastställt namnet till Naturreservatet Södra Hällarna.

Regionfullmäktige återremitterade ärendet den 17 december, år 2012, med motiveringen ”att ärendet på grund av att skötselplanens ekonomiska beräkningar är ofullständiga. Att åta sig huvudmannaskap för naturreservatet är ett stort ekonomiskt åtagande och då måste beräkningarna för framtida kostnader vara helt klarlagda innan beslut”.

Ledningskontoret har kompletterat sin tidigare tjänsteskrivelse genom att samhällsbyggnadsförvaltningen har tagit fram ett reviderat ekonomiskt underlag.

Underlag från ledningskontoret förelåg vid arbetsutskottets sammanträde i form av tjänsteskrivelse, förtydligande av kostnadskalkyl för Södra Hällarna samt reviderad bilaga 7, vilken ersätter tidigare utskickad bilaga.

Arbetsutskottet fann att ärendet går till regionstyrelsen för beslut i fullmäktige.

Yrkanden:

- *Lars Thomsson (C)* yrkade med instämmande av *Rolf Öström (M)* och *Mats-Ola Rödén (FP)*, i första hand på att planförslaget ska till byggnadsnämnden för behandling och i andra hand avslag på planförslaget.
- *Stefaan De Maecker (MP)* yrkade bifall till förslaget.

forts.

Justerande:			Utdragsbestyrkande:

Regionstyrelsen

2013-01-30

Regionstyrelsens arbetsutskott

2013-01-15

Rs § 3 forts

Au § 4

Ordförande ställde proposition på Lars Thomsson (C) yrkande om att planförslaget ska gå vidare till byggnadsnämnden för behandling och fann att yrkandet hade avslagits. Omröstning begärdes och regionstyrelsen godkände följande proposition: JA för arbetsutskottets förslag och NEJ för Lars Thomssons yrkande om behandling i byggnadsnämnden. Följande 8 röstade Ja: *Bo Björkman (S), Brittis Benzler (V), Leif Dahlby (S), Stefan De Maecker (MP), Eric Martell (S), Tommy Gardell (S), Lisa Kalström (S) och Åke Svensson (S)*. Följande 7 röstade Nej: *Jacob Dygéus (M), Eva Nypelius (C), Stefan Nypelius (C), Rolf Öström (M), Mats-Ola Rödén (FP), Lars Thomsson (C) och Margareta Persson (M)*. Lars Thomssons yrkande om behandling i byggnadsnämnden hade således avslagits.

Ordförande ställde proposition på Lars Thomssons yrkande om avslag på planen och fann att det hade avslagits. Omröstning begärdes och regionstyrelsen godkände följande proposition: JA för arbetsutskottets förslag och NEJ för *Lars Thomssons yrkande*. Följande 8 röstade Ja: *Bo Björkman (S), Brittis Benzler (V), Leif Dahlby (S), Stefan De Maecker (MP), Eric Martell (S), Tommy Gardell (S), Lisa Kalström (S) och Åke Svensson (S)*. Följande 7 röstade Nej: *Jacob Dygéus (M), Eva Nypelius (C), Stefan Nypelius (C), Rolf Öström (M), Mats-Ola Rödén (FP), Lars Thomsson (C) och Margareta Persson (M)*. Arbetsutskottets förslag hade således vunnit majoritet.

Regionstyrelsens förslag till fullmäktige

- Området Södra Hällarna inrättas som naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken med avgränsning, syfte och reservatsföreskrifter som framgår av byggnadsnämndens förslag och regionstyrelsens arbetsutskotts justeringar.
- Namnet fastställs till "Naturreservatet Södra Hällarna".
- Skötselplanen för "Naturreservatet Södra Hällarna" fastställs i enlighet med bilaga 3 till byggnadsnämndens förslag.
- Byggnadsnämnden ges delegation att besluta om mindre ändringar i skötselplanen.

forts.

Justerande:			Utdragsbestyrkande:

Regionstyrelsen

2013-01-30

Regionstyrelsens arbetsutskott

2013-01-15

Rs § 3 *forts.*

Au § 4

- Tekniska nämnden ansvarar för det praktiska arbetet för drift och skötsel av naturreservatet utifrån skötselplanen i enlighet med nämndens reglemente.
- Det åligger tekniska nämnden att i samband med det årliga budgetarbetet begära medel dels för investeringar och dels för kostnader avseende drift och skötsel av naturreservatet.
- Bilaga "Beräkning av kostnader för etablering, skötsel och förvaltning av reservatet Södra Hällarna" ersätter härmed tidigare utskickad bilaga 7, i ärendet.

Justerande:	Utdragsbestyrkande:

Datum Den 11 januari 2013

Regionstyrelsen

Visby Visborg 1:9 m fl (delar av) – Förslag till inrättande av naturreservat för området Södra Hällarna

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige besluta följande:

1. Området Kungsladugårdshällarna inrättas som naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken med den avgränsning, det syfte och de föreskrifter som framgår av bifogade bilagor
2. Skötselplanen för ” Naturreservatet Södra Hällarna” godkänns i enlighet med förslag redovisat i bilaga
3. Byggnadsnämnden erhåller delegation att besluta om mindre ändringar i skötselplanen
4. Tekniska nämnden ansvarar för det praktiska arbetet för drift och skötsel av naturreservatet utifrån skötselplanen i enlighet med nämndens reglemente
5. Det åligger tekniska nämnden att i samband med det årliga budgetarbetet begära medel dels för investeringar dels för finansiering av kostnader för drift och skötsel av naturreservatet

Bakgrund

Regionstyrelsen gav i beslut § 190/2011 byggnadsnämnden i uppdrag att i samverkan med tekniska nämnden arbeta fram ett förslag till naturreservat med föreskrifter för området Södra Hällarna. Syftet med naturreservatet är dels att säkerställa områdets biologiska värden dels att tillgängliggöra området för allmänhetens rekreation och naturupplevelser.

Enligt byggnadsnämndens reglemente ansvarar nämnden för prövning och tillsyn inom naturvården i den mån inte uppgiften lagts på annan nämnd. I tekniska nämndens reglemente sägs bland annat att det är nämndens ansvar att svara för skötseln av regionens fastigheter. För kommunala naturreservat betyder det att byggnadsnämnden har ett ansvar att genom tillsyn se till att skötselplanen följs och att tekniska nämnden ansvarar för det praktiska åtgärdsarbetet utifrån skötselplanen.

Samhällsbyggnadsförvaltningen har i enlighet med direktiven arbetat fram ett förslag till geografisk avgränsning, föreskrifter samt skötselplan för det blivande naturreservatet. Förslaget behandlades av byggnadsnämndens arbetsutskott den 24 oktober. Beslutet blev att föreslå byggnadsnämnden att överlämna förslaget till regionstyrelsen och regionfullmäktige för beslut om bildandet av ett kommunalt naturreservat på området Södra Hällarna (Kungsladugårdshällarna). I beslutet sägs att förslaget är väl avvägt mot allmänna och enskilda intressen samt att regionens ekonomiska åtaganden för inrättande och skötsel av reservatet bedöms som rimliga. Totalt uppgår investeringskostnaden till 3 mnkr, de årliga löpande driftskostnaderna till 300 tkr samt ytterligare 100 tkr i tillkommande löpande driftskostnader vart 5 år (index 2012).

Förslaget har under sommaren varit ute på samråd. De synpunkter som kommit in har tydliggjort behovet av att ett skötselråd bildas i syfte att få en bred dialog i samband med den kontinuerliga uppföljningen av skötseln samt för diskussion kring behovet av framtida eventuella revideringar av skötselplanen. Vikten av att anpassa tillgängligheten till barn och människor med funktionshinder poängteras. Skötselplanen har även justerats med anledning av de synpunkter som kommit från intresseföreningar rörande reservatsskötseln samt formuleringar som rör bland annat bete och hundrastning.

Vid Regionfullmäktiges sammanträde 2012-12-17 beslutades under § 172 att ärendet skulle återremitteras med motivet att skötselplanens ekonomiska beräkningar bedömdes vara ofullständiga. Samhällsbyggnadsförvaltningen har därefter tagit fram ett nytt ekonomiskt underlag som presenteras i bilaga. Denna bilaga ersätter bilaga 7 i tidigare utskick.

Bedömning

Ledningskontoret vidhåller sitt tidigare förslag till beslut när ärendet senast behandlades av Regionstyrelsen, att tillstyrka

- det förslag till avgränsning, syfte och föreskrifter som godkänts av byggnadsnämnden överlämnas till regionstyrelsen för slutligt beslut i regionfullmäktige att inrätta området Kungsladugårdshällarna som naturreservat
- det förslag till skötselplan som tagits fram för reservatsområdet godkänns av regionfullmäktige.

Ledningskontoret

Per Lindskog
Regiondirektör

Förtydligande av kostnadskalkyl för Södra Hällarna

I förslaget till skötselplan för naturreservatet Södra Hällarna finns en redovisning av kostnadsuppskattningar för investeringar som landar på 4 Mkr. Beslut är fattat om en investering på 3 Mkr. Den ursprungliga kostnadskalkylen är gjord i nära samverkan mellan konsult och tjänstemän på Samhällsbyggnadsförvaltningen. Kapitalkostnader för år ett redovisas också.

Följande justeringar av investeringsåtgärderna föreslås:

P-platser: Under 2012 har vissa åtgärder utfört varför summan för p-platsernas åtgärder minskas	- 50 000
Bandtun: Avgränsningen är ett önskemål för framtiden och kan göras när/om stöd kan erhållas	-1 000 000
Stängsel: Åtgärder för att hindra motorfordon att köra i området har utförts med bland annat LONA – medel	-100 000
Röjning: Efter samrådet har en mer varsam röjning föreslagits vilket ger minskad kostnad	-50 000
Total minskad kostnadsuppskattning	1 200 000

En stor del av de initiala investeringarna kommer att kunna täckas dels av det bidrag Region Gotland erhåller ifrån Naturvårdsverket för inrättande av reservatet, s.k. markåtkomst-bidrag. Hur stort stödet blir är inte klart i dagsläget, uppskattningsvis ligger stödet mellan 0,5 – 1 Mkr. Många olika stöd för bevarande och utveckling av biologisk mångfald och friluftsliv står också att söka. Dessa stöd kan även framöver täcka delar av de löpande skötselkostnaderna.

Stöd som Region Gotland kan och bör söka är t.ex:

- Stöd inom landsbygdsprogrammet, flertal olika.
- Stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås) Upp till 70 %
- Lokala naturvårdssatsningen (LONA)
- Miljöersättning för betesmarker . ev. lamm bete kan sökas av eventuell djurhållare.

Kapitalkostnad: År 1 uppgår kapitalkostnaden till 213 000 kr

Beräkning av kostnader för etablering, skötsel och förvaltning av reservatet Södra Hällarna

Beräkningen överblickar kostnaderna de närmaste 20 åren

Område	Åtgärd	Kostnader		
		Engångs- åtgärd	Löpande årligen	Löpande vart 5:e år
P-platser:	Tre entréer och infarter + p-platser anläggs. Södra, mellersta (huvudparkering för naturreservatet) och norr om Kungsladugården (ny infart) och avgränsning yta Kungsladugården - naturreservat	400 000 350 000	10 000	5 000
Bandtun	Avgränsning av naturreservatet. Önskemål som skjuts på framtiden	1 000 000 0		
Stängsel	Vid entréer och övriga infarter anläggs fysiska stängsel för motorfordon, bom anläggs vid huvudparkering för räddningstjänst. Utfört 2012	100 000		
Informationsskyltar	Informationsskyltar i anslutning till 4 entréer /p-platserna (nr 4 är vid Träffpunkt Gotland - Trafikverket)	75 000		
Renhållning	Uppsättning av papperskorgar mm vid 3 entréer /p-platser (Kungsladugård, mellersta och södra)	50 000	30 000	5 000
WC vid p-latser	Handikapp WC, 2 platser södra och mellersta	600 000	75 000	25 000
Grillplatser	Anläggning av grillplatser: 3 övre nivå och 3 mellersta nivå med bord och sittplatser	100 000	10 000	10 000
Trappor	Reparera befintlig trappa, samt anlägga nya trappor samt handledare för säkra passager mellan nivåerna.	250 000		
Grusad gc-väg 1	Handikappanpassad grusväg från mellersta p-plats till utkiksplats med grillplats, ca 250m	100 000		
Grusad gc-väg 2	Från Färjeleden (hamnen) via Träffpunkt Gotland och från Söder väg/Toftavägen, ca 250 m	50 000		
Grusad gc-väg 3	Uppgradering av befintlig vägar, naturstigar genom naturreservatet (från norra parkering till södra parkering med anslutningar till grillplatser övre nivå), ca 1400 m.	275 000	10 000	
Grundstädning	Grundstädning av reservatet	20 000		
Städning	Årlig städning + löpande sophämtning		50 000	
Röjning	Röjning av sly och trädplantor - hela området. Något minskat behov efter revidering av skötselplanen efter samrådet.	500 000 450 000	50 000	50 000
Bete	Möjliggöra område för bete, stängsel mm Ej beteskostnader	50 000	5 000	
Slåtter	Slåtter	30 000	10 000	
Uppmärkning	Uppmätning och uppmärkning av naturreservatet	50 000		
Utveckling	Uppföljning av naturreservat, mål för biologiska värden, inventeringsarbeten, rapporter etc.		40 000	
Utveckling	Utredning om anpassning av skötseln till rödlistade arter	50 000	10 000	
Utveckling	Revidering av skötselplanen			5 000
Projektering	Naturreservat	300 000		
Summa		4 000 000 2 800 000	300 000	100 000

Regionstyrelsen
Regionstyrelsens arbetsutskott

2012-11-29
2012-11-13

Rs § 351

Au § 320

Inrättande av naturreservat Södra Hällarna (Kungsladugårdshällarna); del av Visby Visborg 1:9 m.fl.

KS 2011/306

- Regionstyrelsen 2011-06-21, § 190
- Tekniska nämnden 2012-04-25, § 92
- Plan- och bostadskommittén 2012-05-22, § 6
- Byggnadsnämnden 2012-06-20, § 105
- Byggnadsnämnden 2012-11-07, § 212
- Ledningskontoret 2012-11-07

Regionstyrelsen gav 2011-06-21 byggnadsnämnden i uppdrag att i samverkan med tekniska nämnden arbeta fram ett förslag till naturreservat med föreskrifter för området Södra hällarna. Syftet med naturreservatet är dels att säkerställa områdets biologiska värden dels att tillgängliggöra området för allmänhetens rekreation och naturupplevelser.

Enligt byggnadsnämndens reglemente ansvarar nämnden för prövning och tillsyn inom naturvården i den mån inte uppgiften lagts på annan nämnd. I tekniska nämndens reglemente sägs bland annat att det är nämndens ansvar att svara för skötseln av regionens fastigheter. För kommunala naturreservat betyder det att byggnadsnämnden har ett ansvar att genom tillsyn se till att skötselplanen följs och att tekniska nämnden ansvarar för det praktiska åtgärdsarbetet utifrån skötselplanen.

Byggnadsnämnden har föreslagit att regionen bildar ett kommunalt naturreservat under namnet Kungsladugårdshällarna (Södra hällarna). Samhällsbyggnadsförvaltningen har arbetat fram ett förslag till geografisk avgränsning och föreskrifter samt skötselplan för naturreservatet. Byggnadsnämnden anser att beslutet är väl avvägt mot allmänna och enskilda intressen samt att regionens ekonomiska åtaganden för inrättande och skötsel av reservatet bedöms som rimliga. Totalt uppgår investeringskostnaden till 3 mnkr, de årliga driftskostnaderna till 300 tkr samt ytterligare 100 tkr i tillkommande löpande driftskostnader vart 5 år (2012).

Byggnadsnämndens förslag har varit ute på samråd. Inkomna synpunkter har tydliggjort behovet av att bildas ett skötselråd för att få en bred dialog i samband med den kontinuerliga uppföljningen av skötseln samt för diskussion kring behovet av framtida eventuella revideringar av skötselplanen.

forts

Justerande:			Utdragsbestyrkande:

Regionstyrelsen

2012-11-29

Regionstyrelsens arbetsutskott

2012-11-13

Rs § 351 *forts*

Au § 320

Skötselplanen har även justerats med anledning av de synpunkter som kommit från intresseföreningar rörande reservatsskötseln samt formuleringar som rör bland annat bete och hundrastning. Vikten av att anpassa tillgängligheten till barn och människor med funktionshinder poängteras.

Ledningskontoret tillstyrker byggnadsnämndens förslag till avgränsning, syfte och föreskrifter av naturreservatet och att regionstyrelsen beslutar föreslå regionfullmäktige att inrätta naturreservatet "Kungsladugårdshällarna" samt att fastställa skötselplanen för området.

I arbetsutskottet påtalade *Brittis Benzler (V)* att det som materialet kallas "dagis" rätteligen heter förskola, vilket ska korrigeras till fullmäktiges utskick. Utskottet har tillstyrkt ledningskontorets förslag med följande undantag. Namnet på naturreservatet ska vara "Södra Hällarna". Reservatsföreskrifterna ska justeras enligt följande. Under avsnittet om allmänhetens rätt att färdas och vistas inom naturreservatet ska vad som anges under punkt 1. och som gäller räddnings- och utryckningsfordon samt fordon nödvändiga för skötselåtgärder enligt skötselplanen flyttas fram till reservatsföreskrifternas inledande avsnitt och komplettera punkt 8 som får följande lydelse "*föra motordrivet fordon utan tillstånd från Region Gotland, med undantag för räddnings- och utryckningsfordon samt fordon nödvändiga för skötselåtgärder enligt skötselplanen.*"

Yrkanden

- o *Lars Thomsson (C)*, yrkade med instämmande av *Mats-Ola Rödén (FP)* och *Lena Celion (M) m.fl.* i första hand avslag på arbetsutskottets förslag och i andra hand att ärendet återremitteras.
- o *Stefan Wramner (M)*, *Lars Thomsson (C)* och *Mats-Ola Rödén (FP) m.fl.* yrkade återremiss av skötselplanen då den ekonomiska beräkningen är felaktig.
- o *Stefaan De Maeckers m.fl.* yrkade bifall till arbetsutskottets förslag.

forts

Justerande:			Utdragsbestyrkande:

Regionstyrelsen

2012-11-29

Regionstyrelsens arbetsutskott

2012-11-13

Rs § 351 forts

Au § 320

Ordföranden ställde proposition på *Lars Thomssons (C) m.fl.* yrkande i andra hand om återremiss ärendet i sin helhet. Ordföranden fann att yrkandet avslogs. Omröstning begärdes. JA för arbetsutskottets förslag. NEJ för *Lars Thomssons m.fl.* yrkande. Följande röstade Ja: *Hanna Westerén (S), Leif Dahlby (S), Bo Björkman (S), Tommy Gardell (S), Anette Medbom (S), Brittis Benzler (V), Stefaan De Maecker (MP) och Åke Svensson (S).* Följande röstade Nej: *Lena Celion (M), Stefan Wramner (M), Margareta Persson (M) Lars Thomsson (C), Karl-Johan Boberg(C), Eva Gahnström (C) och Mats-Ola Rödén (FP).* Omröstningen har utfallit med 8 ja-röster mot 7 nej-röster.

Ordföranden ställde därefter proposition på *Stefan Wramner (M) m.fl.* yrkande om återremiss av skötselplanen pga felaktiga ekonomiska beräkningar. Ordföranden fann att yrkandet avslogs. Omröstning begärdes. JA för arbetsutskottets förslag. NEJ för *Stefan Wramners(M) m.fl.* yrkande. Följande röstade Ja: *Hanna Westerén (S), Leif Dahlby (S), Bo Björkman (S), Tommy Gardell (S), Anette Medbom (S), Brittis Benzler (V), Stefaan De Maecker (MP) och Åke Svensson (S).* Följande röstade Nej: *Lena Celion (M), Stefan Wramner (M), Margareta Persson (M) Lars Thomsson (C), Karl-Johan Boberg(C), Eva Gahnström (C) och Mats-Ola Rödén (FP).* Omröstningen utfaller med 8 ja-röster mot 7 nej-röster.

Ordföranden ställer proposition på *Stefaan De Maeckers m.fl.* yrkande om bifall till arbetsutskottet förslag och *Lars Thomssons m.fl.* yrkande om avslag. Ordföranden fann att styrelsen bifallit *Stefaan De Maeckers m.fl.* yrkande. Omröstning begärdes. JA för *Stefaan De Maeckers m.fl.* yrkande. NEJ för *Lars Thomssons (C) m.fl.* yrkande. Följande röstade Ja: *Hanna Westerén (S), Leif Dahlby (S), Bo Björkman (S), Tommy Gardell (S), Anette Medbom (S), Brittis Benzler (V), Stefaan De Maecker (MP) och Åke Svensson (S).* Följande röstade Nej: *Lena Celion (M), Stefan Wramner (M), Margareta Persson (M) Lars Thomsson (C), Karl-Johan Boberg(C), Eva Gahnström (C) och Mats-Ola Rödén (FP).* Omröstningen har utfallit med 8 ja-röster mot 7 nej-röster.

forts

Justerande:			Utdragsbestyrkande:

Regionstyrelsen

2012-11-29

Regionstyrelsens arbetsutskott

2012-11-13

Rs § 351 *forts*

Au § 320

Regionstyrelsens förslag till fullmäktige

- Området södra hållarna inrättas som naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken med avgränsning, syfte och reservatsföreskrifter som framgår av byggnadsnämndens förslag och regionstyrelsens arbetsutskotts justeringar.
- Namnet fastställs till "Naturreservatet Södra Hållarna".
- Skötselplanen för "Naturreservatet Södra Hållarna" fastställs i enlighet med bilaga 3 till byggnadsnämndens förslag.
- Byggnadsnämnden ges delegation att besluta om mindre ändringar i skötselplanen.
- Tekniska nämnden ansvarar för det praktiska arbetet för drift och skötsel av naturreservatet utifrån skötselplanen i enlighet med nämndens reglemente.
- Det åligger tekniska nämnden att i samband med det årliga budgetarbetet begära medel dels för investeringar dels medel för kostnader avseende drift och skötsel av naturreservatet.

Justerande:	Utdragsbestyrkande:

Datum Den 7 november 2012

Regionstyrelsen

Visby Visborg 1:9 m fl (delar av) – Förslag till inrättande av naturreservat för området Kungsladugårdshällarna

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige besluta följande:

1. Området Kungsladugårdshällarna inrättas som naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken med den avgränsning, det syfte och de föreskrifter som framgår av bifogade bilagor
2. Skötselplanen för ” Naturreservatet Kungsladugårdshällarna” godkänns i enlighet med förslag redovisat i bilaga
3. Byggnadsnämnden erhåller delegation att besluta om mindre ändringar i skötselplanen
4. Tekniska nämnden ansvarar för det praktiska arbetet för drift och skötsel av naturreservatet utifrån skötselplanen i enlighet med nämndens reglemente
5. Det åligger tekniska nämnden att i samband med det årliga budgetarbetet begära medel dels för investeringar dels för finansiering av kostnader för drift och skötsel av naturreservatet

Bakgrund

Regionstyrelsen gav i beslut § 190/2011 byggnadsnämnden i uppdrag att i samverkan med tekniska nämnden arbeta fram ett förslag till naturreservat med föreskrifter för området Södra hällarna. Syftet med naturreservatet är dels att säkerställa områdets biologiska värden dels att tillgängliggöra området för allmänhetens rekreation och naturupplevelser.

Enligt byggnadsnämndens reglemente ansvarar nämnden för prövning och tillsyn inom naturvården i den mån inte uppgiften lagts på annan nämnd. I tekniska nämndens reglemente sägs bland annat att det är nämndens ansvar att svara för skötseln av regionens fastigheter. För kommunala naturreservat

betyder det att byggnadsnämnden har ett ansvar att genom tillsyn se till att skötselplanen följs och att tekniska nämnden ansvarar för det praktiska åtgärdsarbetet utifrån skötselplanen.

Samhällsbyggnadsförvaltningen har i enlighet med direktiven arbetat fram ett förslag till geografisk avgränsning, föreskrifter samt skötselplan för det blivande naturreservatet. Förslaget behandlades av byggnadsnämndens arbetsutskott den 24 oktober. Beslutet blev att föreslå byggnadsnämnden att överlämna förslaget till regionstyrelsen och regionfullmäktige för beslut om bildandet av ett kommunalt naturreservat på området Kungsladugårdshällarna (Södra hällarna). I beslutet sägs att förslaget är väl avvägt mot allmänna och enskilda intressen samt att regionens ekonomiska åtaganden för inrättande och skötsel av reservatet bedöms som rimliga. Totalt uppgår investeringskostnaden till 3 mnkr, de årliga löpande driftskostnaderna till 300 tkr samt ytterligare 100 tkr i tillkommande löpande driftskostnader vart 5 år (index 2012).

Förslaget har under sommaren varit ute på samråd. De synpunkter som kommit in har tydliggjort behovet av att ett skötselråd bildas i syfte att få en bred dialog i samband med den kontinuerliga uppföljningen av skötseln samt för diskussion kring behovet av framtida eventuella revideringar av skötselplanen. Vikten av att anpassa tillgängligheten till barn och människor med funktionshinder poängteras. Skötselplanen har även justerats med anledning av de synpunkter som kommit från intresseföreningar rörande reservatskötseln samt formuleringar som rör bland annat bete och hundrastning.

Bedömning

Ledningskontoret tillstyrker att

- det förslag till avgränsning, syfte och föreskrifter som godkänts av byggnadsnämnden överlämnas till regionstyrelsen för slutligt beslut i regionfullmäktige att inrätta området Kungsladugårdshällarna som naturreservat
- det förslag till skötselplan som tagits fram för reservatsområdet godkänns av regionfullmäktige.

Ledningskontoret

Per Lindskog
Regiondirektör

Au§ 319

BN§ 212

**Visby Visborg 1:9 m.fl. (delar av) - Förslag till Naturreservat
Kungsladugårdshällarna i Visby, enligt 7 kap 4§ miljöbalken**

BESLUT

1. Byggnadsnämnden överlämnar ärendet till Regionstyrelsen och Regionfullmäktige för beslut om att bilda ett kommunalt naturreservat på området Kungsladugårdshällarna (Södra hällarna).
2. Beslutet förklaras omedelbart justerat.

Yrkanden

Lena Simonson (M) yrkar att Byggnadsnämnden inte ska överlämna ärendet till Regionstyrelsen och Regionfullmäktige för beslut om att bilda ett kommunalt naturreservat på området Kungsladugårdshällarna.

Motivering

Det saknas inte naturskyddad mark på Gotland. Samtidigt efterfrågas av många människor havsanknuten bostadsbebyggelse, inte minst i Visby. Myndigheten finner det därför onödigt och olyckligt att nu för all framtid omöjliggöra bebyggelse inom området. Man vet inte vad Visbys utveckling i framtiden kan ställa för krav. Med lämplig planering borde natur/park och bebyggelse kunna komplettera och stödja varandra i stället för att ses som varandras motsatser. Inte minst kommunalekonomisk borde detta vara fördelaktigt.

Ordföranden yrkar att byggnadsnämnden beslutar enligt arbetsutskottets förslag.

Ordföranden ställer proposition på yrkandena och votering begärs.

Votering

Votering begärs. Denna voteringsproposition godkänns: den som stöder Lena Simonsons yrkande röstar nej. Den som stöder arbetsutskottets förslag röstar ja. Vid voteringen avges 6 ja-röster och 5 nej-röster.

forts

Just sign

Utdragsbestyrkande

Exp
Till
Avgift

forts § 212

Ja-röster avges av Anna Enström, Sven-Åke Malmberg, Majvor Östergren, Daniel Bergvall, Tore Tillander och ordföranden.

Nej-röster avges av Lena Simonson, Lars Erik Benneck, Kerstin Löfgren Dahlström, Lars Jakobsson och Anna Dahlström Dannecker.

BEDÖMNING

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet delar samhällsbyggnadsförvaltningens bedömning. Lars Erik Benneck deltar inte i diskussionen.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Den samlade bedömningen är att det finns flera goda motiv att inrätta ett naturreservat på Kungsladugårdshällarna och att förslaget till sin avgränsning är väl avvägt mot andra allmänna och enskilda intressen och att Regionens ekonomiska åtagande för inrättande och skötsel av reservatet bedöms som rimligt. Förvaltningen tillstyrker förslaget under förutsättning att den föreslagna ekonomiska planen, som innebär en investeringskostnad på 3 000 000 kr och årligt löpande driftskostnader på 300 000 kr samt 100 000 kr i löpande driftskostnader vart 5:e år, (index 2012) kan säkerställas långsiktigt i innevarande års budgetberedning och i kommande budgetberedningar.

Samhällsbyggnadsförvaltningen bedömer vidare att förslaget bör överlämnas till Regionstyrelsen och Regionfullmäktige för beslut.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Kungsladugårdshällarna
Kommun	Gotland.
Socken	Visby.
Läge	Från ca 1 km söder om Visby hamn längs kusten. Se översiktskarta, bilaga 1
Mittpunkt	SWEREF 99 X=6 388 650, Y=120 850
Area	130 ha inkl. vattenområde + 2 ha öster om väg 140
Fastigheter	Delar av Visborg 1:9 och Kopparsvik 1:1
Markägare	Region Gotland
Naturvårdsförvaltare	Region Gotland

forts

forts § 212

Ärendets beskrivning

Kungsladugårdshällarna är ett attraktivt natur- och rekreationsområde som sträcker sig från ytterkanten av Visby söderut mot Vibble. Områdets höga naturvärden har varit kända under lång tid och området har angetts som prioriterat för skydd. Det är Regionens avsikt att Kungsladugårdshällarna ska bli ett kommunalt naturreservat under den innevarande mandatperioden. Regionstyrelsen beslutade 2011-06-21, Rs § 190, att ge Byggnadsnämnden, som bereder ärenden om inrättande av kommunala naturreservat, i uppdrag att i samverkan med tekniska nämnden arbeta fram ett förslag till kommunalt naturreservat med föreskrifter som syftar till att dels säkerställa områdets biologiska värden dels tillgängliggöra området för allmänhetens rekreation och naturupplevelser och i övrigt enligt ledningskontorets förslag. Byggnadsnämnden har haft förslaget ute på samråd under perioden 2012-06-21 – 2012-08-20. Alla inkomna yttranden har samlats och besvaras i en samrådsredogörelse, Bilaga 6.

Syftet med naturreservatet

Reservatets huvudsakliga syfte är att skydda och sköta ett mycket naturskönt område med stor betydelse för allmänhetens rekreation samt bevara detta långsiktigt för kommande generationer. Syftet är också att skydda och skapa gynnsamma förhållanden för ett stort antal skyddsvärda arter av växter och djur som lever inom området.

Kungsladugårdshällarna kommer genom bevarande och rätt skötsel att bidra till marknadsföringen av hela Gotland som bostads- och besöksort. I och med att området Kungsladugårdshällarna hyser ett flertal av de karakteristiska gotländska naturtyperna, slående utsikter över havet samt ett hundratal rödlistade arter inom gångavstånd för besökare i Visby kommer reservatet att bidra till en ökad nyfikenhet för resten av Gotland.

Skälen för beslutet

Området prioriteras för skydd eftersom det består av ett flertal skyddsvärda naturtyper samt ett hundratal rödlistade djur- och växtarter. Området skall även säkras långsiktigt för kommande generationer eftersom det i Visbys närhet har ojämförbara värden för rekreation och friluftsliv.

Namn

Kungsladugårdshällarna är ett historiskt väl förankrat namn då hällmarkerna tillhört Kungsladugården sedan 1400-talet.

Verksamheter intill reservatet

I Regionstyrelsens uppdrag till Byggnadsnämnden att i samverkan med Tekniska nämnden arbeta fram ett förslag för bildande av naturreservatet ingår att beakta utveckling av nuvarande verksamheter intill reservatsområdet.

forts

forts § 212

Kneippbyn

Kneippbyns planer för utveckling av sin nuvarande verksamhet är vid tiden för reservatsbildandet oklara. Oavsett Kneippbyns planer för sitt markområde söder om reservatet så bedömer Region Gotland att en utvecklad camping och nöjesparksverksamhet inte utgör några hinder för bildandet av naturreservatet. Likaså bedöms bildandet av reservatet inte utgöra hinder för Kneippbyns utveckling av sin befintliga verksamhet.

I dagsläget syns och hörs Kneippbyns verksamheter sommartid endast i reservatsområdets allra sydligaste delar när man rör sig västerut längs staketet som avgränsar de två områdena. En utökad verksamhet kan innebära mer ljud. Hög musik och andra ljudkällor kan vissa delar av året, under högsäsong, reducera känslan av att röra sig i ett naturreservat. Bedömningen är ändå att det unika och oerhört vackra området precis norr om Kneippbyn mer än väl kompenserar för eventuella ljudstörningar. Väl nere för trappen i det sydligaste området rör sig besökare norrut och eventuella ljud minskar för att inte höras alls efter en liten bit in i murgröns-djungeln.

Kungsladugårdshällarna har senaste åren haft en stor ökning av både tältare och husbilscampare. I och med bildandet av naturreservatet så kommer inte längre camping att tillåtas inom området. Campare kommer att hänvisas till att använda de iordningställda campinganläggningar som finns. Närheten till Kneippbyns medför troligtvis att en hel del av dessa framtida campare väljer att istället använda deras campingområde.

Kneippbyns läge precis intill ett så fantastiskt naturområde är troligen till stor fördel. Besökare på nöjesfältet och campingen kan på ett par minuter röra sig mellan sorlet på nöjesparken och lugnet och den gotländska naturen på hällarna. Gästerna kan utan att behöva förlita sig på lokal- eller biltrafik uppleva det fantastiska Gotland som inte blir mer magiskt än det är på hällarna.

Likaså kan besökare i reservatet efter en promenad besöka Kneippbyn och deras utbud.

LEVA Kungsladugård

LEVA Kungsladorna med restaurang och verksamheter har blivit ett mycket populärt inslag i området. Nuvarande inriktning med en miljövänlig inriktning är väl förenlig med reservatet. Det finns en potentiell gemensam utvecklingsmöjlighet där både verksamheterna vid Kungsladugården och det kommunala naturreservatet drar nytta av varandras närhet. Mycket folk besöker LEVA, dessa kan efter en måltid ta sig ut på hällarna. Besökare på hällarna kan efter en promenad ta en matbit eller en fika på LEVA. Det pågår just nu diskussioner om hur den önskvärda förenliga inriktningen på framtida verksamheter på platsen kan säkras långsiktigt.

Verksamheter och ingrepp i den intilliggande skogen skall alltid ske i samråd med Region Gotland. Reservatets gränser kommer att markeras tydligt gentemot den arrenderade marken. I det fall LEVA's visningshus skall stå kvar ytterligare efter det att arrendet och tillfälligt bygglov löpt ut så behövs en mycket tydligare skyltning för att motverka en ev. avhållande effekt. En del besökare uppfattat inte att det rör sig om ett visningshus utan tror att de råkat
forts

forts § 212

gå in på en privat tomt. Detta löses med en mycket tydlig skyltning på både svenska och engelska dels vid byggnaderna men även redan ute vid parkeringen. Strax söder om Kungsladugården finns en större grusplan som idag används som parkering. Grusplanen kommer att iordningställas till en riktig parkering med skyltning. De jordmassor som lagts ut som en tillfällig vall runt grusplanen kommer senare när ett staket omringar reservatet att köras bort. Grusplanen samt en bit av skogen söder om denna kommer att ingå i reservatet har angetts som ett område där Region Gotland utan hinder av gällande föreskrifter, kan anlägga och utveckla publika anläggningar och verksamheter förenliga med reservatets syften. Se bilaga 5.

Förskolan Russet - Alla årstider

Uteförskolan Russet i Kungsladugårdens huvudbyggnad har ett av mest intressanta närområdena för en förskola. Barnen har möjlighet att upptäcka den spännande gotländska naturen dagligen på hållarna. Förskolan bedöms som en helt förenlig verksamhet i området.

Torpet - Vaktmästarbostaden

Längs Toftavägen, väg 140, strax söder om Kungsladugården ligger ett äldre torp. Se bilaga 5. Fastigheten kommer att ingå i reservatet. Huset som är en före detta vaktmästarbostad tillhörande Kungsladugården hyrs idag ut av Region Gotland till privatpersoner för fritidsboende. Bygglov har 2009 nekats med hänvisning till att Region Gotland höll på att se över området som helhet. Region Gotland har haft en dialog med arrendatorn. Arrendet är kortsiktigt och löper tills vidare. I händelse att Region Gotland finner ett behov att återta marken på grund av annat ändamål så kommer arrendet att lösas.

Bakom torpet ligger en f.d. skjutbana. När försvarsmakten lämnade området togs skjutvallarna bort och gruset jämnades ut. Denna centralt belägna grusyta kommer att iordningställas till områdets huvudsakliga parkering. Ytan blir då stor nog för turistbussar.

Arrendetomten samt den intilliggande tilltänkta parkeringen som båda ingår i reservatet har angetts som ett område där Region Gotland utan hinder av gällande reservatsföreskrifter, vid behov kan anlägga och utveckla publika anläggningar och verksamheter förenliga med reservatets syften. På bilaga 5 är detta området markerat.

Träffpunkt Gotland

Rastplatsen i av hamnbacken är en populär plats för nyanlända besökare, de som väntar på färjan och för besökare till hållarna. Där finns p-platser, hundrastgård, rastplats för tung trafik, fräscha toaletter samt informationsskyltar. Trafikverket meddelat att man inte ser några hinder att Träffpunkt Gotland fortsatt utgör en naturlig norra port in till reservatet. Ett framtida samarbete mellan Region Gotland och Trafikverket har diskuterats.

forts

forts § 212

Antalet besökare på platsen kommer sannolikt att öka i och med att besökarantalet ökar till reservatet. Redan idag stannar många besökare där för att besöka hällarna. Ytor direkt i anslutning till parkeringen har pekats ut som ett möjligt expansionsutrymme för Trafikverket. Antalet toaletter kan behöva utökas på sikt. Region Gotland kommer att sätta upp en informationstavla om reservatet. Ytorna runt Träffpunkt Gotland ingår i reservatet men har angetts som ett område där Region Gotland utan hinder av gällande föreskrifter, vid behov kan anlägga och utveckla publika anläggningar eller verksamheter förenliga med reservatets syften. Se bilaga 5

Reningsverket

Reningsverket tar idag emot avloppsvatten ifrån Visby med omnejd, renar detta till godkända nivåer innan vattnet släpps ut ett par hundra meter utanför strandlinjen. Det finns i dagsläget inga planer på att utöka ytan för reningsverket. I framtiden kan dock åtgärder behöva göras på reningsverket dels för att kunna klara en större belastning från Visbyområdet men även för drift samt för att minska problem med luktstörningar.

Rör besökare sig i det allra nordvästra delen av reservatet kan de tidvis störas av lukt ifrån reningsverket. Den förhärskande vindriktningen är dock mot nordost vilket betyder att lukten förs bort från området.

Tillgänglighet

En viktig del i arbetet med reservatet är att öka tillgängligheten för att locka ut fler personer i naturen. Det innebär att Region Gotland kommer att anlägga diverse anordningar för tillgänglighet och trivsel såsom enstaka trapp, några handledare/ledstänger, spänger, grillplatser, papperskorgar, skyltar etc. Detta skall dock ske mycket restriktivt för att behålla känslan av orörd gotländsk natur.

Entréer kommer att anläggas på de platser som anvisas i bilaga 4. I anslutning till huvudentréerna ska informationstavlor sättas upp.

Mellan mellannivå och den övre platån anläggs trappor, alternativt handledare på åtminstone två platser. Mellan mellannivå och stranden anläggs trappor på åtminstone två platser. Längst i söder har tidigare funnits en trappa från mellannivån ner till sandstranden nedanför. Denna bör främst återställas.

Områdets nuvarande nät av vägar och stigar behålls. Vägarna underhålls i princip inte mer än att gropar fylls igen med grus samt att alla vägar och stigar hålls fria från nedfallna stammar och grenar.

Grillplatser anpassade för funktionsnedsatta anläggs på cirka 4 – 6 platser, i första hand på platser där grillning i dag förekommer spontant och där de kan anläggas utan att påverka miljön negativt.

Behovet av åtgärder för tillgänglighet undersöks med hjälp av besökarintervjuer. Om det finns stort önskemål om ytterligare åtgärder så skall dessa önskemål tillgodoses i den mån det är möjligt.

forts

forts § 212

Barn

Barn som är ute mycket i naturen är ofta friskare, mindre stressade och har lättare att ta till sig kunskap än andra barn. Alla barn, även barn som har någon typ av funktionsnedsättning, bör kunna ta del av naturen i detta område. Barn som vistas i naturen tenderar även få en ökad nyfikenhet och förståelse för natur och miljöfrågor. Öka barns intresse för naturen, och därmed, i förlängningen, intresse för samhällets hållbara utveckling.

I direkt anslutning till naturreservatet finns en förskola som redan idag använder området. Det ligger även andra förskolor, grundskolor och gymnasium i naturreservatets närhet, vilket ger goda förutsättningar för att dessa skolor ska kunna besöka Kungsladugårdshällarna i utbildningssyfte och för lek i den dagliga verksamheten.

På sikt bör åtgärder och aktiviteter på Kungsladugårdshällarna anpassas för att locka ännu fler barn och ungdomar. Det kan t.ex. röra sig om spännande barnanpassade naturstigar m.m. samt skyltning anpassad för barn. På sikt behövs en säkrare passage från Visborgsområdet till Kungsladugårdsområdet. Den planerade spångade gångstigen genom skogen bakom Kungsladorna kan i viss mån ge barn som kommer norrifrån en säkrare passage till och från Kungsladugårdsområdet utan att behöva korsa Toftavägen.

Biltrafik och parkering

Biltrafiken har redan begränsats på hällarna, grusade enklare ytor har iordningställts för möjlighet att parkera på fyra ställen. I södra, mellersta och norra delen av reservatet. Se bilaga 4. Dessa kommer att göras i ordning till riktiga parkeringar med skyltning. Handikapparkering kommer att finnas skyltat på alla parkeringar. Skyltning med information om reservatet kommer att sättas upp. På den mellersta och den södra parkeringen kommer på sikt även handikappanpassad WC att anläggas för besökare. På den norra parkeringen som sköts av Trafikverket finns redan anpassad WC.

Bakom det gamla torpet ligger en f.d. skjutbana. När försvarsmakten lämnade området togs skjutvallarna bort och gruset jämnades ut. Denna centralt belägna grusyta kommer att iordningställas till områdets huvudsakliga parkering. Längst västerut avsätts ett antal parkeringsplatser för funktionsnedsatta personer. Vägen mellan parkeringen och en strategisk utkiksplats rakt västerut skall hålla tillräcklig standard för att funktionsnedsatta personer med permobil eller rullstol skall kunna ta sig till kanten och njuta av utsikten/atmosfären. På platsen är även föreslaget en anpassad grillplats. Vid behov kan handledare väl synliga längs med tillgängliggjorda gångstråk för personer med synnedsättningar eller nedsatt balans komma att anläggas inom vissa delar av reservatet.

Skyltning

Vid alla entréer samt på strategiska punkter skall det finnas information om reservatet. Skyltningen skall anpassas för att stående men även sittande,

forts

forts § 212

synskadade och barn skall kunna få samma information om området. Skyltar skall finnas på flera språk samt även skyltar anpassade för barn. Texten kommer att kompletteras med taktill skrift och/eller bildsymbol. Det kommer även att finnas mindre skyltar vid intressanta strategiska punkter med information om t.ex. varför vi låter omkullblåsta träd ligga kvar, om anlagda bibäddar eller om de fornlämningar som hittats på Hällarna. Stigar kan försees med tillhörande informationsbroschyr eller informationstavlor som berättar om naturen och kulturhistorien utifrån ett antal stationer.

Gång/cykel

De gamla militära vägarna som löper över hela området är i relativt bra och hårdgjort skick så man bör kunna ta sig runt större delen av Hällarnas övre plåtå även med rullstol. Region Gotland kommer även att iordningställa tydligare gång och cykelvägar dels från hamnbacken, dels från gång/cykelvägen från Söderväg in i reservatet.

Genom skogen bakom Kungsladugården, anläggs en delvis spångad handikappanpassad naturstig genom de våtare partierna i lövskogen bakom Kungsladugården. Den befintliga ledningsgatan utnyttjas. Stigen som ansluter till gång- och cykelvägen i norr fungerar som en passage från rondellen till Kungsladorna utan att besökare blir tvungna att korsa länsväg 140

Redan idag använder många dagligen vägnätet på hällarna som gång och cykelväg mellan Visby och Vibble. På vissa håll behövs vägarna förbättras för att öka tillgängligheten både för cykel, barnvagnar samt för funktionsnedsatta personer.

Funktionsnedsatta

Region Gotland kommer löpande att se vilka ytterligare åtgärder som kan göras för att ännu fler funktionsnedsatta skall kunna uppleva detta fantastiska område. I arbetet är Regionens tillgänglighetshandläggare delaktig för att de åtgärder som kommer att göras görs på rätt sätt. Tillfälle för tillgänglighetsrådgivarna från funktionshinderorganisationerna att lämna synpunkter kommer att erbjudas under planeringsskedet och under arbetets gång.

I det vidare arbetet har bl.a. föreslagits att:

- Parkeringsplatserna närmast ut mot området på samtliga parkeringar skall vara reserverade för funktionsnedsatta.
- Grillplatser på övre plåtå skall vara anpassade för funktionsnedsatta.
- Ett antal diskreta sittplatser/bänkar skall anläggas där man kan vila en stund under sin promenad. Flertalet bänkar kommer att utrustas med rygg- och armstöd. En del bänkar kan vara lite lägre för kortvuxna och barn.
- Regionen ser över möjligheterna att anlägga en riktig spång/gångbro genom skogen bakom LEVA för att alla skall kunna uppleva den fantastiska miljön i den skogen.

forts

forts § 212

- Från den centrala parkeringen samt ifrån parkeringen strax söder om LEVA skall vägarna anpassas så att man även med rullstol, rullator eller permobil skall kunna ta sig ut till en av de vackraste platserna, en utsiktsplats centralt mitt på Hällarna där det kommer att anläggas en grillplats.
- Skyltningen skall anpassas för att även sittande, synskadade och barn skall kunna få information om området.

Hundrastning

Hällarna är ett populärt strövområde för hundägare. Region Gotland vill att hundägare som normalt är en grupp människor som rör sig mycket utomhus i naturen fortsatt skall besöka området. Reservatet innebär inte på något vis hundförbud, hundar och deras ägare är fortsatt välkomna.

Koppeltvång gäller dock alltid i naturreservat oavsett hur bra lydnad man har på sin hund. Även "triviala" icke rödlistade djur som hare, kanin, fasan och räv som har Hällarna som livsrum är skyddade inom reservatets gränser och skall inte riskera att behöva bli jagade av hundar.

Många människor är dessutom rädda för hundar, hur snälla deras ägare än försäkrar att hunden är. Dessa hundrädda människor skall även de i lugn och ro kunna besöka området. Samhällsbyggnadsförvaltningen har varit i kontakt med människor som inte besöker eller tvekar att besöka Hällarna just för att det ofta finns löst springande hundar. Det är även många hundägare som hört av sig som uppskattar ett koppeltvång.

Hundar kan fortsatt släppas lösa, under uppsikt, på närliggande ytor utanför reservatet t.ex. vid fälten vid Oscarsstenen.

Skötselråd

Region Gotland avser att skapa ett skötselråd där bland annat olika föreningar ingår. Sammanställande för detta råd är Region Gotland. Gemensamt kommer skötselrådet att följa upp och utvärdera skötseln av reservatet löpande. Efter hand ny kunskap dyker upp eller att man gemensamt ser behov av att ändra skötseln samt i de fall då ny kunskap dyker upp. All röjning kommer att ske efter noga gemensam övervägning i skötselrådet.

Bete

Bete är ett effektivt sätt att hålla växtligheten i schack efter röjningsarbeten. Bete är billigare och effektivare än manuell röjning som både är dyrt och tidskrävande. Många reservat på Gotland betas idag av lamm och de stör inte besökare utan håller sig på avstånd. Tjurar, kor eller hästar är inte aktuellt som betesdjur i nuläget. Skulle det av en eller annan anledning behövas en annan typ av bete ur naturvårdssynpunkt i framtiden så kommer det att ske inom mindre och väl stängslade ytor som inte har en avhållande effekt på besökande

forts

forts § 212

människor.

Betet kommer att föregås av betesförsök i de norra områdena för att närmare ta reda på huruvida ett fortsatt bete är möjligt. Bete sker på många andra håll i stadsnära miljöer vilket har visat sig mycket uppskattat. Sannolikt uppskattar även besökare i Visbyområdet möjligheten att kunna se levande lamm i en naturlig miljö.

Reservatsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken föreskriver Region Gotland:

Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden.

Det är förbjudet att inom reservatet

1. uppföra byggnad eller anläggning annat än faciliteter för friluftslivet,
2. dra fram luftledning eller markledning annat än till faciliteter för friluftslivet,
3. muddra, gräva, schakta, fylla ut, spränga eller på annat sätt skada mark, block eller bottnar,
4. anordna upplag,
5. dika eller dikesrensa,
6. avverka, upparbeta eller bortföra levande eller dött träd, annat än för naturvårdsskötsel, eller för bekämpning av trädskjuka,
7. tillföra växtnäringssämne eller använda bekämpningsmedel, undantaget bekämpning av trädskjuka,
8. föra motordrivna fordon utan tillstånd från Region Gotland.

Utan hinder av dessa föreskrifter kan Region Gotland inom markerade ytor på karta (bilaga 5) vid behov anlägga och utveckla publika anläggningar eller verksamheter förenliga med reservatets syfte.

Vidare får förvaltaren utan hinder av dessa föreskrifter vidta eller låta vidta de skötselåtgärder som krävs för att upprätthålla syftet med reservatet.

Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång.

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet inom naturreservatet skall tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas:

1. att reservatsgränsen röjs och markeras,
2. att entréer och parkeringsplatser anläggs,
3. att stigar samt gång och cykelvägar anläggs och röjs,

forts

forts § 212

4. att grillplatser anläggs,
5. att anordningar för ökad tillgänglighet såsom trappor, stättor, grindar, färister eller spänger anläggs,
6. att skyltar med information om reservatet sätts upp,
7. att undersökningar genomförs av områdets mark- och vattenförhållanden samt djur- och växtarter,
8. att delar av, eller hela, området stängslas och att betsdrift sker.

Föreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken om allmänhetens rätt att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt.

Utöver vad som i övrigt gäller är det förbjudet att:

1. föra motordrivet fordon inom naturreservatet, undantaget
 - parkeringsplatser och infartsvägar till dessa,
 - räddnings och utryckningsfordon,
 - fordon nödvändiga för skötselåtgärder enligt skötselplanen,
2. bryta kvistar eller på annat sätt skada levande eller dött träd eller buske,
3. gräva upp växter, det är dock tillåtet att plocka matsvamp, bär och icke fridlysta blommor,
4. avsiktlig skada, döda eller samla in djur, spöfiske är dock tillåtet,
5. göra upp öppen eld utanför anvisade platser,
6. medföra okopplad hund inom reservatet,
7. ställa upp tält eller campa i reservatet.

Fastställelse av skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. skall Region Gotland fastställa en långsiktig skötselplan. Skötseln av området samt skötselplanen skall därefter löpande, minst en gång per år, utvärderas av den funktion som arbetar med naturvårdsfrågor inom Samhällsbyggnadsförvaltningen. Vid behov skall skötselplanen uppdateras och revideras för att säkra att reservatets syfte upprätthålls. Större ändringar som inte enbart avser ändring av löpande skötselåtgärder fastställs av den kommunala nämnd som svarar för prövning och tillsyn inom naturvården som ankommer på Region Gotland. Skötselplanen är bilaga 3.

Kostnadsberäkning - budget

Bildandet av det kommunala naturreservat på Kungsladugårdshällarna innebär att Region Gotland kommer att stå som huvudman för reservatet. Det innebär i sin tur att Region Gotland tar på sig ansvaret att finansiera inrättandet och skötseln av det aktuella reservatet. I bilaga 7 ges en översikt över beräknade

forts

forts § 212

kostnader för etablering, skötsel och förvaltning av naturreservatet
Kungsladugårdshällarna.

Bilagor

1. Översiktskarta 1:50 000
2. Reservatets avgränsning
3. Skötselplan inkl. skötselkarta
4. Faciliteter för allmänheten, parkering, wc, info etc.
5. Utvecklingsytor för publikt ändamål
6. Samrådsredogörelse
7. Budget, etablering, skötsel och förvaltning av naturreservatet
8. Hur man överklagar

Sammantaget kommer Region Gotland stå som huvudman för ett av öns i
särklass magnifikaste naturreservat.

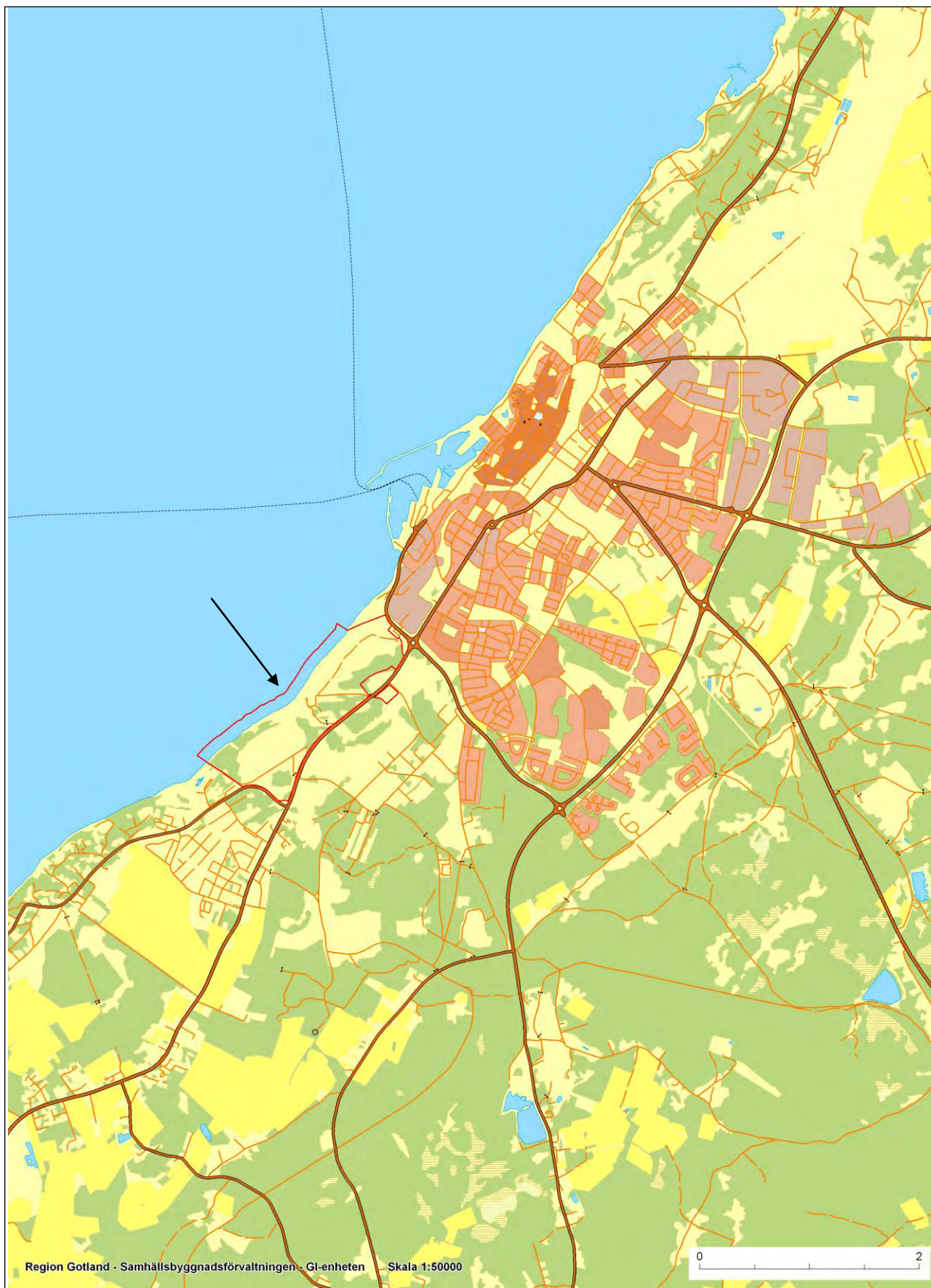
Upplysningar

Telefon Region Gotland 0498-26 90 00, e-post: byggnadsnamnden@gotland.se

Postadress: Byggnadsnämnden, 621 81 Visby

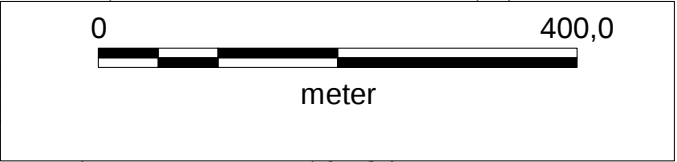

Översiktskarta, Kungsladugårdshällarna

Naturreservatet Kungsladugårdshällarna

Reservatsgräns

Skötselplan för naturreservatet Kungsladugårdshällarna

2012-10-23

Beskrivning av området

Beskrivningen av området samt skötselplanen är framarbetade av Ekologi-gruppen AB, materialet har därefter justerats efter hand av Region Gotland

Området ingår i ett område utpekade som riksintresse för naturvården (NRO09031) i enlighet med Miljöbalkens 3 kap 6 §.

Strandområdet omfattas av strandskydd, där strandskyddsområdet är 100 meter.

Inom området finns en nyckelbiotop och ett objekt med naturvärde utpekade i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering.

Inom området finns ett område som är utpekade i Skogsstyrelsens sumpskogsinventering.

Stora delar av områdets öppna marker är registrerade som värdefulla i såväl inventeringen av ängs- och hagmarker som inventeringen av ängs- och betesmarker.

Inom området finns tre fornlämningar registrerade samt fyra oregistrerade.

En stor del av området når av allt att döma upp till de kvalitetskrav som ställs på de olika naturtyperna inom Natura 2000-systemet. Bland annat uppmärksammas följande naturtyper:

- 1220 Perenn vegetation på steniga stränder,
- 6280 Alvar,
- 6110 Basiska Berghällar,
- 8210 Klippvegetation på kalkrika bergssluttningar,
- 8240 Karsthällmarker,
- 9010 Västlig taiga.

Översiktlig beskrivning av Kungsladugårdshällarna idag

Kulturbistoriska förhållanden

Området har genom tiderna tillhört Visborgs Kungsladugård som har en historia med början under 1400-talet. Kungsladugårdens mangårdsbyggnad och ekonomibyggnader finns bevarade men ingår inte i naturreservatet utan ligger som en enklav i naturreservatet nordöstra del.

Kungsladugården var tidvis stuteri och tidvis bedrevs fåravel. Området norr och väster om Kungsladugården användes som ängsmark (nuvarande skötselområde 5) och sydväst om Kungsladugården fanns mindre ytor åkermark.

Under stor del av 1900-talet var området militärt övningsfält. Denna verksamhet bidrog starkt till att bevara landskapets öppenhet och har lämnat en lång rad spår i form av bland annat skjutbanor.

Fornlämningar

Tre registrerade fornlämningar finns inom området. I skötselområde 5a, strax norr om skötselområde 7, finns en stenåldersboplatz (RAÄ-nummer Visby 86:1) som delvis är undersökt och borttagen. I skötselområde 12a finns rester efter en kalkugn (RAÄ-nummer Visby 85:1). I skötselområde 15 finns en ”övrig kulturhistorisk lämning” (RAÄ-nummer Visby 173) som registrerats så sent som år 2008. (Fornsök). Förutom dessa har det påträffats ytterligare 4 lämningar som ännu inte registrerats i FMIS. Se karta.

Barrskog

Tallen är det träd som har störst utbredning i området. Tätare talldominerad skog förekommer där marken är bördigare inom skötselområde 4 och 10. På magra marker som i skötselområde 12 (A-D) är tallskogen gles med många gläntor. I flera av tallskogsområdena är tallarna upp emot 100 år gamla och börjar utveckla en hel del död ved till förmån för insekter och fåglar.

I reservatets öppna områden finns på många ställen föryngring med tallplantor. Ofta växer tallplantorna glest, men på sina ställen är föryngringen tät. I skötselområde 5 och 13 har delvis täta bestånd med tallar vuxit upp de senaste 40-50 åren.

Lövskog

Reservatets största lövskogsområde finns norr och väster om Kungsladugården i skötselområde 5. Här dominerar ask och klibbal, till största delen som unga träd men en hel del gamla träd finns också. Denna lövskog har lämnats orörd under lång tid och en hel del död ved har utvecklats.

Lövskog finns också i form av relativt lågvuxna lövträd och buskar inom skötselområde 15, längst i söder. Här bildar träd och buskar tillsammans med murgröna en frodig djungel.

I skötselområde 6 är oxel det vanligaste trädet tillsammans med tall. Oxel växer också som enskilda träd utspridda i alvarmarkerna på den övre plattan. Oxlarna är ofta inte så gamla som de ger intryck av.

Öppna områden

Under Kungsladugårdstiden bedrevs hästavel och fårhållning, vilket troligen formade områdets öppna träd- och busklösa ytor. Den militära övningsverksamheten som pågått under stor del av 1900-talet har bidragit till att bevara områdets öppna karaktär. Under militärtiden röjdes området kontinuerligt på uppkommande trädplantor och sly.

Inplanteringen av kaniner på Gotland i början av 1900-talet har av allt att döma haft stor betydelse för att forma Kungsladugårdshällarnas öppna karaktär och har det ännu idag. Överallt inom området ser man spår efter kaniner och deras gnag på buskar och trädplantor. Områdets utsatta läge med fritt spel för vindarna från sydväst har också bidragit starkt till att upprätthålla frånvaron av buskar och träd. Vintertid sopar vindarna bort det skyddande snötäcket och många buskar torkar ut och dör.

Lönskogen i skötselområde 3 ger ett vilt intryck och skulle vara en spännande miljö för en naturstig. Området är mycket fågelrikt under vår och försommar. Foto: Jimmy Holpers.

De öppna områdena har till största delen en tunt jordtäckelse eller nästan inget jordtäckelse alls. Växtligheten har karaktär av torräng eller alvar och är ofta mycket artrik. Arter som solvända, backtimjan, blodnäva, blåeld, gulreseda och vädsklint ger landskapet skiftande färgnyanser.

Inom hela reservatet ökar utbredningen av träd och buskar. Stora ytor har fortfarande en öppen karaktär, men även i de mest öppna ytorna med den magraste marken pågår igenväxningen sakta men säkert. Till vissa delar går igenväxningen fortare, exempelvis inom skötselområde 2.

Stora delar av reservatets öppna områden har bedömts som värdefulla i ängs- och hagmarksinventeringen och inventeringen av ängs- och betesmarker som genomförts av Länsstyrelsen.

Ett område (skötselområde 9) öster om Kungsladugården och söder om infarten till Visborgsområdet ingår som en utskjutande del av reservatet. Området som även pekats ut i den fördjupade översiktsplanen för Visby som ett område för formellt skydd som består av öppna gräsmarker, sandhed, har inkluderats i reservatet eftersom det hyser unika svampar, främst flockskivling. Denna stäppart, som är anpassad till torra växtplatser på kalkrik sand, har två växtplatser i Sverige. Region Gotland har därför ett särskilt ansvar för denna sällsynta art. Den har varit känd härifrån i drygt 20 år. Med sitt underjordiska mycel expanderade svampen från områdets västra del österut och fanns hösten 2009 med 88 fruktkroppar fördelade på 14 mycel. Den hittades då som närmast bara 20 m från gångstigen, som avgränsar område 9 mot sydost.

Området användes som snötipp vintrarna 2009/10 och 2010/11, varvid svampens underjordiska mycel dränktes vid snösmältningen. Endast enstaka frukt-

kroppar har noterats höstarna sedan dess och då bara inom områdets västligaste delar. Flockskivling är för sin överlevnad beroende av torra förhållanden och slätter i området.

Områdets topografi

Reservatet har en spännande topografi som kan sägas bestå av tre olika nivåer. Den största delen av arealen upptas av den övre platån som sträcker sig från Toftavägen (väg 140) i öster och fram till den övre klinten i väster. Denna platå breder ut sig relativt plant på cirka 35 meters höjd över havet.

Nedanföör den första klinten finns en mellannivå som i södra delen har karaktären av en plan platå, men som i norra delen är utformad som en blockbemängd brant mellan den övre och nedre klinten.

Nedanföör den nedre klinten ligger stranden som i södra och mellersta delen är lite bredare med ytor av sand och bälten av klappersten. I mellersta delen finns också, liksom i norra delen av reservatet, partier där strandzonen är smal så att havet når ända fram till klinten.

Vattenområdet

Vattnet utanför stranden är långgrund ända ut till pallkanten som ligger som ett stup ca hundra meter ut från stranden.

Militära lämningar

I reservatet finns en hel del rester efter den tid området var militärt övningsområde. Rester efter åtminstone två skjutbanor återfinns i form av vallar på olika avstånd från målområdet. I målområdet för skjutbanan sydväst om Kungsladugården fanns tills 2010 ett kulfång som då togs bort varvid materialet jämnades ut i den närmaste terrängen.

I sydöstra delen av reservatet finns två större bunkrar.

På några platser finns stora block av granit och samlingar av järnskröt vilka troligen lämnats kvar av militären. På flera ställen har järnstolpar fastgjutna i marken lämnats kvar.

Militären har också lämnat djupa spår efter körning med tunga fordon som det kommer att ta lång tid för naturen att läka.

Bebyggelse

Kungsladugården med dess kulturhistoriskt intressanta byggnader har lämnats utanför reservatet men är viktiga för förståelsen av Kungsladugårdshällarnas historia.

I reservatets mellersta del i anslutning till Toftavägen (söder om Kungsladugården) finns ett hus med tillhörande tomt. Huset är en före detta vaktmästarbostad tillhörande Kungsladugården.

Reservatet innehåller många tydligt utformade exempel på geologiska fenomen som är typiska för Gotland. Här syns karsthällmarker i norra delen av reservatet. Denna naturtyp motsvarar den prioriterade Natura-naturtypen 8240 Uppspruckna kalkstenshällmarker. Foto: Jimmy Holpers.

Geologi

I reservatet förekommer ett antal av de för Gotland typiska geologiska elementen med mycket tydlig utformning. Den trappstegsformiga klintgeologin är mycket välutvecklad med tre tydliga nivåer: stranden, mellannivån och den övre platån. Ytterligare ett ”trappsteg” finns under vattenytan. Om man följer pallkanten utåt stupar den, en bra bit ut från stranden, lodrätt ner i vattendjupet. På norra delen av mellannivån ser man naturkrafternas verkningar där frosten har sprängt loss enormt stora block från klinten.

På mellannivån finns en serie strandvallar av hårt ursvallad klappersten. Här får växtligheten inte något större fäste och strandvallarna framträder tydligt i det trädlösa landskapet

Att den gotländska berggrunden är uppbyggd av fossiler kan man inte minst studera på stranden, där man hittar fossiliserade växter och djur som lossnat från pallen och spolats upp på stranden.

På den övre platån är jordtäcket, som så ofta på Gotland, till stora delar tunt. Hällar utan något jordlager alls förekommer här och var, ibland som uppspruckna karsthällmarker vilka är en prioriterad naturtyp enligt Natura 2000-systemet.

I området söder om Kungsladugården består jorden av nästan ren sand, vilket bland annat uppskattas av en stor mängd kaniner som håller till här.

Rödlistade arter

Allmänt

Naturreservatet hyser ett överraskande stort antal rödlistade arter. Listan över rödlistade arter som observerats inom reservatsområdet upptar för närvarande drygt 130 arter, vilket i Sverige troligen är unikt för ett område av denna storlek. Då är området ändå långt ifrån fullständigt inventerat.

Fåglar, insekter, kärlväxter och svampar är de organismgrupper för vilka det finns bäst kännedom om förekomsten av rödlistade arter. En systematisk inventering av mossor och lavar skulle säkerligen tillföra ytterligare arter till listan över rödlistade arter inom området. Vad gäller insekter är inte heller de vedlevande insekterna inventerade i någon större utsträckning.

Insekter

Sommaren 2010 inventerades insektslivet på Kungsladugårdshällarna (Ivarsson). Inventeringen fokuserade på dagfjärilar och bin. Övriga gaddsteklar (exklusive myror), fjärilar, och i viss mån några fluggrupper och skalbaggar inventerades översiktligt. Inventeringen skedde endast på den övre plattan. Under inventeringen noterades totalt 400 insektsarter, varav 48 är med på den senaste rödlistan (Gärdenfors 2010), vilket tydligt visar att området är en mycket värdefull insektslokal. Med tidigare kända arter är 54 rödlistade insektsarter kända från området. Vissa av de rödlistade arterna har i området ett av sina starkaste fästen i landet.

Flera av fynden som gjordes bedöms i inventeringen som sensationella, särskilt fynden av storblomsterbiet, praktmåneblomflugan och sidenguldstekeln.

Kungsladugårdshällarna har en särställning när det gäller bin. Totalt noterades 67 bi-arter under inventeringen, varav hela 16 är med på senaste rödlistan, vilket är unikt i landet. Tillsammans med omgivande Visborgsslätt och Vibble bedöms området vara det bi-rikaste området på Gotland.

Anledning till att området är så rikt på insekter är troligen den rika förekomsten av torra, öppna marker med rik blomning, vilket gynnar torrmarksinsekter som är knuten till värdväxter som timjan, vädtklint, blåklockor, vädväxter och ärtväxter.

Kärlväxter

Åtminstone 25 rödlistade kärlväxter är kända från reservatsområdet. Den större delen av dessa är arter som knutna till områdets öppna och torra marker, exempelvis gotlandssolvända, hylsnejlika, backfingerört och alvarveronika.

Flera av arterna, exempelvis klätt, åkerkulla och småtörel har troligen dykt upp under den militära epoken. De förekommer normalt som åkerogräs men kan leva i andra miljöer som utsätts för störning.

Fåglar

Av rödlistade fågelarter har en lång rad arter som uppehållit sig tillfälligt i området, liksom förbisträckande arter observerats. Av rödlistade arter som häckar eller troligen häckar inom reservatet kan nämnas sånglärka, hämpling, mindre hackspett, göktyta. Ytterligare arter som raphöna, rosenfink och turkduva har häckat åtminstone vissa år i senare tid.

Svampar

Öster om Toftavägen och söder om infarten till Visborgsområdet (skötselområde 9) finns växtplatsen för den starkt hotade flockskivlingen, en av flera mycket exklusiva arter i reservatet. Förekomsten är känd på denna plats sedan 1988 och har bara ytterligare en växtplats i Sverige.

Sammanlagt har hittills 13 rödlistade svamparter observerats i området. Många av dessa hittades vid en svampinventering som utfördes 2011 (Edvinsson). En koncentration i förekomsten av rödlistade svampar finns inom skötselområde 14, där inte mindre än 8 rödlistade svampar återfanns vid inventeringen 2011.

Värden för Friluftsliv

Kungsladugårdshällarna kan nog sägas vara det mest attraktiva naturområdet på nära avstånd från Visby. Det är tillräckligt stort för en långpromenad eller cykeltur. Den naturupplevelse som området erbjuder är av mycket hög kvalitet, med ett flertal naturtyper, vackra vyer och stor artrikedom.

En besökarundersökning genomfördes under 2010 (Sandberg), då besökare till Kungsladugårdshällarna bl.a. fick svara på syftet med deras besök. Enkäten visar att Kungsladugårdshällarna används på många olika sätt, även om promenader och att rasta hunden är de viktigaste aktiviteterna. Att ha picknick och att titta på växter och fåglar är därefter de viktigaste aktiviteterna.

Området har en rikedom på fåglar, växter och olika naturtyper gör det väl lämpat för undervisning på alla nivåer. Såväl daghem som grundskolor, gymnasium och högskola har relativt nära till Kungsladugårdshällarna där det finns goda förutsättningar för att förmedla naturkunskaper.

Reservatet ligger nära Visby hamn. Så gott som alla bilburna turister som anländer med bil åker förbi reservatets norra del och många stannar på rastplatsen ”Träffpunkt Gotland” som ligger inflikad i reservatets norra del.

Kungsladugårdshällarna innebär en möjlighet för kryssningsturister och andra turister som besöker Visby tillfälligt att ta del ett område med höga naturkvaliteter och med ett flertal typiska gotländska naturtyper. Detta kan skapa intresse för att se mer av den unika gotländska naturen. Det finns företag som via annonser redan i dagsläget erbjuder guidade naturvandringar på Kungsladugårdshällarna.

Plan för reservatets skötsel

Målbild för Kungsladugårdshällarnas biologiska värden

Målet är att reservatets naturtyper genom en ändamålsenlig skötsel ska utvecklas på ett sätt som bevarar och om möjligt ökar förutsättningarna för att de långsiktigt ska hysa stor artrikedom av växter och djur som är typiska för respektive naturtyp.

Målet är att den övervägande delen av de rödlistade arter som är kända som bofasta i området lever kvar med ett oförändrat eller ökat antal individer. En

minskning av vissa arter kan dock accepteras om det kan förklaras av skötselinriktningen och är svåra att förebygga. En stor del av de rödlistade arterna är knutna till reservatets öppna marker och inriktningen för skötseln är i stor utsträckning att upprätthålla naturtypernas öppenhet.

Förutsättningarna för biologisk mångfald knuten till död ved, förstärks genom att reservatets skogsområden till stor del lämnas för fri utveckling. Detta ger ökade förutsättningar för skyddsvärda arter som fåglar, vedlevande insekter, mossor och lavar.

Målbild för Kungsladugårdshällarnas landskapsbild

Kungsladugårdshällarna ska ha en storslagen landskapsbild. Utsikten ut över havet ska inte störas av större förekomster av buskar och träd.

Den fördjupade översiktsplanen för Visbyområdet ”utblicken från länsvägen ut över det nästan kala hällmarksområdet mot havet, är synnerligen slående och ger i vissa passager ett närmast exotiskt intryck.”

Från stigen på mellannivåns norra del ska upplevelsen av klinten och rasmassorna i slutningen inte störas av allt för riklig förekomst av buskar och träd.

Målbild för Kungsladugårdshällarnas kulturhistoriska värden

Kungsladugårdshällarna har till stora delar ett landskap som präglas av århundraden av betesdrift. Trägårdsgårdarna var ett inslag som präglade det gotländska landskapet under den tid utmarkerna betades. Nu finns dessa ”bandtun”, de gotländska trägårdsgårdarna, inte längre kvar, utom på några ställen där man byggt upp dem för att gynna kulturmiljövärden, kring skyddade områden eller i privat regi. En trägårdsgård av traditionell gotländsk konstruktion skulle utgöra en vacker inramning till Kungsladugårdshällarnas naturreservat och förstärka den känsla av betespräglad kulturlandskap som skötselplanen syftar till att återställa.

I anslutning till Kungsladugården fanns ännu långt in på 1900-talet omfattande system av alléer. En nyanlagd allé längs Toftavägen skulle utgöra en vacker inramning till Kungsladugården och en vacker infart till Visby från söder.

En sådan allé skulle även förstärka naturreservatets kulturhistoriska värden.

Fornlämningarna inom reservatet bör levandegöras genom att informationsskyltar sätts upp på platsen för fornlämningarna. En ändamålsenlig skötsel bör också utföras kring fornlämningarna för att de ska bevaras bättre och kunna uppfattas av besökare. Skötseln av fornlämningarna bör utformas i samråd med de antikvariska myndigheterna.

Målbild för Kungsladugårdshällarna som besöksområde

Det ska även fortsättningsvis vara lätt att angöra reservatet genom att det finns flera olika entréer som är väl anpassad till alla målgrupper av besökare.

Större delen av reservatet utvecklas så att man kan öka tillgängligheten för flertalet besökare. Tillgängligheten underlättas av underhållna gångvägar med, trappor eller handledare i branta partier.

Besökarna ska ha tillgång till utförlig information om områdets naturvärden och kulturhistoria, liksom information om stigsystem och anordningar för grillning etc.

Reservatet har mycket stor potential som besöksområde för alla som bor eller vistas på Gotland. I dag är det många som inte fått upp ögonen för områdets kvalitéer. Även om området besöks av många redan idag är målet att antalet besökare ska öka. Insatser kan genomföras för att informera om reservatet och dess kvalitéer och bör rikta sig mot såväl allmänhet, turistorganisationer som dagis och skolor av olika slag. Antalet besökare kan följas upp genom att man räknar antalet besökare.

Besökarna ska vara nöjda eller mycket nöjda med upplevelsen av området. Besökarnas nöjdhet med området och dess skötsel och utveckling bör följas upp.

Det mesta av information och vägvisning ska ges i anslutning till områdets entréer medan det inne i själva reservatet bara bör finnas enstaka diskreta vägvisningsskyltar.

Vision för Kungsladugårdshällarna

Kungsladugårdshällarna om 5 år

- Reservatets angöringspunkter är nu försedda med inbjudande entréer och intresseväckande information.
- De betande gutfären är ett attraktivt inslag i landskapet som bidrar starkt till att locka turism till området.
- Alla skötselåtgärder som företagits har dokumenterats kontinuerligt i text och genom fotografering före och efter exempelvis röjningar.
- Restaurerande röjningar av området är nu genomförda till stor del.
- En plan för skötselåtgärder som ska genomföras och varje år också redovisar resultatet av föregående års skötsel.
- Ett Skötselråd för området har instiftats där representanter för föreningar, myndigheter och markägaren, Regionen, träffas en gång om året för att diskutera inriktningen för områdets skötsel och förvaltning.
- Uppföljning av utvecklingen för områdets mest skyddsvärda arter och naturtyper sker årligen.
- Besökarna och andra intressegrupper upplever förändringarna i form av röjningar som positiva och att så är fallet dokumenteras genom bland annat intervjuer av besökare.
- Området har blivit uppmärksammat av turistorganisationer och andra besökare på Gotland (ex. kryssningsturister mm.)

- Besökarnas tillgänglighet till olika delar av området har ökat genom att nya trappor alternativt handledare har anlagts på några platser mellan mellannivån och stranden och mellan mellannivån och övre platån.
- Kungsladugården och dess café och restaurang utgör en naturlig målpunkt för områdets besökare. En spännande och delvis spågad naturstig finns anlagd genom lövskogen bakom Kungsladugården som en förbindelse mellan hällarna i norr och Kungsladugården.
- Reservatet används i ökande utsträckning av dagis och skolor på alla nivåer för studier, antalet besökande allmänhet ökar
- Planeringen för t.ex. ett naturrum i en av bunkrarna i områdets sydöstra del börjar bli klar.

Bunkrarna i sydöstra delen av reservatet vore en utmärkt plats för ett besökarcentrum med naturrum. Foto: Jimmy Holpers.

Kungsladugårdshällarna om 10 år

- Restaureringar i form av röjningar är nu helt och hållet genomförda
- Uppföljningen av områdets arter och naturtyper kan nu utvärderas och visar en positiv utveckling för övervägande delen av de rödlistade arterna, övriga skyddsvärda arter och typiska arter.
- Framtagandet av en reviderad och mer detaljerad skötselplan som bygger på en utvärdering av resultatet av skötseln hittills har blivit klar.
- Kungsladugårdshällarna utgör Visby- och Vibblebornas mest uppskattade och använda närreklamationsområde
- Restaurangen vid Kungsladugården besöks av mycket folk. Dessa kan innan eller efter måltiden direkt ta sig ut på hällarna.
- Reservatet används i stor utsträckning för undervisning och som undersökningsområde av skolor på alla nivåer.

- Bunkrarna i områdets sydöstra del är nu t.ex. ett attraktivt naturrum med information om den gotländska naturen och Kungsladugårdshällarna.
- Övriga bunkrar innehåller ett café med faciliteter för allmänheten, Ett spännande militärmuseum och ett uppskattat konstgalleri.

Kungsladugårdshällarna om 50 år

- De positiva resultat som kunde konstateras 10 år efter reservatets tillblivelse har förvaltats och förstärkts.
- Området besöks av tusentals besökare varje år. Ett flertal verksamheter nyttjar detta och erbjuder olika former av service såsom café, restaurang, guidningar etc.
- Området runt Kungsladugårdshällarna är nu exploaterat och bebyggt i sin helhet. Vibble och den nya stadsdelen Visborg har vuxit ihop med Visby. Kungsladugårdshällarna bildar ett välbehövligt grönområde med fri ogenerad tillgång och kontakt med havet för de närboende. Området ger även turister i Visby möjlighet att utan bil, till fots, ha möjligheten att besöka ett orört gotländskt kustavsnitt när det är som bäst.
- Kryssningsturister besöker området i stor omfattning genom guidade dagsturer med avstamp direkt från hamnen antingen till fots eller med buss upp till den stora parkeringen.

Allmän inriktning för skötseln

Stora delar av reservatsområdet präglas av en öppenhet som är en omistlig del av områdets karaktär men som nu håller på att gå förlorad till följd av igenväxning. Inriktningen är att sätta stopp för igenväxningen och att återupprätta de öppna ytornas karaktär av så gott som helt träd- och buskfria alvarmarker. Arbetet med röjningarna prioriteras i reservatets norra del där igenväxningen går snabbast och antalet besökare är störst. Detta är också den del av Kungsladugårdshällarna man först möts av som besökare på ön när man kommer upp för hamnbacken. Efter det att röjningar genomförts är det avgörande att markerna betas, senast betessäsongen efter det att röjningarna genomförts måste betet påbörjas.

Det är viktigast att genomföra röjningar och bete på den övre plattan, medan bete på mellannivån är något mindre viktigt. Det är dock praktiskt svårt att hindra djuren att nå mellannivån utan att sätta upp stängsel som blir klart störande för besökarna. Enklare är därför att låta djuren ha tillgång till även mellannivå och stranden, vilket får positiva effekter, åtminstone för mellannivån.

Även på mellannivå, nedanför den översta klinten, finns det visst behov av röjningar, framförallt i branterna i den norra delen. Den södra delen av mellannivån lämnas till största delen för fri utveckling så att dess vilda karaktär utvecklas.

I norra delen av reservatet skärmar flera skogsdungar på ett positivt sätt av hällarna mot Toftavägen i öster. Till största delen bevaras skogarna som täta och vilda och de får till största delen utvecklas fritt, så att deras vilda karaktär förstärks.

Generellt för hela reservatet gäller, även i områden som lämnas för fri utveckling, att större stigar ska hållas fria från nedfallna trädstammar och grenar. Trädstammarna kapas och flyttas, liksom grenar, till sidan om stigen.

För tallskogen i skötselområde 12 ska en annan inriktning gälla. Här ska skogens glesa karaktär bevaras och förstärkas. Skötselområdet ska ha karaktären av en typisk gotländsk betad utmarksskog.

Skötselråd

Region Gotland avser att skapa ett skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Skötselråd där olika föreningar, myndigheter, m.fl. ingår kommer gemensamt att följa upp och utvärdera skötseln av reservatet löpande. Efter hand ny kunskap dyker upp eller att man gemensamt ser behov av att ändra skötseln samt i de fall då ny kunskap dyker upp. All röjning och gallring samt bete kommer att ske i samråd med skötselrådet och därmed med entomologisk expertis. Eventuellt kan det bli aktuellt att ta in kunskap utifrån när det gäller just insekter.

Öppna marker – röjningar mm

De öppna markerna inom reservatet, vilka genomgående håller på att växa igen, ska öppnas upp genom omfattande röjningar och där det är genomförbart genom bete. I vissa delar behövs avverkning av täta bestånd av tall som uppkommit de senaste decennierna.

Innan röjningar genomförs är det önskvärt att utreda närmare vilka konsekvenser som kan komma att uppstå för insekter. En utredning kan tänkas komma fram till att konsekvenser kan undvikas eller mildras genom att grupper av buskar som är viktiga för specifika insektsarter lämnas på strategiska ställen. Självfallet kommer inga hotade, rödlistade eller sällsynta träd eller buskar tas ner.

Bibäddar och blomplanteringar

För att gynna vissa insekter skulle man kunna anlägga bibäddar, dvs mer eller mindre öppna sand i varma lägen, där bin och andra sandälskande insekter kan bygga bo. Detta kan med fördel göras i anslutning till parkeringar och skyltar och gärna kompletteras med planteringar av växter som vädsklint, blåklockor, fältvädd och blåeld, som kan gynna flera hotade arter i området. Förutom att gynna arter kan det vara ett pedagogiskt exempel på hur man själv kan gynna dessa insekter hemma i sin trädgård.

Igenväxningen har tagit fart och de vida ryerna håller på att gå förlorade. Omfattande röjningar och bete är nödvändigt för att bevara områdets öppna landskap. Foto: Jens-Henrik Kloth

Barrskog med fri utveckling

Skötselområde 4 och 10 domineras av barrträd och är relativt täta. Här är målet att träden ska bli äldre och utveckla mycket död ved till förmån för bland annat fåglar och insekter.

Det täta trädskiktet förhindrar dock till stor del i sig självt att buskskiktet utvecklas. Områdena eller delar av områdena kan inhägnas och ingå i beteshagar tillsammans med öppna betesmarker.

För skötselområde 14 är det önskvärt att en särskild utredning tar reda på om bete kan inverka negativt på förekomsten av skyddsvärda svampar i området.

Barrskog

För barrskogen i skötselområde 12 (a-d) är målsättningen att bevara och förstärka en gles struktur med många gläntor. De mest typiska, knotiga och vidkroniga träden bör gynnas och de mer rakstammiga ”produktionslika” träden gallras bort. Detta efterliknar de förhållanden som finns i de gotländska biotoperna med hällmarkstallskogar. Områdena kan skötas genom bete och genom återkommande gallringar. Efterhand som de solexponerade tallarna blir äldre och utvecklar stor mängd död ved får de ökande betydelse för vedlevande insekter framförallt skalbaggar varav en del mycket sällsynta. All stående och liggande död ved i skuggiga och solbelysta lägen sparas för att gynna sällsynta arter som är beroende av detta substrat.

Lövskogen – fri utveckling

Lövskog finns inom skötselområde 3, 11 och 15. Skötselområde 3 användes som ängsmark ännu i början av 1900-talet men har nu intagits av lövträd som redan hunnit utveckla betydande naturvärden. Lövskogen lämnas för fri utveckling. All stående och liggande död ved i skuggiga och solbelysta lägen sparas för att gynna sällsynta arter som är beroende av detta substrat. Det är dock viktigt att säkra träd som kan vara farliga för besökare. Träd som lutar sig mot andra träd bör kapas så att de hamnar på backen.

Med tiden kommer allt mer död ved att utvecklas i skötselområdena 3, 4 och 10, vilket ger ökade förutsättningar för en mängd arter knutna till död ved. Här syns sidetickor (en vedlevande svamp) på en död askstam. Foto: Jimmy Holpers.

Slättermark

Inom skötselområdena 8 och 9 finns före detta åkermarker vars karaktär av åkermark bör behållas genom årlig slåtter. I skötselområde 9 är skötseln särskilt viktig för bevarandet av den starkt hotade flockskivlingen. Eftersom flockskivlingen inte kan konkurrera med för mycket gräs och andra växter skall området helst klippas två gånger, en gång i slutet av juni och en gång till i slutet av augusti. Om bara en klippning kommer till stånd så måste den ske i slutet av augusti, (uppgifter ifrån Elsa Bohus-Jensen). Exakt vilken ytterligare skötsel som kan gynna arten är dock osäkert och bör utredas närmare.

Bete

Bete är ett effektivt sätt att hålla växtligheten i schack efter röjningsarbeten. Bete är billigare och effektivare än manuell röjning som både är dyrt och tidskrävande. Många reservat på Gotland betas idag av lamm och de stör inte be-

sökare utan håller sig på avstånd. Tjurar, kor eller hästar är inte aktuellt som betesdjur i nuläget. Skulle det av en eller annan anledning behövas en annan typ av bete ur naturvårdssynpunkt i framtiden så kommer det att ske inom mindre och väl stängslade ytor som inte har en avhållande effekt på besökande människor.

Betet kommer att föregås av betesförsök i de norra områdena för att närmare ta reda på huruvida ett fortsatt bete är möjligt. Bete sker på många andra håll i stadsnära miljöer vilket har visat sig mycket uppskattat. Sannolikt uppskattar även besökare i Visbyområdet möjligheten att kunna se levande lamm i en naturlig miljö.

Bete kommer att prioriteras i de norra delarna av reservatet först och främst där igenväxningen går allra snabbast. Biotopen där har växt igen till den grad att de arter som vi vill bevara redan tar skada av att inget görs. Jämförs äldre flygbilder så ser man att området precis som Galgberget växer igen. Hur betet skall utformas i detalj är inte klart, det skall utredas vidare efter att reservatet bildats genom betesförsöken inom inhägnade testytor i område 2, 4 och 5a. Faller detta väl ut så kommer ytterligare ytor att betas. Fållindelade bete gör det enkelt att styra betet lite tydligare samt inte beta alla områden varje år. Innan bete provats på Hällarna är det svårt att se hur väl det fungerar. Det kan kanske vara svårt att hitta lämpliga lantbrukare som kan och vill ha sina djur betandes på Hällarna. Vid ett bete är Gutefår ett givet inslag i området och positivt ur flera aspekter.

Vid ett betesförsök bör utredas vidare i vilken utsträckning bete kan användas för skötseln av reservatet. En utredning bör även ge besked om följande:

- Vilka djur är bäst lämpade som betesdjur med avseende på områdets karaktär och att upprätthålla målbilden "ett betat kulturlandskap" samt att interagera med människor?
- Hur påverkas förekommande naturvärden av betande djur och vilka eventuella inskränkningar måste göras i betet för att skydda naturvärdena och hur mycket stängsel behövs för att åstadkomma detta skydd?
- Hur bör instängslingen av området utformas, både ur anläggnings- och övervakningssynpunkt?
- Vilka möjligheter finns att långsiktigt engagera intresserade djurhållare att årligen, under rätt tidsperiod, släppa till rätt sort och rätt antal djur till reservatet?

Städning

Hela området behöver städas genom att rester från den militära tiden i form av stenblock, nedgjutna rostiga järnstolpar, betongväggar etc. tas bort.

Bortstädning av skräp som lämnas av allmänheten bör genomföras regelbundet.

På några ställen i reservatet, bland annat i skötselområde 8, 11 och 13 finns stora jordhögar upplagda. Dessa stör besökarnas upplevelse av området och ska tas bort efter samråd med entomologisk expertis.

Tillsyn av reservatet

Regelbunden tillsyn av reservatet är viktigt bland annat för att hålla uppsikt över att anordningarna inte är skadade och att omfattande nedskräpning inte har uppstått.

Sommartid cirka 15 juni – 15 augusti, bör tillsyn av reservatet ske minimum en gång i veckan, vintertid kan tillsyn var tredje vecka räcka. En uppskattning är att tillsynen i genomsnitt tar tre timmars arbetstid i anspråk vid varje tillsynstillfälle.

Utmärkning av reservatets gränser

Reservatets gränser ska märkas ut i enlighet med Naturvårdsverkets standard. Gränsmarkeringarna ska vid behov underhållas.

Behov av fördjupade utredningar

Inom ramen för framtagandet av förslag till naturreservat har det inte varit möjligt att fullt ut utreda och redovisa en fullständig skötselplan. Skötselplanen kommer att utvecklas och kompletteras fram till beslut om instiftande av reservatet och även därefter.

Inom reservatet lever i storleksordningen 100 olika rödlistade arter. I många fall är det något osäkert exakt vilken skötsel som bäst gynnar dessa arter. Det är därför nödvändigt att sammanställa befintlig kunskap om dessa arternas krav på sin miljö.

Innan röjningar och eventuella försök med bete genomförs är det nödvändigt att ytterligare utreda om dessa åtgärder riskerar att påverka förekommande naturvärden negativt, exempelvis förekomsten av insekter. Dessa är i många fall knutna till specifika växtarter och skulle därför kunna påverkas negativt av en allt för omfattande röjning som skötselmetod. Även ett allt för fritt bete kan ha negativ inverkan på naturvärdena eftersom tillgången på blommor normalt minskar vid bete.

Det är därför nödvändigt att vidare utreda vilka insekter som kan påverkas negativt och vilka åtgärder som bör vidtas för att minska en eventuellt negativ påverkan

Utredningen bör även omfatta rödlistade arter och skyddsvärda arter från övriga organismgrupper.

Utredningen ska visa inom vilka skötselområden förekommande naturvärden uppträder och vilken skötsel som bäst gynnar dessa värden.

Resultatet av utredningen ska därefter redovisas som områdesvisa sköselföreskrifter i skötselplanen.

Skötselområden

Naturresevatets syfte är konkretiserat i de för resevatet uppställda målbilderna. Skötselplanen är det verktyget med vilket syftet med resevatet ska förverkligas, styra den önskvärda inriktningen, synliggöra gjorda prioriteringar och att förverkliga den önskvärda helheten.

Nedan redovisas en början till sköselföreskrifter för varje skötselområde, Skötselområde 1-18. Beroende på vad ovan föreslagna utredningar kommer fram till är avsikten att de områdesvisa sköselföreskrifterna ska kompletteras och utvecklas i riktning mot att åstadkomma de för naturresevatet uppställda målbilderna.

Skötselområde 1

Beskrivning

Kuperad terräng mellan Trafikverkets rastplats i öster och reningsverket i väster. En hel del unga tallar och oxel, liksom enar, slån och nypon har vuxit upp de senaste decennierna.

Målbild

Mestadels öppen terräng, men med litet inslag av tallar, oxlar och enbuskar.

Engångsåtgärder

Avverka och röj bort en stor del av tallar, oxlar, enbuskar och övriga buskar. Spara dock ett fåtal marvuxna tallar och enstaka oxlar, liksom enstaka enbuskar och blommande buskar som slån, hagtorn, rosbuskar.

Löpande skötsel, årligen

Röjning/bete

Löpande skötsel, vart 5:e år

Vid behov bortröjning av buskar och trädplantor som uppkommer.

Skötselområde 2

Beskrivning

Detta område är mycket viktigt eftersom det är det första besökare ser av Gotlands natur när de kommer upp för hamnbacken. Det är också ofta det första som gästande turister och ortsbor ser av Kungsladugårdshällarna när de parkerar vid rastplatsen. Igenväxningen av området under de senaste åren har varit kraftig. Troligen är marken här av någon anledning mer näringsrik än flertalet

övriga öppna delar av området. Markväxtligheten är artfattig och dominerad av högvuxna gräs som knylhavre. Buskar och unga trädplantor har här fått större utbredning än inom andra delar av reservatet.

Ett dike som löper från skötselområde 3 i söder mynnar ut i en vattenfylld grav som omgärdas av ett gul-rött färgat metallstaket (2012). Skogsbrynet utgör goda förutsättningar för besökare att kunna se ett flertal fågelarter under framför allt vår och höst.

Målbild

Ett öppet överblickbart vackert område utan många buskar och trädplantor. En inbjudande och representativ landskapsbild som lockar både bofasta och besökare ut i den Gotländska naturen i området.

Engångsåtgärder

Prioriterat område för omgående röjningsarbeten. Røj bort nästan alla buskar och träd på det öppna fältet. En naturlig övergång mellan öppen terräng och skog bevaras genom att brynområden och vindskyddade gläntor bevaras. Spara en del blommande buskar som slån, hagtorn och rosbuskar för insekter och fåglar. Där gång/cykelvägen ansluter från rondellen lämnas ett område med några gropar tillväxta med låga buskar. Detta område lämpar sig väl för vinterfågelmätning dit besökare kan ta sig. Sätt upp en gotlandstun kring vattengraven. Området hägnas in tillsammans med område 5a och 4 för betesförsök.

Löpande skötsel

Røjning med efterföljande bete här är av hög prioritet. Bete kan eventuellt ersättas av manuell slåtter tills betet kommer igång.

Löpande skötsel, vart 5:e år

Vid behov bortrøjning av buskar och träd som uppkommer trots slåtter/bete.

Skötselområde 3

Beskrivning

Området var ängsmark, åtminstone fram till mitten av 1800-talet, troligen även senare. Den ekonomiska kartan från 1930-talet visar att området då var öppet, trädöst, förutom den bård av lövträd, som ännu finns kvar och som nu är gamla, väster om Kungsladugården och norrut.

Lövskogsområde som domineras av al och ask, med visst mindre inslag av björk, oxel, hästkastanj och lönn. En viss andel av träden är äldre, ofta cirka 60-80 år, i vissa fall kring 100 år eller något mer. En stor del av området domineras dock av träd som är betydligt yngre, omkring cirka 30-40 år gamla.

Området är delvis mycket rikt på nedfallna stora träd och bitvis nästan oframkomligt. Andelen död ved är relativt stor, vilket har stor betydelse för en lång rad arter. Fågellivet är av allt att döma mycket rikt under vår och försommar. Närmast bebyggelsen är området delvis utglesat.

Marken är genomgående fuktig eller blöt, vilket bidrar till att göra området svårframkomligt. I en del av skogen har tidigare funnits en park med en damm. Dammluckan är borta men fördämningsanordningen i betong finns kvar.

Ett långsmalt stråk från väster om Kungsladugården och norrut är avgränsat som objekt med naturvärde i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. Detta stråk innehåller en stor del av skötselområdets äldre träd.

Den södra delen av skötselområdet är avgränsad som sumpskog i Skogsstyrelsens sumpskogsinventering.

Målbild

Tät lövskog som får utvecklas fritt och som därmed får en allt större andel gamla träd och en ökande andel död ved. Området tillgängliggörs för att bli en spännande målpunkt tack vare anlagda och underhållna naturstigar. Genom delar av de fuktigare områdena i skogen kan även funktionsnedsatta vuxna och barn samt barn och barnvagnar ta sig fram genom att det anlagts anpassade lite bredare trägångbroar.

Engångsåtgärder

En förbindelse mellan de öppna hällarna i väster och Kungsladugården i öster anordnas genom att en delvis spångad stig dras väst – östligt genom området.

En handikappanpassad gångbro i trä anläggs mellan gångtunneln vid rondellen genom skogen till Kungsladugården. Döda eller levande träd som blåst omkull och lutar sig mot andra träd säkras genom att de kapas. Den gamla dammen återskapas ev. och vattennivån höjs något i delar av skogen genom vissa åtgärder på utlopp och diken. Holkar för bl.a. kattuggla och några särskilda tättingarter sätts upp i samarbete med Ornitologiska föreningen. Stigarna kan försees med tillhörande informationsbroschyr eller informationstavlor som berättar om naturen och kulturhistorien utifrån ett antal stationer.

Löpande skötsel

Naturstigen hålls fri från nedfallna stammar och grenar. Underhåll av spången längs naturstigen.

Skötselområde 4

Beskrivning

Talldominerat skogsparti i anslutning till lövskogen i skötselområde 3. Dominerat av cirka 80-åriga tallar som är formrika och delvis rötade. Visst inslag av döda tallar. Ett skikt av lövskog under tallarna kommer på sikt troligen att ta över.

Målbild

Fritt utvecklad skog som blir allt äldre och får ett ökande inslag av död ved.

Engångsåtgärder

Holkar för bl.a. göktyta, stare och tornseglare sätts upp i samarbete med Ornitologiska föreningen. Området hägnas in tillsammans med område 2 och 5a för betesförsök.

Löpande skötsel

Fri utveckling med skogsbete

Skötselområde 5 a

Beskrivning

Hällmarker som tidigare varit mer eller mindre helt öppna utan träd och buskar. De senaste decennierna har igenväxningen tilltagit och nu finns en mängd buskar och unga träd. Oxlarna är inte så gamla som man skulle kunna tro.

Målbild

Öppna återställda alvarmarker med enstaka buskar och träd.

Engångsåtgärder

Röj bort nästan all sly och alla unga trädplantor. Ta även bort de flesta oxlar efter samråd i fält med Gotlands Botaniska Förening. En del lägre buskage för skydd av bl.a. rastande ringtrast m.fl. arter samt buskage i direkt anslutning till tätare skogspartier sparas dock, liksom någon enstaka gammal martall ute i det öppna området. Spara en del blommande buskar som slån, hagtorn och ros-buskar. Ett större buskage i norra delen utpekad av Ornitologiska föreningen som säker häckningsplats för bl.a. törnsångare sparas. Den norra delen av område 5a hägnas in tillsammans med område 2 och 4 för betesförsök.

Löpande skötsel

Röjning/bete

Löpande skötsel, vart 5:e år

Bortröjning av buskar och trädplantor som växer upp trots betet.

Nordöstra delen av skötselområde 5a. Igenväxningen med buskar och unga träd är bitvis omfattande. Röjning och bete behöver sättas in snarast. Foto: Jimmy Holpers.

Skötselområde 5b

Beskrivning

Tidigare öppna marker som nu har intagits av stråk av unga tallar på mager mark som delvis växer tätt.

Målbild

Helt öppna områden, öppen alvarmark, som ger möjlighet för utsikt mot havet.

Engångsåtgärder

Avverka så gott som alla buskar och tallar efter samråd i fält med bl. a skötselrådet och framförallt Gotlands Botaniska Förening. Spara endast några få vresiga äldre tallar. Spara även en del blommande buskar som slån, hagtorn och rosbuskar.

Löpande skötsel

Röjning/bete.

Löpande skötsel, vart 5:e år

Bortröjning av buskar och trädplantor som uppkommer trots betet.

Skötselområde 5c

Beskrivning

Hällmarker med relativt stort inslag av enbuskar.

Målbild

Hällmarker med visst inslag av lågvuxna enbuskar.

Engångsåtgärder

Röj bort buskar och trädplantor men spara delar av de lågvuxna blommande buskar som förekommer. Innan röjningsarbete krävs samråd i fält med bl. a skötselrådet och framförallt Gotlands Botaniska Förening.

Löpande skötsel

Röjning/bete.

Löpande skötsel, vart 5:e år

Bortröjning av buskar och trädplantor som växer upp trots betet, men spara alltid ett antal krypande enbuskar.

Skötselområde 6

Beskrivning

Norra delen av mellannivån är smalare än i södra delen av reservatet och den plana terrängen saknas här, terrängen sluttar mer eller mindre brant mot klintkanten. Slutningen ger ett dramatiskt intryck genom de stora blocken som lossnat och ligger spridda nedanför klinten. Växtlighet domineras av lövträd,

och lövbärande buskar, främst oxel och slån. Inslaget av tallar och enar är bitvis stort och på sina ställen finns många unga tallar.

Stigen används inte i så stor utsträckning och håller på att bli svårframkomlig i takt med att buskar och träd breder ut sig allt mer.

Målbild

Ett glest trädskikt som erbjuder besökaren som vandrar längs stigen utsikt upp mot klinten och ut över havet. Stigen är fri från växtlighet och det går att ta sig mellan den övre platån och mellannivån.

Engångsåtgärder

Röj bort buskar och träd som hindrar framkomligheten längs stigen. Glesa bitvis ut trädskiktet så att upplevelsen av klinten och havet förbättras. Spara klippoxel och svartoxbär. Bitvis behålls alla träd och buskar som beskuggar klinten för att bibehålla ett gynnsamt mikroklimat för t.ex. vissa mossor och snäckor. Anlägg trappor eller handledare i mellersta delen av område 6 som fästs i berget.

Löpande skötsel

Bete. Vid behov avverkas träd och buskar som uppkommer trots betet.

Röjning behövs i skötselområde 6 för att besökarna ska kunna uppleva den dramatiska naturen på norra delen av mellannivån. Foto: Jimmy Holpers.

Skötselområde 7

Beskrivning

Område där skjutbanans kulfång legat. Tidigare har detta varit ett mycket vik-

tigt område för flera ytterst skyddsvärda arter av insekter, främst bin som stortapetserarbi och dess snyltare thomsonkägeln som kan vara endemisk för Gotland. Tyvärr kan försvarsmaktens återställande av marken när kulfånet togs bort och jämnades ut ha påverkat dessa arter negativt. Idag är området ett till sanddominerat ruderalområde där ”skräpmarksväxter” trivs. Området bildar en plåt ut mot klintkanten. I den yttre delen, ut mot klintkanten, har en omfattande erosion uppstått under 2010 och 2011. Enligt Gotlands Ornitologiska Förening är detta även ett bra område för övervintrande frätande fågel.

Målbild

Ruderalområde som efterhand får en alltmer naturaliserad växtlighet. Den påbörjade erosionen avstannar av sig själv eller med hjälp av aktiva insatser.

Engångsåtgärder

Åtgärder görs för att gynna vildbin i området. Utred vilka möjligheter som kan stå till buds för att få stopp på erosionen och behovet av att sätta in åtgärder.

Löpande skötsel

Återkommande störande verksamheter i sanden, pinnharva eller gräva, även bränning på våren kan övervägas. Åtgärder som insådd av fröväxter och nektarväxter kan bli aktuell i delar av området. Ev. Bete

Löpande skötsel, vart 5:e år

Återskapa blottad sand i solexponerade lägen för vildbin m.fl. andra arter som gynnas av solvarm sand. Bortröjning vid behov av buskar och trädplanter som växer upp.

Skötselområde 8

Beskrivning

Före detta åkermark och delar av skjutbana. Den före detta åkermarken är fortfarande öppen, till största delen utan buskar och träd, utom i nordvästra delen där buskar vandrat in. En del av skjutbanan har troligen också använts som åkermark förr.

Målbild

Öppen gräsmark som med åren blir alltmer artrik genom hävd i form av slätter eller bete.

Löpande skötsel

Maskinell slätter sent varje år efter blomning. Viktigt att höet samlas in och helst även tas tillvara som foder. Efter slättern kan betesdjur med fördel släppas in i området. Området kan pinnharvas varje, även bränning på våren kan övervägas. Delar av området skulle kunna återskapas som ”allmogeåker” eftersom det tidigare har varit åkermark. Åtgärder som insådd av fröväxter och nektarväxter kan bli aktuell i andra delar av området.

Skötselområde 9

Beskrivning

Öppen sandhed som tidigare varit åkermark. Utgör växtplats för den starkt hotade flockskivlingen (rödlistekategori EN). Området är också växtplats för den rödlistade svampen spetsfotad champinjon (rödlistekategori VU).

Målbild

Förekomsten av flockskivling och spetsfotad champinjon ökar så att arternas förekomster kan betraktas som långsiktigt säkerställda.

Engångsåtgärd

Någon form av inhägnad/markering av området kan bli aktuell. Eventuellt kan en enklare allé planteras i gränsen mot nordöst och sydöst för att markera området samt undvika uppställning av fordon eller körning på marken.

Löpande skötsel

Flockskivling är för sin överlevnad beroende av torra förhållanden och slätter i området. Slätter tillämpas i slutet av juni samt i slutet av augusti, med insamling av det avslagna. När svamparternas krav blir närmare kända tillämpas den specialutformade skötsel som bedöms gynna arterna bäst.

Skötselområde 10

Beskrivning

Tallskog med tallar i åldern 60-80 år. Glest buskskikt och troligen artfattig markväxtlighet. Delvis luckigt trädskikt med inslag av sälg. Ut mot Toftavägen finns en liten gräsmark, troligen före detta åkermark, som nu håller på att växa igen. Ut mot Toftavägen finns också en dunge med asp.

Engångsåtgärder

Holkar för olika mesfåglar sätts upp i samarbete med Ornitologiska föreningen. Möjligt skulle här ett mindre område genom bränning kunna få höga naturvärden genom tillskapande av en annars numera mycket sällsynt biotop.

Målbild

Tallskog som blir allt äldre och som får ett ökat inslag av död ved. Även gräsmarken och aspdungen ut mot Toftavägen, liksom lövträd som vuxit upp i gränsen till skötselområde 10 får utvecklas fritt. Området betas inte.

Skötselområde 11

Beskrivning

Litet område, f.d. soptipp med spridda trädgårdsväxter. Dominerande trädslag är ung ask. Mycket spår efter grävning i form av gropar och högar.

Målbild

Lövskog som får utvecklas fritt.

Engångsåtgärder

Entomologisk expertis inkallas för att avgöra ifall jordhögarna kan tas bort eller om de kan vara viktiga för vissa insektsgrupper. Om de tas bort kan kompensationsåtgärder göras.

Skötselområde 12 a-d

Beskrivning

Det större delområdet 12 a är omväxlande med gläntor och dungar av tallar. Variationsrikt och tilltalande. I vissa partier finns här stora, ståtliga enbuskar. I delar av 12 a växer talskogen tätare. I skogen ses både spillkråka och trädlärka. En stor jordhög finns i södra delen av området i slutet av den gamla Toftavägen. Områdena 12 b-d har liknande karaktär som 12 a, men är genomgående något tätare.

Målbild

Halvöppna områden med tydliga gläntor och med grupper av träd, främst tallar där träden blir allt äldre och utvecklar död ved.

Engångsåtgärder

Bortröjning av unga tallplantor och buskar och unga träd av andra sorter där dessa förekommer i allt för stor omfattning. Tätare tallbestånd öppnas upp genom att även större träd avverkas, i första hand genom att yngre träd tas bort. De mest typiska, knotiga och vidkroniga träden gynnas och de mer rakstammiga ”produktionslika” träden gallras bort. Varsamhet krävs för att undvika att något hålträd tas ner. Svart- och alvaroxbär sparas. Ved läggs på hög både solbelyst och skyddat. Jordhögen i slutet av gamla Toftavägen tas bort. På sikt om ekonomin tillåter bör även asfalten tas bort och vägen bli en grusväg.

Löpande skötsel

Bete/röjning. Viss utgallring av träd för att upprätthålla luckighet. I första hand gallras yngre träd bort, medan gamla och döda träd sparas.

Löpande skötsel, vart 5:e år

Bortröjning av buskar och trädplantor som uppkommer.

Skötselområde 13

Beskrivning

Alvarmarker med ett tydligt inslag av äldre tallar och buskar av många olika arter. Variationen av öppna ytor med god solexponering och ridåer och små grupper av tallar och buskar skapar en stor mängd lä- och brynmiljöer, vilket är värdefulla strukturer för insektslivet. Detta är de mest variationsrika alvarområdena inom reservatet. Det är också ett av de allra mest värdefulla områdena för insektslivet, samt en viktig rastplats för fåglar under vår och höst. En tydlig igenväxning av ung tall och buskar finns i området vilket gör att de öppna ytorna och hållmarkskänslan minskar.

Målbild

Träd- och buskbärande alvarmarker med en stor andel öppna ytor men där tallarna och buskarna skapar en rik tillgång på lä- och brynmiljöer. Områdena bör inte bli mer beväxta än att en tydlig öppenhet och hållmarkskänsla består.

Engångsåtgärder

Avverkning och bortröjning av en del av träd och buskar för att bevara öppenheten och hållmarkskänslan. Ett visst inslag av gamla och krokiga tallar samt klippoxel och en del blommande buskar sparas dock som skydd och föda för insekter och fåglar. Någon enstaka tallplanta sparas också så att yngre tallar kan

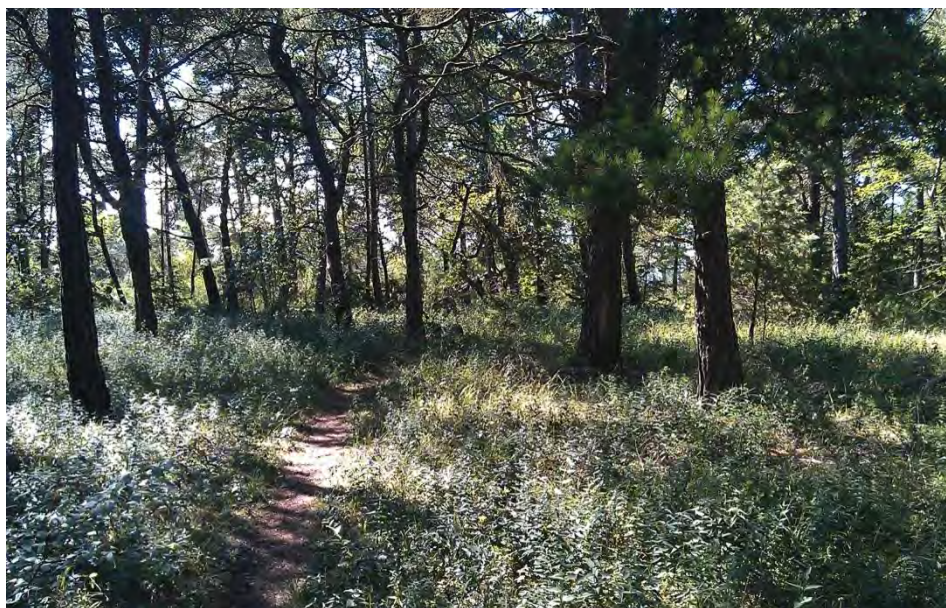
ersätta gamla tallar som dör. Svart – och alvaroxbär sparas. Röjningar sker först efter samråd i fält med bl. a skötselrådet och framförallt Gotlands Botaniska Förening. Skräphögarna i nordöstra delen tas bort efter samråd med entomologisk expertis.

Löpande skötsel

Bete

Löpande skötsel, vart 5:e år

Bortröjning av buskar och trädplantor som uppkommer i de öppna områdena, viktigast är att hålla efter de områden där karsthällmarken är blottad.

Skötselområde 14 kan ingå i betesområdet om detta inte bedöms riskera förekomsten av rödlistade svampar. Inte mindre än 8 rödlistade svamparter har observerats i området. I övrigt gäller fri utveckling. Foto: Jimmy Holpers.

Skötselområde 14

Beskrivning

Barrskog. I östra delen dominerad av tall. I nordöst finns ett ganska stort fuktigt område som domineras av ung sälk och asp. En stor del av tallarna är cirka 100 år eller något mer. Inslaget av gran är ganska stort och ökar ju närmare klintkanten man kommer. Här och var finns mindre trädlösa gläntor. En trappa i robust metallkonstruktion leder ner för klintkanten alldeles intill reservatets södra gräns.

Skogen i anslutning till klinten är klassad som nyckelbiotop i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering.

Målbild

Barrskog som utvecklas fritt. Träden uppnår allt högre ålder och utvecklar efterhand en stor andel död ved. Fortsatt stor rikedom av rödlistade svampar.

Engångsåtgärder

Skogsområde för fri utveckling. De naturstigar som finns, bl.a. längs kanten, röjs fram och skyltas upp.

Löpande skötsel

Ev. möjligt mindre skogsbetesområde beroende på hur det påverkar förekomsten av svamp i skogen.

Skötselområde 15

Beskrivning

Murgrönsskogen beskrivs av många besökare som det allra finaste och värdefullaste området på hela hällarna. Troligen saknas motsvarighet i Sverige. Den kuperade terrängen bidrar till områdets vilda karaktär. En mångfald lövträd och buskar i form av körsbär, hallon, hagtorn, apel, rönn och oxel, många helt övervuxna av murgröna, formar reservatets mest spektakulära område. Buskar och murgröna bildar ofta valv över stigen. Området ger en känsla av frodig djungel som är ovanligt på Gotland och i Sverige. Ytterligare ett antal trappor i metallkonstruktion längs huvudstigen leder ner till den nedre plana delen av mellanplatån där man ser och hör havet nedanför. Tidigare har här även en trappa lett vidare ner till havet och den lilla sandstrand som finns där.

Skogen i anslutning till klinten är klassad som nyckelbiotop i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering.

Målbild

Områdets vilda karaktär bevaras genom att området till största delen får utvecklas fritt, bortsett från att betesdjuren har tillgång till området och att unga tallar hålls efter längs klintkanten. Inslaget av död ved ökar efterhand. Besökare tar sig lätt mellan de olika nivåerna och ända ner till sandstranden.

Engångsåtgärder

Gallra bland de unga tallarna i området mellan stigen och den nedre klinten. Området röjs ur säkerhetsaspekt från utstickande grenar. Metallpinnar och rötter som sticker upp farligt på en del ställen ur marken sågas bort. Den nedre biten av den befintliga trappan lagas/gjuts. Den trappa som en gång funnits allra längst söderut mellan mellanplatån och sandstranden nere vid havet återanläggs. Ett stickspår genom den finaste murgrönsdjungeln märks upp och skyltas med lämplig information. Vid behov för att skydda de marktäckande murgröns mattorna mot allt för mycket slitage från besökare kan ett lägre räcke av trä sättas upp för att uppmana besökare att inte gå utanför stigen.

Löpande skötsel

Håll efter föryngringen av tall i området mellan stigen och den nedre klintkanten, för att bevara framkomligheten till kanten samt behålla den visuella kontakten med havet. Ta bort grenar och kvistar som sticker ut över stigen.

Djungeln av lövträd och murgröna i skötselområde 15 är spektakulär. Foto: Jimmy Holpers.

Skötselområde 16

Beskrivning

Barrskog dominerad av tall som till stora delar är 100-årig eller något äldre. Bitvis stort inslag av gammal och senvuxen gran. Murgrönan har stor utbredning och klättrar ofta på trädstammarna. I brynen växer ofta enbuskar och unga tallar, ibland tätt.

Skogen i anslutning till klinten är klassad som nyckelbiotop i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering.

Målbild

Gammal barrskog som efterhand uppnår allt högre ålder och som utvecklar ett allt större inslag av död ved. Utsikten och tillgängligheten från stigen mot havet bevaras eller förbättras.

Engångsåtgärder

Gallra hårt bland buskarna och de unga tallarna i området mellan stigen och den nedre klinten efter samråd i fält med bl. a skötselrådet och framförallt Gotlands Botaniska Förening.

Löpande skötsel

Håll efter förnygringen av tall i området mellan stigen och den nedre klintkanten, för att bevara kontakten med havet.

Skötselområde 17

Beskrivning

Öppet område med klapperstensvallar, nästan helt utan träd och buskar. Igenväxningen går långsamt här på grund av den magra marken och att området är helt öppet för vinden. Stigarna från norr och söder leder till ett vackert vattenfall mitt i området. Vid vattenfallet finns en naturlig passage mellan de olika nivåerna.

Målbild

Öppet område med mycket litet inslag av träd och buskar. Träden nedanför vattenfallet sparas.

Engångsåtgärder

En enkel handledare anläggs och fästs i berget för att besökare enklare skall kunna ta sig mellan de olika nivåerna. En skylt sätts upp med information om geologi och hydrologi, slukhål och erosionen av Gotländska kusten m.m. i anslutning till vattenfallet. Den nyligen skapade ”Trojaborgen” samt klotter tas bort.

Löpande skötsel.

Ev. bete

Skötselområde 18

Beskrivning

Detta skötselområde består av den nedre klintbranten, stranden och vattenområdet inom reservatet. Stranden består omväxlande av grövre sand och klappersten. I södra och mellersta delen av reservatet är strandremsan lite bredare. Dessa bredare partier bryts av sträckor där klinten stupar brant i vattnet. Det är därför inte möjligt att vandra längs stranden genom hela reservatet utan att gå ut i vattnet längs vissa sträckor.

Målbild

En strandremsa som är lättillgänglig genom att trappor anlagts på ett par ställen. Upplevelsen av stranden störs inte av ilandflutet skräp.

Engångsåtgärder

Trappor anläggs på ett par ställen både i norra och i södra delen av reservatet för att besökare skall kunna ta sig ner till vattnet från den nedre platån.

Löpande skötsel

Städning av stranden minst en gång om året.

Uppföljning och dokumentation

Alla skötsel- och förvaltningsåtgärder ska dokumenteras genom att utförda åtgärder och kostnader för dessa kontinuerligt antecknas. Effekterna av skötseln ska dokumenteras genom att iakttagelser antecknas och genom att flertalet skötselområden fotograferas (helst från fasta fotopunkter) ungefär vart femte år.

Uppföljningsbara mål

Nedan preciseras uppföljningsbara mål, indikatorer och uppföljningsmetoder för reservatet.

Mål för biologiska värden

Den övervägande delen av området rödlistade arter ökar i antal

- Uppföljande inventeringar av de rödlistade arternas utbredning och antal visar att så är fallet

Förekomsten av ”typiska arter” utpekade i Natura 2000-systemet ökar i områdets betade marker

- Uppföljning av vegetationens utveckling

Mål för reservatet som besöks- och studieområde

Antalet besökare ökar och är fortsatt högt

- Räkning av antalet besökare

Antalet skolor som använder reservatet för undervisning ökar och är fortsatt konstant högt

- Intervjuer med närbelägna skolor, gymnasiet och högskolan

Antalet genomförda guidade vandringar för turister i reservatet ökar och är fortsatt konstant högt

- Intervjuer med turistorganisationer

Besökarna ska vara nöjda eller mycket nöjda med upplevelsen av området

- Besökare intervjuas

Besökarna uppfattar att informationen om området är god

- Besökare intervjuas

Flertalet besökare uppfattar att tillgängligheten till områdets olika delar är god

- Besökare intervjuas

Beräkning av kostnader för skötseln

Till beslutet för reservatet återges en förteckning över föreslagna åtgärder och beräknad kostnad för att genomföra dessa. Angivna kostnader utgör uppskattade kostnader. De verkliga kostnaderna för åtgärdernas utförande beror bland annat på hur åtgärderna utformas i detalj och de priser som erbjuds av olika utförare efter upphandling. Det går möjligtvis att finansiera delar av kostnaderna för vissa naturvårdsåtgärder med hjälp av en del möjliga bidrag som går att söka.

Naturresevatet Kungsladugårdshällarna

Reservatsgräns

Fornminne

Grillplats, föreslagen plats

Parkering

Informationsplats

Toaletter

Trappa alt. handledare, föresi. plats

Väg anpassad för funktionsnedsatta

Cykelväg, underhållen

Avstängning/Vägborn

Tillfartsvägar till P-plats

Naturstig, delvis spänger

Område för betesförsök

Utvecklingsyta

Arrendetomt

Skötselplan

Barnskog - Fri utveckling, ev bete

Lövskog - Fri utveckling

Strand - Städning

Tallskog - Utglesning, ev bete

Ångsmark - Slätter, ev bete

Öppen mark - Rönning, bete

0 400.0
meter

Källförteckning

Litteratur

- Dan Carlsson. 2011. Den historiska dimensionen. Kungsladugården i Visby - en landskapsanalys. Arkeodok. Rapport 2011:14.
- ArtDatabanken. 2008. Området Kungsladugårdshällarna utanför Visby. Skrivelse till Gotlands kommun 2008-08-28.
- ArtDatabanken: Artfaktablad för flockskivling, *Floccularia straminea*.
- Fornsök: <http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html>
- Åke Edvinsson. 2011. Lista över skyddsvärda svampar och karta över fyndplatser. Koncept
- Maja Forsberg. 2011. Upplev kanten. Ett gestaltungsförslag för rekreativa förbindelser över Kungsladugårdshällarna. Självständigt arbete i landskapsarkitektur 30 hp Avancerad E. SLU.
- Gärdenfors, U. (ed) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010.
- Tobias Ivarsson. 2010. Insekter vid Kungsladugårdshällarna, Visby 2010.
- Jenny Sandberg 2010. Besökarundersökning på Kungsladugårdshällarna. Koncept.
- Gotlands Museum. 2009. Visborgs Kungsladugård. Kultur- och naturhistorisk utredning 2009.
- Skogens pärlor på nätet: <http://minasidor.skogsstyrelsen.se/skogensparlor/>
- Sivert Söderlund. 2009-06-04. Yttrande om FÖP Visby, nedskrivet av Gotlands kommun.

Naturreseptatet Kungsladugårdshällarna

Reservatsgräns

Fornminne

R

Grillplats, föreslagen plats

P

Parkering

i

Informationsplats

WC

Toaletter

Trappa alt. handledare, föresl. plats

Väg anpassad för funktionsnedsatta

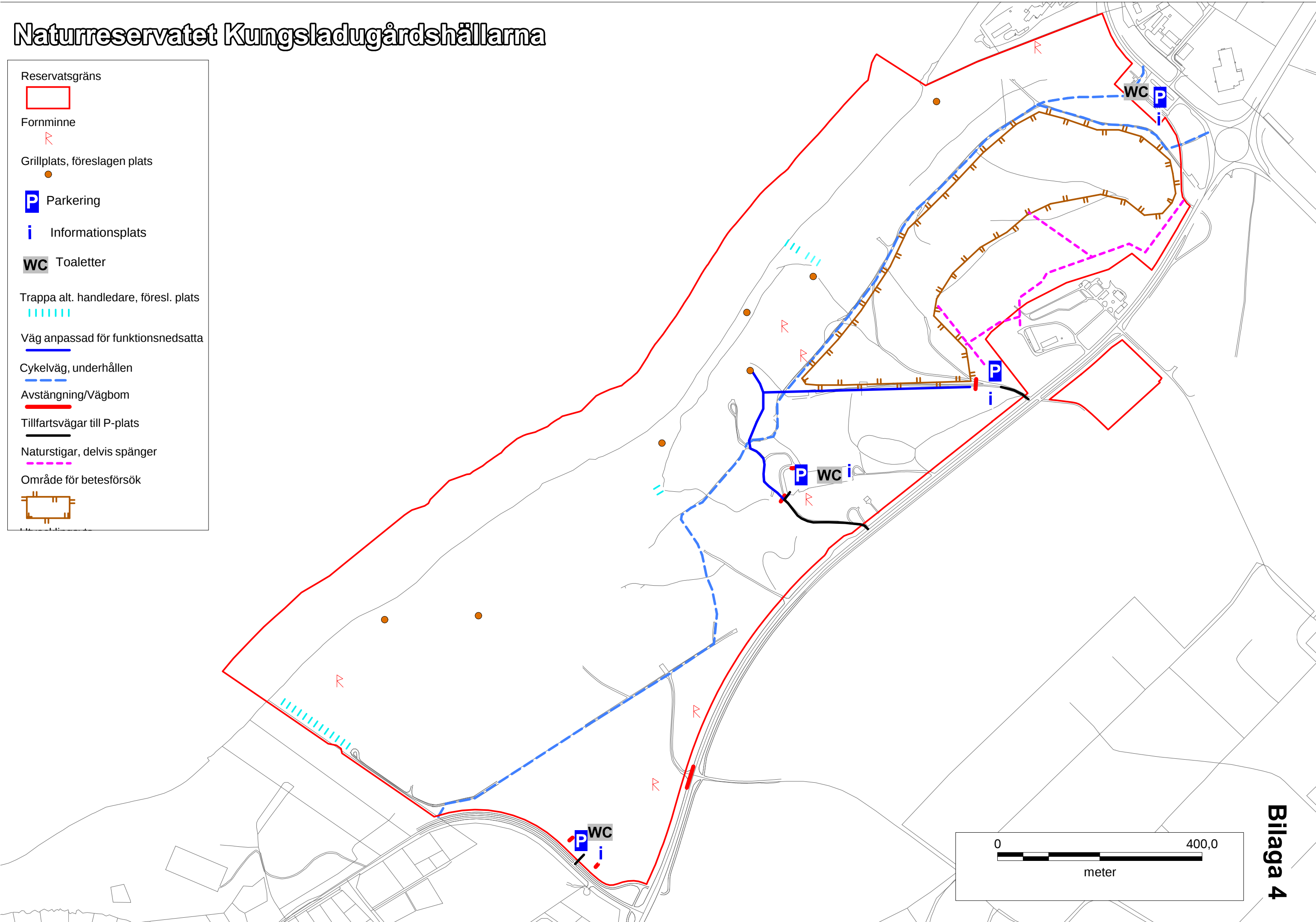
Cykelväg, underhållen

Avstängning/Vägbom

Tillfartsvägar till P-plats

Naturstigar, delvis spänger

Område för betesförsök

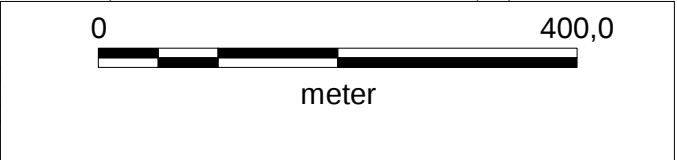
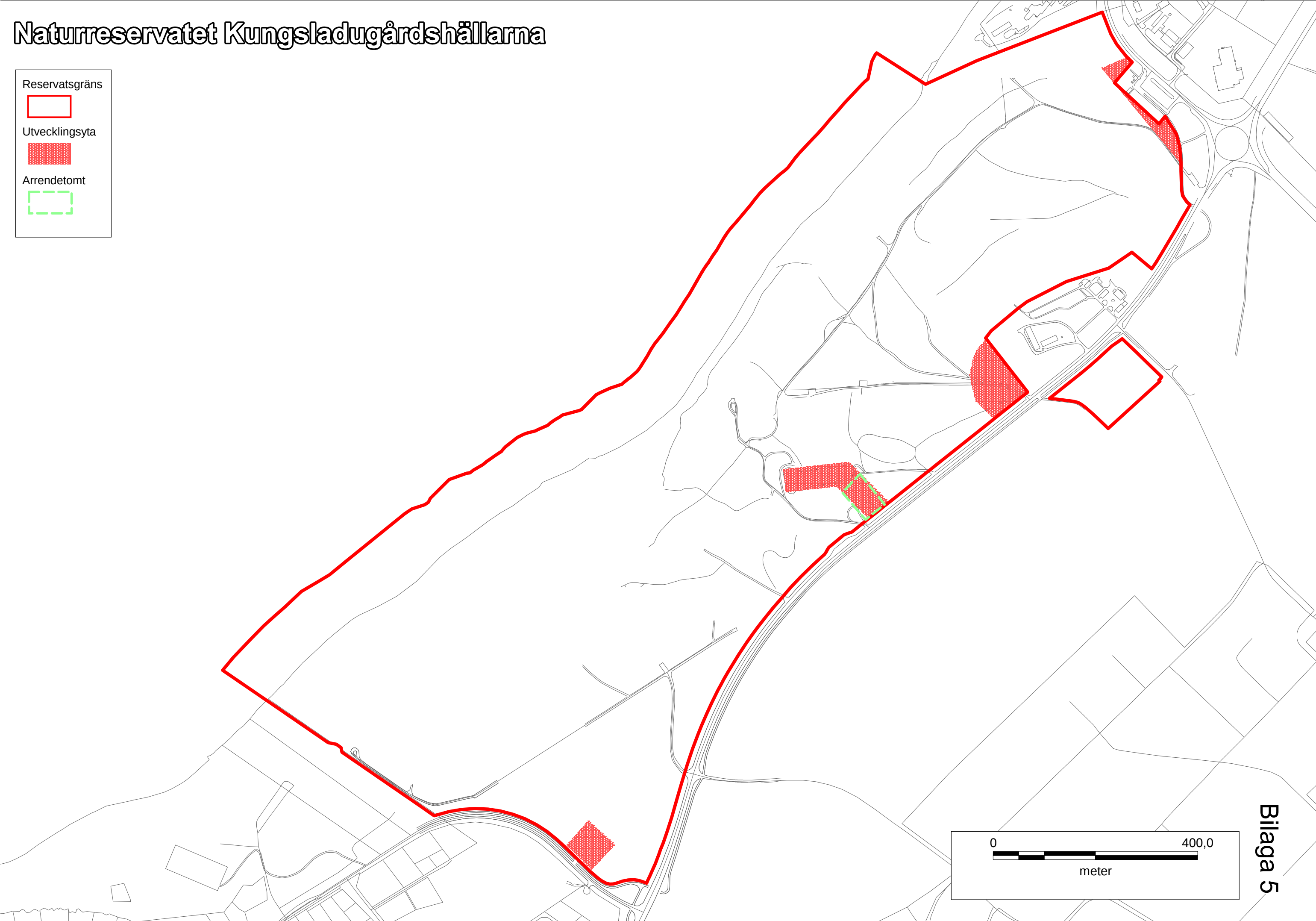

Naturresevatet Kungsladugårdshällarna

Reservatsgräns

Utvecklingsyta

Arrendetomt

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Kommunalt naturreservat på Kungsladugårdshällarna i Visby,
Region Gotland

Byggnadsnämnden beslutade 2011-05-30 att samråd ska ske med samhällsbyggnadsförvaltningens förslag till kommunalt naturreservat på Kungsladugårdshällarna (reservatsföreskrifter, skötselplan och ekonomisk plan samt bilagor).

Förslaget har under tiden 2012-06-21 – 2012-08-20 varit ute på samråd.
Inkomna yttranden finns på samhällsbyggnadsförvaltningen.

Med anledning av inkomna synpunkter har förslaget reviderats i vissa avseenden. Nedanstående ändringar och bemötanden ligger till grund för det förslag till beslut som överlämnas till Regionstyrelsen för beslut.

ÄNDRINGAR AV FÖRSLAGET EFTER SAMRÅDET

- Region Gotland lyfter tydligare vikten av ett skötselråd tillsätts för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen.
- Förtydligande över Regionens arbete med tillgänglighet och anpassning för funktionsnedsatta besökare på Hällarna.
- Numreringen på Skötselplankartan har rättats till.
- Skötseln i de olika områdena har utifrån inkomna råd och idéer justerats för att till så stor grad som möjligt tillgodose de förslag som inkommit. I vissa områden är förslag på skötseln något motstridiga. Där har Region Gotland valt den försiktigare vägen. Ett skötselråd där olika föreningar m.fl. ingår kommer gemensamt att finjustera skötseln löpande efter hand som man gemensamt ser behov av skötsel samt i de fall då ny kunskap dyker upp. Generellt kan sägas att betet beslutats testas i norra delen där behovet är som störst. Røjningen kommer att ske något mer försiktigt än vad som föreslogs i samrådshandlingarna. Dock kommer en omfattande røjning att ske i vissa områden medan andra lämnas helt orörda. Självfallet kommer inga hotade, rödlistade eller sällsynta arter av växtlighet tas ner. All røjning kommer att ske efter noga gemensam övervägning i skötselrådet.
- Förtydligande text angående bete.
- Förtydligande text angående hundar och hundrastning på Hällarna.
- Åtgärder för vildbin har lagts till i skötselplanen.
- Stycket om fornlämningar har reviderats utifrån Länsstyrelsens bidragande kunskap.
- M.m.

**Instans/
Inkommande datum**

Synpunkter/Åtgärder

**Polismyndigheten/
2012-07-01**

Polismyndigheten har inget att erinra avseende trafikregleringar och P-platser ang. plan Naturreservat Södra Hällarna.

MVH

Roger Nyd / Poliskommissarie

AvdC Ordningsavdelningen

Polismyndigheten Gotland

010-5649447

Sammanfattning

Skogsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om inrättande av ett kommunalt naturreservat på rubricerat område.

Motivering

Området består av både skogligt impediment och produktiv skogsmark. Ett bevarande av detta område för de ändamål som anges i remissen, gynnar den biologiska mångfald som finns inom det aktuella området. Området utgör ett bra exempel på biotoper som är kännetecknande för Gotlands natur.

Området utgör dessutom en viktig del av de i stort sett obebyggda, tätortsnära områdena som har stort värde för det rörliga friluftslivet

Synpunkter på områdets målbild och skötsel

Skogsstyrelsen har följande övergripande synpunkter på områdets skötsel vad gäller skogen:

- *De talldungar som står på de produktiva skogsområdena bör gallras ur. De mest typiska, knotiga och vidkroniga träden bör gynnas och de mer rakstammiga "produktionslika" träden bör gallras bort.*

Detta ökar solinstrålningen i bestånden samtidigt som solbestrålningen av trädstammarna ökar. Detta gynnar bland annat värmeälskande insekter framförallt skalbaggar varav en del mycket sällsynta. Detta liknar de förhållanden som finns i de gotländska biotoperna med hållmarkstallskogar

- *Ovanstående är mycket väl anpassat till landskapsbilden och samrådsförslagets målbild om att efterlikna ett beteslandskap*

- *All stående och liggande död ved från träd bör sparas med motiveringen att många sällsynta arter gynnas av denna form av substrat. Även denna ved bör vara lämnas i solexponerat läge*

- *Informationsskyltar kan informera besökarna om varför de olika åtgärderna är utförda. "Detta är gjort för att gynna den biologiska mångfalden"*

Om Region Gotland så önskar står Skogsstyrelsen till förfogande för att bistå med en mer detaljerad rådgivning på plats i reservatet.

I detta yttrande har Ingmar Danielsson varit föredragande och Karin Wågström beslutande.

*Karin Wågström
biträdande distriktschef*

Ingmar Danielsson

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

: Region Gotland avser att skapa ett skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Region Gotland är mycket tacksam om Skogsstyrelsen vill delta i skötselrådet. Angående de råd Skogsstyrelsen lämnat i samrådsfasen så instämmer Region Gotland och ser gärna att vi i fält tillsammans med bl.a. Botaniska föreningen m.fl. märker upp de träd som kan/bör tas bort.

Region Gotland skall arbeta aktivt med information om reservatet och genom skyltning av området lyfta fram de värden som finns samt de arbeten som görs för att gynna den biologiska mångfalden samt öka allmänhetens intresse för naturen.

**Försvarsmakten/
2012-07-23**

Försvarsmakten har inget att erinra avseende rubricerat ärende.

Anders Järn
Chef Produktionsledningens Infrastrukturavdelning

Marianne Littbrand Stoilov

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

:

**Funkisam/
2012-08-14**

Hej!

Funkisam har läst igenom Samrådsförslaget till kommunalt Naturreservat på Södra Hällarna.

SVAR:

Det viktigaste i detta sammanhang är att Tillgänglighetsrådgivarna finns med i styrgruppen så att Funktionsnedsatta ej glöms bort. Tillgänglighet för ALLA!

mvh

Funkisam, Brömsebroväg 8 , 62142 Visby
sek. Pia Dyvander-Johansson

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

: Samhällsbyggnadsförvaltningen har inte på något vis glömt bort eller ignorerat tillgänglighetsfrågan som varit med under hela processen.

De gamla militära vägarna som löper över hela området är i relativt bra och hårdgjort skick så man bör kunna ta sig runt större delen av Hällarnas övre platå även med rullstol. Vissa förbättringar/lagningar måste dock ske på vissa platser.

I arbetet är Regionens tillgänglighetshandläggare delaktig för att de åtgärder som kommer att göras görs på rätt sätt. Tillfälle för tillgänglighetsrådgivarna från funktionshinderorganisationerna att lämna synpunkter kommer att erbjudas under planeringsskedet och under arbetets gång.

I det vidare arbetet har bl.a. föreslagits att:

- *Parkeringsplatserna närmast ut mot området på samtliga parkeringar skall vara reserverade för funktionsnedsatta.*
- *Grillplatser på övre platån skall vara anpassade för funktionsnedsatta.*
- *Ett antal diskreta sittplatser/bänkar skall anläggas där man kan vila en stund under sin promenad. Flertalet bänkar kommer att utrustas med rygg- och armstöd. En del bänkar kan vara lite lägre för kortvuxna och barn.*
- *Regionen ser över möjligheterna att anlägga en riktig spång/gångbro genom skogen bakom LEVA för att alla skall kunna uppleva den fantastiska miljön i den skogen.*
- *Från den centrala parkeringen samt ifrån parkeringen strax söder om LEVA skall vägarna anpassas så att man även med rullstol, rullator eller permobil skall kunna ta sig ut till en av de vackraste platserna, en utsiktsplats centralt mitt på Hällarna där det kommer att anläggas en grillplats.*
- *Skyltningen skall anpassas för att även sittande, synskadade och barn skall kunna få information om området.*

Region Gotland med tillgänglighetshandläggare kommer tillsammans se vilka ytterligare åtgärder som kan göras för att ännu fler funktionsnedsatta skall kunna uppleva detta fantastiska område.

**Lantmäterimyndigheten
Gotlands län/
2012-08-17**

Det saknas inte naturskyddad mark på Gotland. Samtidigt efterfrågas av många människor havsanknuten bostadsbebyggelse, inte minst i Visby. Myndigheten finner det därför onödigt oeh olyckligt att nu för all framtid omöjliggöra bebyggelse inom området.

Man vet inte vad Visbys utveckling i framtiden kan ställa för krav. Med lämplig planering borde natur /park och bebyggelse kunna komplettera och stödja varandra i stället för att ses som varandras motsatser. Inte minst kommunalekonomisk borde detta vara fördelaktigt.

Johan Stengård

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

: Utifrån Lantmäterimyndighetens ansvarsområde och de frågor Lantmäterimyndigheten har till uppgift att bevaka så tolkar Region Gotland Lantmäterimyndighetens yttrande till att Lantmäterimyndigheten inte har någon erinran mot förslaget.

Gotlands Ornitologiska Förening (GOF) har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat ärende. Här följer föreningens synpunkter. Inledande kommentarer GOF delar förslaget beskrivning av områdets värden och ställer sig bakom förslaget att bilda naturreservat av området. Föreningen menar att det finns flera starka skäl för att området ges ett sådant långsiktigt skydd som bildandet av reservat innebär. Närheten till Visby ger goda möjligheter för att, samtidigt som områdets naturvärden bevaras, många boende på Gotland liksom besökare på ett lättillgängligt sätt kan uppleva gotländsk natur. Regionen har här möjligheter att enkelt visa upp öns naturvärden och på ett pedagogiskt sätt beskriva gotländska natur och därigenom öka kunskapen och förståelsen för den unika och känsliga natur som finns här. Utan ett formellt skydd av området ökar risken för att området istället kommer att användas för andra ändamål som hotar områdets naturvärden liksom regionens möjligheter enligt ovan. Föreningen har några mindre synpunkter och kommentarer vilka presenteras nedan. I övrigt anser vi att utvecklingsdelar inom reservatet, vars syfte är att ta tillvara områdets naturvärden och att öka kvalitén för besökare i området kan komma att bli framtida diskussioner men inte behöver fastslås vid bildandet av naturreservatet. Den centrala delen är att syftet med områdesskyddet definierats och fastslagits. Synpunkter och kommentarer på ansökan

Enligt förslaget indelas området i skötselområde 1 – 20, dock saknas skötselområde 18 och 19 vilket torde vara en felskrivning.

Skötselområde 1. Inga synpunkter.

Skötselområde 2. Rójning bör genomföras så att det lämnas kvar en vegetation som fungerar som naturlig övergång till skogen. I detta skogsbryn kan man se ett flertal fågelarter under framför allt vår och höst (främst insektsätande småfågel som olika sångare) vilket utgör goda förutsättningar för besökare att kunna se dessa på korta avstånd. Längs skogskanten finns flera gläntor som är vindskyddade även från de vanliga sydvästvindarna. Området utgör en bra lokal för möjligheter att kunna förevisa småfågel och eventuellt även publik ringmärkning. Där gång/cykelvägen ansluter från rondellen finns ett område med några gropar tillväxta med låga buskar. Detta föreslås lämnas kvar eftersom detta område skulle lämpa sig väl för vinterfågelmätning dit besökare kan ta sig.

Skötselområde 3. Intressant och bra förslag. Här kan man även placera holkar för särskilt kattuggla och några särskilda tättingarter.

Skötselområde 4. Holk uppsättning för göktyta, stare och tornseglare.

Skötselområde 5A. I norra delen nära där stigen gör en vänstersväng finns ett större buskage som är en säker häckplats för bl.a. törnsångare. Buskaget bör sparas. Mitt i området är den mest lättillgängliga och säkra rastplatsen för ringtrast på Gotland. Området påminner om dess nordliga häckplatser. Arten är dock rela-

tiwt skygg och de låga buskar som nu finns i området utgör ett nödvändigt skydd. Förslagsvis sparas en del buskar där för att gynna ringtrast men också andra arter och därigenom underlätta för besökare att kunna se dessa arter. I områdets södra delar finns rester från en mindre jordtipp med frodigt gräs. Där trivs fröätande fågel. Detta lilla område bör därför sparas.

Skötselområde 5B. Inga synpunkter.

Skötselområde 5C. Delar förslaget att spara delar av buskmiljön. Här håller bl.a. arter som hämpling till.

Skötselområde 6. Inga synpunkter.

Skötselområde 7. Bra område för övervintrande fröätande fågel, särskilt därför att det finns rikligt med lämplig vegetation. Arter som steglitz och gråsiska kan studeras på närhåll här. Möjligen skulle visa åtgärder kunna göras för att säkerställa frötillgången på lokalen.

Skötselområde 8. Inga synpunkter.

Skötselområde 9. Inga synpunkter.

Skötselområde 10. Möjlighet för uppsättning av holkar för framför allt mesar.

Skötselområde 11. Inga synpunkter.

Skötselområde 12 a–d. Varsamhet vid åtgärder som avverkning så att hålträd och andra värdefulla träd sparas.

Skötselområde 13. Områdets södra delar fungerar idag som attraktiv rastplats för särskilt trastar under vår och höst. De födosöker på de öppna ytorna och har de tätare delarna som skyddsplats vid störningar. Förslagsvis sparas något mer än vad som föreslås, av den vedväxtlighet som finns.

Skötselområde 14, 15, 16, 18, 20. Inga synpunkter. För oklarhet kring område 18–20 se inledande stycke.

*På uppdrag av styrelsen för Gotlands Ornitologiska Förening
Sivert Söderlund
Vice ordförande
Gotlands Ornitologiska Förening*

Samhällsbyggnads- förvaltningen

: Region Gotland avser att skapa ett skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Region Gotland är mycket tacksam om Gotlands Ornitologiska Förening vill delta i skötselrådet.

De områden Ornitologiska föreningen lyfter fram som viktiga att bevara i sitt yttrande skall lämnas kvar. All gallring och röjning i området skall ske gemensamt med Ornitologiska föreningen samt övriga skötselrådet.

Holkar bör absolut löpande sättas upp för olika fågelarter på Hällarna.

Vintermatningen är ett mycket trevligt och bra förslag som förutom att gynna småfåglar är ett trevligt inslag i området där besökare på närmare håll kan studera fåglar och därmed bidrar vi till en ökad kunskap och förståelse för djur och natur.

**Henrik Johansson/
2012-08-20**

Hej

Jag skulle vilja lämna några kommentarer på skötselplanen för Södra hällarna. Jag gör dem utifrån min egen erfarenhet av arbete med denna typ av marker. Jag är utbildad biolog och har sedan år 2000 jobbat med naturvård på olika länsstyrelser och kommuner, Gotlands län, Kalmar län, Örebro län och Eskilstuna kommun. Det jag jobbat mest med är betesmarker och då jag jobbat både i Kalmar län och Gotlands län har jag gjort skötselplaner (för EU-stöd) på många alvarmarker.

Som första kommentar kring Södra hällarnas alvarmarker måste jag säga att detta är en väldigt svår mark när det gäller att hitta rätt skötsel. Jag skulle ta hjälp av skickliga entomologer. Visst har marken en historia som betesmark och det är lätt att utgå från någon slag bild av ett klassiskt betat alvar. Men området har ju inte betats på 50? år. Istället är det militärens störningar som i många avseenden skapat de naturvärden vi nu har. Frågan är väl hur man ersätter militärens störningar på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Kanske är det bete på vissa delar, kanske bränning emellanåt, antagligen en del röjning för hand.

Utifrån aspekten att bevara den biologiska mångfalden, och då särskilt det rika insektsliv som väl får sägas vara särskilt utmärkande för området, så tror jag att föreslagen skötsel inte är alls särskilt bra. När jag läser målbilden "Helt öppna alvarmarker så gott som helt utan buskar och träd" som i princip gäller för hela den övre platån bortsett skogen och därtill med bete, så ser jag en miljö som är väldigt missgynnsam för de flesta rödlistade arterna som är funna på hällarna framför mig. Sånglärka gynnas antagligen, men jag skulle tro att resterande rödlistade arter faktiskt missgynnas. Jag har tyvärr sett alltför många betesmarker röjas enligt principen "öppna marker så gott som helt utan buskar och träd". Resultatet blir en fattig mark utan variation, lämiljöer m.m. Man kan gå över dessa röjda marker och knappt se en enda fjäril. Går man sedan in i en sparsamt röjd hage precis bredvid med samma typ av mark kan det istället krylla av svartfläckiga blåvingar och andra fjärilar.

På 1990-talet röjdes många betesmarker enligt principen "nästan helt utan buskar och träd". Då var kunskapsläget ett annat i biologsverige och fokus låg på betesgynnade växter. Framförallt entomologer reagerade mot detta eftersom man såg de starkt negativa effekterna det fick på insektslivet, och väckte väl därmed övriga biologsverige. Jag är därför väldigt förvånad över ekologigruppens föreslagna skötsel för alvarmarkerna, särskilt i ett område som Södra hällarna där man funnit så osedvanligt höga naturvärden knutet just till insektslivet.

Några positiva effekter av framförallt buskar, men även träd.

- *De ger lä, och klimatiskt extra gynnsamma små mikromiljöer, vilket är extra viktigt på en blåsig plats som Södra hållarna.*
- *Alla "blommande" buskar som t.ex. slån, hagtorn, rosbuskar, oxlar ger under olika delar av året en rik pollen- och nektarkälla som många olika insekter nyttjar. I skötselplanens beskrivningar nämns dessa viktiga arter inte överhuvudtaget, fokus ligger på enbuskar.*
- *De ger skydd, skugga, bibehållen fuktighet. Detta är en viktig effekt inte minst på en plats som Södra hållarna där stark sol och vind annars har fritt spelrum. Torrsomrar finns ofta de enda fräscha växterna kvar just under buskar och träd där skugga och en lite mer bibehållen fukt gör att växterna inte lika lätt torkar ut och dör. Fräscha växter behövs t.ex. för fjärilslarver att äta på, pollen- och nektarsökande insekter, m.fl. Betänk att insekterna har ettåriga livscyklar. Ett par torrår efter varandra blir då väldigt tufft för de många arter som behöver fräscha växter för sin överlevnad. "Enstaka buskar och träd" tenderar då att bli alldeles för få buskar och träd för att långsiktigt hålla stabila populationer av insekter. Ska man ha bete på området så blir buskarna små refuger där betesdjuren inte kommer åt vilket blir viktigt för insekterna som nyttjar blommorna.*
- *En ekonomisk aspekt av allt för kraftiga röjningar gällande i stort sett alla buskar bortsett från enbuskar är att det kommer att generera ett väldigt stort arbete med att hålla efter rotskott. Stora buskage är det väldigt ineffektivt att ge sig på. Det skapar väldigt mycket jobb för en väldigt liten effekt.*

Några specifika kommentarer angående alvarmarkerna:

Områdena 13: Dessa omnämns som de mest värdefulla för insektslivet i naturvärdesbedömningen som Ekologigruppen gjort. Det känns då väldigt märkligt att det föreslås så väldigt hårda röjningar. Det är väl troligt att det är den nuvarande miljön som gör området viktigt för insekterna. Här bör man gå betydligt försiktigare fram. Försök hålla det i status quo eller kanske som det såg ut för 5-10 år sedan, men sikta inte längre tillbaka.

Område 2: Helt öppet utan buskar och träd känns väldigt konstigt. Det vore biologiskt mycket bättre att nyttja området till att skapa ett långsträckt flerskiktat bryn mot område 3. Skapa öppna lärum, mellan solitärträd, ridåer och buskar. Man skulle även kunna proppa igen det dränerande diket som leder till slukhålet, och på så vis få en mer fuktighetsgynnad flora och fauna. Detta området tillsammans med den del av 5A som ligger mellan cykelvägen och område 3,4, och 8 är det område som jag ser som naturligtast att sätta betesdjur på. Fuktängarna in mot skogskanten skulle behöva det.

Bete i övrigt är tveksamt med tanke på att det kan minska blomningen en hel del vilket då skulle kunna missgynna många av de väldigt ovanliga insekter som finns på Södra hållarna. Jag miss-

tänker att även spenörten som är värdväxt för praktmåneblomflugan missgynnas av bete, men därom är jag lite osäker, (utred detta!).

Utan bete kommer det dock att bli mer igenväxning på vissa delar, mer växtförna som leder till mer organiskt material i jordarna, mer fuktighet och på lång sikt en försvunnen alvarmark. Detta bör ju givetvis motverkas. En möjlighet skulle kunna vara att man bränner av de delar som börjar få tjockare humuslager, och att man gör detta efter behov. Många alvarmarker har ju historiskt uppstått via mänsklig bränning. På Gotland har vi ju exemplet Torsburgen och runt om i Sverige börjar man använda metoden mer och mer för att på ett kostnadseffektivt hålla öppna marker i ett för naturvärdena bra skick. Lätt bränning skulle troligtvis även kunna höja naturvärdena i område 10.

Visst vore det kostnadseffektivt med bete på hela området. Man skulle då kunna ta in en djurägare och låta denne sköta hela området eftersom det EU-stöd denne skulle få är tänkt att täcka underhållsröjning av betesmarken. Men ur naturvärdessynpunkt är det mycket tveksamt. Mitt råd är att ta kontakt med duktiga entomologer angående skötseln eftersom det är bland insekterna de största naturvärdena finns. Han som gjort inventeringen torde ha en hel del att ge.

Angående område 3: Området är utdikad. Möjlighet finns att proppa igen diken på flera ställen. Tvärs genom området går en övertäckt rörledning som delvis fungerar som en fördämningsvall, men med två dränerande rör under. Det vore enkelt (och reglerbart) att med två rörböjar höja vattennivån ett par decimeter uppströms och på så sätt hålla kvar mer vatten längre på sommaren. Det vore positivt för naturvärdena.

Område 8 (och kanske område 7). Dessa ruderatmråden har en rik blomning med ruderatväxter. De som besökte blåeldsblomningen däri år hörde säkert även insektssurret. Det finns ju även noterat en del rödlistade "ogräs" från området. Det vore därför bra om man kunde behålla en del av dessa områden som ruderatmråden. Kanske genom att årligen dra över vissa delar med en enkelt pinnharvning. Ett annat sätt skulle kunna vara att anlägga en "allmogeåker" på de delar som historiskt sett varit åker. Möjlighet finns då eventuellt att få EU-stöd för detta. Annars är det ett bra förslag att slåttat åtminstone de norra delarna av område 8.

Område 15 och 16:

Jag kan tycka att det känns både lite fel och onödigt att lägga resurser på att röja ungtall ut mot havet. Havskontakten har man på så många andra ställen. Den fritt utvecklade skogen är också en upplevelse, och havet som glimtar igenom här och där kan då ge en mer spännande upplevelse än att man ser det alltför fritt.

Område 4:

Det kommer ett skikt av lövträd under tallarna som på lång sikt troligtvis kommer att ta över. Där tallarna är borttagna tar dessa

lövträd snabbt över. Man kan överväga att ringbarka en del tallar för att på så sätt få större områden med lövskog (i princip en utvidgning av område 3). Om man ej gör aktiva åtgärder för att få upp lövet snabbare, så bör ändå målbilden vara fritt utvecklad skog hellre är specifikt tallskog.

Avslutningsvis så tycker jag att det vore bra om beslut och skötselplan följer den gängse modellen som används av flertalet länsstyrelser och kommuner i Sverige, nämligen att skötselplanen är ett separat dokument som ligger som bilaga till beslutet. Detta gör det enklare för framtida revidering av skötselplan som då kan beslutas med enklare förfarande än att man måste fatta ett helt nytt beslut om naturreservat i fullmäktige bara för att man vill göra vissa förändringar i skötseln.

Det var långt och kanske lite rörigt, för det är ganska snabbt hopskrivet, man jag hoppas att det ger några infallsvinklar att fundera utifrån.

Vänliga hälsningar från en stor älskare av området, och en av de drivande i Nätverket för Södra hållarna då det begav sig!

Henrik Johansson

Samhällsbyggnadsförvaltningen

: Region Gotland avser att skapa ett skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Region Gotland är mycket tacksam för synpunkter och rådgivning när det gäller skötseln av området.

Flera av de värdefulla idéer och synpunkter som lämnats in under samrådsfasen har arbetats in i skötselplanen. All gallring, röjning samt andra åtgärder i området skall ske gemensamt med skötselrådet.

Skötselplanen avser att bibehålla ett varierat landskap med både öppna och skyddade områden. De enda områden som nämns att hållas stort sett träd- och busklöst är det kraftigt igenväxande område 2 samt de redan nu öppna sammanhängande hållmarkerna i område 5A, 5B och 13. I ett varierat landskap skall det även finnas öppna ytor. Självklart kommer inga hotade, rödlistade eller sällsynta arter av växtlighet tas ner vilket bidrar till att det alltid kommer att finnas kvar skyddade områden här och där även i de öppna områdena. Detta har förtydligats i skötselplanen efter samrådet.

Röjningar kommer att ske något mer försiktigt än vad som föreslogs i samrådshandlingarna. Dock kommer omfattande röjning att ske i vissa områden medan andra lämnas helt orörda för att bibehålla det varierade landskapet.

Samrådshandlingarnas skötselplan nämnde bl.a. på sid. 15 att "Innan röjningar genomförs är det önskvärt att utreda närmare vilka konsekvenser som kan komma att uppstå för insekter. En utredning kan tänkas komma fram till att konsekvenser kan undvikas eller mildras genom att grupper av buskar som är viktiga för specifika insektsarter lämnas på strategiska ställen" Detta uppre-

pas på flera håll i skötselplanen, t.ex. under rubriken Behov av fördjupade utredningar på sid 19 i samrådsförslaget. Detta gäller fortsatt.

All röjning och gallring samt bete kommer att ske i samråd med skötselrådet och därmed med entomologisk expertis. Eventuellt kan det bli aktuellt att ta in kunskap utifrån när det gäller just insekter.

Region Gotland delar precis i din m.fl. synpunkt om vart bete bör prioriteras. Exakt hur betet kommer att se ut kommer att utredas närmare efter ett antal betesförsök främst i den norra delen av området där det växer igen allra mest där behovet är allra störst. Faller detta väl ut så kommer ytterligare ytor att betas. Sannolikt fållindelad så vi kan styra betet lite tydligare samt inte beta alla områden varje år.

Återställa lite fuktigare marker är mycket intressant. Förutom i område 2 finns det som du nämner även i område 3, inne i lövskogen, lite diken samt en f.d. damm med dammlucka som ev. skulle kunna röjas fram och restaureras för att höja vattennivån på en del platser och gynna ett antal fuktälskande arter.

Bränning är intressant men kanske för riskabelt så nära bebyggelse och Kungsladugården. Det är dock självklart något vi bör se vidare på i skötselrådet.

Område 8 är satt som slåtter i skötselplanen tillsammans med område 9. Sent på året efter blomning skall växtligheten slå och materialet tas bort. Område 7 och 8 är lämpliga för återkommande störning samt åtgärder för vildbin. Detta samt förslag om allmogeåker har lagts till i skötselplanen.

Skötselplanen är nu ett separat dokument som skall ge en målbild i grova drag men som skall ses över löpande, följas upp och kunna revideras vid behov i samråd med skötselrådet för området.

**Naturskyddsföreningen
Gotlands län/
2012-08-20**

Naturskyddsföreningen Gotland är positiv till att Gotlands Region inrättar ett naturreservat på Södra Hällarna. Föreningen har inga invändningar mot förslaget, men har följande förslag:

- *att regionen tillsätter ett skötselråd för Södra Hällarna, där personer och föreningar med erfarenhet av naturvårdsskötsel ingår.*
- *att regionen väljer sådana betesdjur som ingår i de internationella bevarandeplaner som finns av lantraser och som ingår i genbanker. Det gäller t ex om det blir aktuellt med betesdrift med får att man väljer gutefår som ingår i genbank.*
- *att ett centrum för naturinformation, Naturum, ska finnas i Visbyområdet. Hällarna är en lämplig lokalisering av ett sådant informationscenter.*

*Naturskyddsföreningen Gotland
Anncatrin Hjernquist*

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

: Region Gotland tycker att det är en mycket bra idé med ett skötselråd. Regionen avser att skapa ett sådant skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Region Gotland är mycket tacksam om Naturskyddsföreningen på Gotland vill delta i skötselrådet.

Vid ett bete är det önskvärt att Regionen i den mån det är möjligt väljer lantraser som ingår i bevarandeplaner. Gutfår vore ett givet inslag i området och positivt ur flera aspekter. Ett försöksbete i områdets norra delar får visa vad som är möjligt. Det kan kanske vara svårt att hitta lämpliga lantbrukare som kan och vill ha sina djur betandes på Hällarna.

Region Gotland instämmer i att någon form av informationscenter bör finnas på Hällarna. Där bör ges information inte bara om miljön på Hällarna utan om hela Gotlands miljöer. Många besökare har inte bil och därmed ingen möjlighet att resa runt på ön. På hällarna får de dock uppleva en hel del av Gotlands karaktäristiska miljöer på gångavstånd från hamnen och staden.

**Ann-Louise Mårtensson/
2012-08-21**

Hej!

Jag efterlyser att en miljökonsekvensanalys genomförs av en oberoende/opartisk källa för ovannämnda samrådsförslaget. Jag anser att den kommersiella inriktning som planeras i samrådsförslaget medför en negativ miljöpåverkan långsiktigt.

Region Gotlands regionstyrelse gav våren 2011 samhällsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att på Visborgsområdet, väster om Toftavägen, att ta fram ett förslag till kommunalt naturreservat, Södra Hällarna. Uppdragets syfte var "att dels säkerställa områdets biologiska värden och även underlätta för allmänheten att nyttja området för rekreation och naturupplevelser". Jag anser att den ovannämnda samrådsförslaget inte överensstämmer med uppdragets syfte. Med hänsyn till följande frågor:

Vad är syftet med att öka antalet besökare till ett naturreservat? Vad är det beräknade antalet besökare om 10 år?

Vilket avtryck kommer detta planerade ökning av besöksantalet leda till för miljön långsiktigt?

Vilken påverkan kommer den planerade nya stadsdelen Visborg leda till i framtiden för det ovannämnda naturreservatet?

Vilka är det beräknade intäkterna i kronor för de planerade kommersiella attraktionerna?

Hur stor är den beräknade ekonomiska vinsten i kronor av bildandet av det ovannämnda naturreservatet?

Hur kan målbilden med ett bildande av ett naturreservat samtidigt vara att öka antalet besökare?

Varje plan för varje skötselområde, (18 stycken totalt) saknar en miljökonsekvensanalys?

Samrådsförslaget medför flera begränsande faktorer för allmänheten utanför turistsäsong med negativa konsekvenser som därmed försvårar för allmänhetens nyttjande av området för rekrea-

tion och naturupplevelser t ex. förbud av att medföra okopplad hund, framförande av fordonstrafik.

Med vänlig hälsning Ann-Louise Mårtensson

Samhällsbyggnadsförvaltningen

:Region Gotland har gjort bedömningen att en Miljökonsekvensbeskrivning inte behövs för att inrätta ett reservat på Hällarna. Oberoende opartiska föreningar och personer har under samråd-tiden fått utrymme att lämna sina synpunkter på förslaget. Samhällsbyggnadsförvaltningen har fått in många bra förslag som arbetats in i materialet.

Utvecklingen av området på lång sikt kan vi idag bara spekulera om. Reservatets skydd är mycket långsiktigt och Visby och Gotland kommer sannolikt utvecklas på sätt som vi inte kan förutse idag, utvecklingen kommer i framtiden om 50-100år även ha påverkat utvecklingen av reservatet. Det bästa vi kan göra idag för den natur och de arter som finns på Hällarna samt de människor som idag och i framtiden söker sig till området är att ge området ett formellt skydd och en början till en skötselplan. Skötseln av reservatet skall löpande stämmas av och följas upp av kunniga och erfarna föreningar och personer. Skötselplanen kommer att revideras vid behov för att säkerställa områdets biologiska värden för framtiden och även underlätta för allmänheten att nyttja området för rekreation och naturupplevelser.

Att underlätta för allmänheten att nyttja området innebär bl.a. ökad tillgänglighet, säkerhet och trygghet. Detta tillsammans med viss marknadsföring leder i sin tur till ökat antal besökare. Vi ser redan nu efter ett par år efter att militären lämnat området att allt fler och fler människor besöker Hällarna. Redan idag rör sig ett betydande antal människor i området varje dag året runt. Det finns många skäl att vilja öka antalet besökare till Hällarna och ut i naturen. Ett av dem är folkhälsan ett annat är att man får ett mer hållbart samhälle genom att öka medborgarnas medvetenhet om natur och miljö. Gärna så tidigt som möjligt, därför ser vi gärna även att mycket barn får uppleva naturen på nära håll. Genom att se till att våra barn har tillgång till naturen så skapar vi på sikt ett bättre samhälle.

Det är många människor som under lång tid besökt Hällarna och sett det som ett orört, lite enskilt smultronställe. Genom att åtgärder görs för att locka dit fler besökare så förlorar många människor ett smultronställe men resultatet blir att ännu fler får tillgång till ett gemensam sammanhängande och fantastiskt naturområde på gångavstånd från Visby.

Antalet besökare om 10 år kan vi bara gissa, förhoppningsvis är det många tusen per år som uppskattar detta fantastiska kommunala naturreservat.

Med tanke på militärens verksamheter under närmare 100år i området så kommer besökare inte påverka naturen på Hällarna negativt. Den natur vi ser där idag och vill bevara är ett resultat av militärens oavbrutna slitage och löpande röjningsarbete. Natu-

ren som finns där är beroende av återkommande störning, alternativet är att området successivt växer igen helt och förlorar sina värden ett efter ett. Detta gäller såväl naturvärden och värden för människor. Ser vi efterhand att det uppkommer slitage som skadar de naturvärden som reservatet är satt att skydda så har Regionen möjlighet att vidta åtgärder så som staket eller omläggning av stigar etc. för att minska negativ påverkan.

Närheten till den planerade stadsdelen Visborg gör Hällarna extra viktigt att bevara som grönområde. Med mer bebyggda ytor och fler boende ökar behovet av ett tätortsnära sammanhängande grönområde. Hällarna blir Visby, Visborg och Vibbles tätortsnära skyddade reservat och strövområde för framtiden.

Region Gotland kommer inte att bedriva några kommersiella verksamheter på Hällarna. Idag finns det en nöjespark och en restaurang i anslutning till Hällarna, det anordnas även guidade turer på Hällarna för intresserade. Sannolikt finns stor potential att vidareutveckla de befintliga verksamheterna och kanske skapa nya, det är dock inte Region Gotland som gör det. Skall det tillkomma verksamheter inom reservatet är det självklart ett krav att dessa skall vara förenliga med reservatets syfte och föreskrifter.

Ett naturreservat bildas inte för att generera vinst i pengar. Regionens vinst blir inte av materiell karaktär. Vinsten blir att Gotland kan stoltisera med ett magnifikt område med en mosaik av karaktäristiska Gotländska naturtyper på gångavstånd ifrån Visby. Detta område kan visas upp för både kommande generationer och för besökande turister. Det är svårt att beräkna vad en besökare på Hällarna är värd i kronor oavsett om det är turister som får ett väckt intresse för den Gotländska naturen eller om det är vinster i form av folkhälsa. Kan varje besökare vara värd 50kr? 100kr? Det är svårt och nästintill omöjligt att beräkna i dagsläget.

Hällarna är och kommer förbli ett populärt strövområde för hundägare. Koppeltvång gäller dock alltid i naturreservat oavsett hur bra lydnad du har på din hund. Även "triviala" icke rödlistade djur som hare, kanin, fasan och räv som har Hällarna som livsrum är skyddade inom reservatets gränser och skall inte riskera att behöva bli jagade av hundar.

Många människor är dessutom rädda för hundar, hur snälla deras ägare än försäkrar att hunden är. Dessa hundrädda människor skall även de i lugn och ro kunna besöka området. Samhällsbyggnadsförvaltningen har varit i kontakt med människor som inte besöker eller tvekar att besöka Hällarna just för att det ofta finns löst springande hundar. I arbetet med reservatet har anställda på Samhällsbyggnadsförvaltningen både stött på bortsprungna hundar där polis fått tillkallas och vid andra tillfällen hundägare som frågat om vi sett deras hundar som sprungit i väg. Alla hundar och hundägare är självklart olika. Region Gotland kan inte göra bedömningen från ägare till ägare eller från hund till hund vilka som lämpligen bör hållas kopplade och vilka hundar som kan gå lösa.

Region Gotland vill att hundägare som normalt är en grupp människor som rör sig mycket utomhus i naturen fortsatt skall besöka området. Reservatet innebär inte på något vis hundförbud, hundar och deras ägare är fortsatt välkomna. Hundar kan fortsatt släppas lösa, under uppsikt, på närliggande ytor utanför reservatet t.ex. vid fälten vid Oscarsstenen.

Framförandet av fordonstrafik är normalt aldrig tillåten i varken terräng eller inom naturreservat eller i rekreationsområden. För att öka tillgängligheten har Region Gotland påbörjat iordningställande av ytterligare parkeringsplatser på flera platser i direkt anslutning till reservatet, så oavsett om man vill besöka norra, mellersta eller södra delen av reservatet så går det att parkera bilen och ge sig direkt ut i naturen.

**Gotlands Botaniska Förening/
2012-09-27**

Synpunkter från Gotlands Botaniska Förening på "Samrådsförslag till kommunalt Naturreservat på Södra Hällarna, del av Visby Visborg 1:9, Region Gotland". Ärendenr: BN2011/1884

Gotlands Botaniska Förening (GBF) ser med glädje fram mot detta beslut om kommunalt naturreservat för Södra Hällarna. Föreningen har under lång tid till Gotlands kommun och Region Gotland framfört krav på att detta unika naturområde skyddas för framtiden. GBF har tagit del av samrådsförslaget och vill nu framföra följande synpunkter och prioriteringar för att åtgärda de mest akuta behoven:

Prioritet 1 har självklart ett beslut från Region Gotlands sida om inrättande av ett kommunalt naturreservat för nu föreslaget område. Redan innan beslut har P-platser börjat anordnas och vägar stängts av för biltrafik väster om Toftavägen, vilket ökar rekreativsvärdet i form av mer ostörd natur för besökarna.

Prioritet 2 rör området närmast Träffpunkt Gotland (omr. 2), där en kraftig igenväxning med högvuxna gräs, örter och buskage har skett under senare år. Markerna här är ofta det första som gästtande turister och ortsbor möter av Kungsladugårdshällarna från P-platsen. Här måste röjning av buskar och högorter sättas in med efterföljande bete. En del hagtornsbuskar kan sparas för häckande törnsångare och törnskator, som förekommer inom dessa marker. De betande djurens tramp skapar blottad sand, vilket gynnar förekomsterna av sällsynta bin, som här bygger sina bohål.

Prioritet 3 ges åt vissa öppna marker, där det expansiva gräset raklosta förekommer. Denna växt är en av de få invasiva arterna på Gotland, vars expansion tränger bort den unika naturliga växtligheten inom områdets alvar och gräsmarker. Detta gäller särskilt delar inom omr. 5A, dels mellan 12C och Toftavägen samt mot 12A, dels mellan 5C och 4 samt delvis vissa områden inom 12A. Dessa delar bör efterhand prioriteras för bete, vilket säkerligen hämmar expansionen av detta storvuxna gräs.

Allmänna synpunkter på samrådsförslaget från GBF:

För området har en konsult gjort en sammanställning över det blivande naturreservatets rödlistade arter (konsultens bilaga 3). En del av ArtDatabankens uppgifter i listan avsåg dock ett större område, varför vissa arter skall strykas. Denna korrigerade lista skall därefter bifogas beslutshandlingarna och ingå som underlag för kommande skötsel och kontroll av de effekter som skötseln åstadkommit på områdets flora och fauna.

Listan över EU-habitat (s. 4) bör kompletteras med följande som även förekommer inom det blivande reservatet om än i mindre utsträckning: 6110 basiska berghällar och 8240 karsthällmarker. Den senare anges även förekomma i området i bildtexten på s. 8. Habitat 6280 benämns numera enbart som alvar.

s. 12 Målbild för Södra Hällarna som besöksområde. I texten anförs att tillgängligheten underlättas genom hårdgjorda gångvägar. Sådana behövs endast i mindre omfattning eftersom markens karaktär är just hård och oftast torr. Hårdgörning får inte skada den naturliga växtligheten inkluderat t.ex. skorplavarna på kalkbergets ytor.

s. 15 Öppna marker – röjningar m.m. Som framförs i detta avsnitt är det mycket viktigt att röjningarna görs med eftertanke både vad avser arter och mängden av insatser. Insekternas behov av nektarkällor måste beaktas. Ofta har olika arter olika behov för sin överlevnad, varför en varierad miljö kan vara att föredra innan dessa behov definierats (jfr s. 19).

s. 18. Grillplatser och bord. På flera ställen utefter klintkanten finns sällsynta växter t.ex. alvarveronika (rödlistad EN), vilka inte får ta skada vid anläggande av grillplatser eller bord. GBF bidrar gärna med kunskap om var det kan vara lämpligt/olämpligt.

I övrigt vill GBF framföra följande synpunkter på skötseln inom de särskilda områdena enligt bifogad karta (bilaga 2).

Område 1: Skötsel i enlighet med beskrivning s.20.

Område 2: Bör prioriteras enligt GBF:s åsikt (se ovan). Märkligt nog anges inte att bete skall förekomma utan enbart röjning (s. 21), vilket förmodligen är förbiseende samt ett måste i detta område som har viss bördighet. Vissa hagtornsbuskar lämnas för häckande fåglar. GBF kan medverka genom att markera lämpliga buskar som sparas.

Område 3: Lövs kogens nordöstra delar var för inte allt för länge sedan mera en öppen ängsmark. Här förekom då den tidigare rödlistade och sällsynta svartklinten. Genom igenväxning minskade denna art samtidigt som bestånden korsade upp sig med röd-klint och bildade mer av en hybridsvärm. Denna del av området norr om östra spetsen av trädgården vid Kungsladugården är torrare än de äldre delarna av lövs kogen mot sydväst, där rörligt

grundvatten sipprar fram. Norr om trädgården fanns förr från Toftavägen en stig, som gick norrut mot område 2. Denna kan med fördel återskapas samtidigt som en gångstig skapas längs Toftavägen från cykeltunneln bort mot Leva. För de delvis spångade leder som föreslås i området bör i första hand en tvärförbindelse skapas från P-platsen/Leva genom skogen mot område 5A.

Område 4: Bete att föredra, annars enligt förslag.

Område 5A, B, C: Stora alvarlika marker som enligt förslag öppnas upp genom borttagande av träd och buskar. Inom detta område finns en rad olika arter av rönnar och oxlar (Sorbus), vilka kan förevisas på ett pedagogiskt sätt vid exkursioner. I den av GBF publicerade "Gotlands Flora – en guide" anges även flera av arterna för området. De utgör även en del av områdets biologiska mångfald och utgör födokälla för en rad insekter. GBF föreslår därför att några spridda grupper av träd sparas inom olika delar av detta stora område (inklusive 5B och 5C). Därvid ses det till att samtliga nu förekommande arter även framgent finns företrädade åtminstone med en del exemplar. Klippoxlar som är naturliga på alvar och i klippterräng sparas i möjligaste mån. Flera exemplar av ask och lundalm växer främst i karstsprickor, åtminstone en del av dessa bör kunna sparas (numera rödlistade VU och NT!). Bland buskarna sparas svartoxbär och alvaroxbär av samma anledning, möjligen även några äppelrosor och andra rosor m.fl. GBF kan hjälpa till genom att markera de träd och buskar, vilka inte skall tas bort vid röjningsarbetena! Detta måste självklart ske under växtsäsong, då de olika arterna kan identifieras. Bete införs på sikt efter röjning. På sydöstra sidan av ancylusgränsvallen från 130 m S vattenfallet till 320 m SV detsamma förekommer en rad skräphögar vilka bör tas bort. Kontakta dock t.ex. länsstyrelsen om de har något entomologiskt värde.

Område 6: Förslaget OK! Även här sparas t.ex. klippoxel och svartoxbär enligt ovan. En ibland använd uppgång från mellanplatån till övre platån finns ungefär ovanför den nu markerade från stranden till mellanplatån. Den är säkerligen mer använd än den längre mot nordost närmare reningsverket. Denna uppgång bör prioriteras för åtgärd, då många personer undviker den p.g.a. rädsla.

Område 7: Platsen där skjutbanans mål tidigare var placerat med en hög vall av sand. Märkligt nog togs denna bort och materialet lades ut på de ytor österut där skyttarna låg (del av omr. 8). Inom området finns både stortapetserarbi och dess snyltare thomsonkägelbi, vilka båda är ytterst skyddsvärda. Den senare arten kan vara endemisk för Gotland, d.v.s. på vår ö ha sina enda förekomster i världen. De är båda beroende av öppen sand för bohål och väddklint för födoätag. Väddklint fanns tidigare i område 8, men här övertäcktes den med den utspridda sanden från skjutvallen! Säkerligen kan även nicktistel och ulltistel, vilka har ökat efter förändringarna i området, utnyttjas av dessa bin som födokälla. För bästa skötsel av dessa marker måste entomologisk expertis konsulteras, för att miljöerna skall optimeras för binas överlevnad.

Område 8: Här föreslås slåtter av markerna. Det kan vara en bra åtgärd om den sker sent på säsongen. Som ovan angivits finns den för bin viktiga nektarkällan väddklint i området (även norr om körvägen mot f.d. skjutbanevallen). Den bör i möjligaste mån sparas eller slås av så sent att fröna hinner spridas innan slåttern. Den i samrådsförslaget angivna slåttertiden inträffar olyckligt nog under väddklingens maximala blomningstid och kan inte anses lämplig i detta område! Vid eventuell slåtter är det alltid viktigt att höet samlas in och inte får ligga kvar och därmed öka markens näringsinnehåll. Möjligen är bete att fördras. Entomologisk expertis bör konsulteras för skötseln.

Område 9: Sandhed med unika svampar främst flockskivling. Denna stäppart, som är anpassad till torra växtplatser på kalkrik sand, har två växtplatser i Sverige och sammantaget runt 20 i Europa. Region Gotland har därför ett särskilt ansvar för denna sällsynta art. Den har varit känd härifrån i drygt 20 år. Med sitt underjordiska mycel expanderade svampen från områdets västra del österut och fanns hösten 2009 med 88 fruktkroppar fördelade på 14 mycel. Den hittades då som närmast bara 20 m från gångstigen, som avgränsar område 9 mot sydost.

Olyckligtvis använde Region Gotland sedan området som snötipp vintrarna 2009/10 och 2010/11, varvid svampens underjordiska mycel dränktes vid snösmältningen. Bestånden raderades därvid i det närmaste ut och endast enstaka fruktkroppar har noterats höstarna sedan dess och då bara inom områdets västligaste delar. Uppenbarligen nådde vattnet inte ända hit. Flockskivling är för sin överlevnad beroende av torra förhållanden och slåtter i området. Angivna tider för slåtter är anpassade till de sällsynta svamparna och föreslagna av GBF. Snötipp får inte förekomma inom område 9 eller i angränsande områden så att område 9 översvämmas. Dräneringen skall upprätthållas för området även efter en eventuell bebyggelse i angränsande delar. Område 9 undviks som uppställningsplats för husvagnar, husbilar och transportfordon (vindkraftverk) o.likn. och förbjuds under höstperioden september-oktober.

Område 10: Föreslagna åtgärder OK!

Område 11: Området utgörs av en f.d. soptipp med en rad här spridda trädgårdsväxter. Kontrollera med entomologisk expertis hur jordhögarna bör behandlas i förhållande till områdets bin.

Område 12A: Marker som är bevuxna med gles tallskog över kalk samt på ett tunt lager av sand. Inom området finns en rik flora med flera rödlistade växter. De sandiga delarna utgör säkerligen boplatser för insekter. Vid röjning skall förutsättningar även ges för en viss föryngring av tallskogen på sikt. Förmodligen växer här svart- och alvaroxbär vilka sparas.

Område 12B: Tallskogsbård väster om kalkgläntan vid körvägen. Häckningsplats för trädlärka och ibland ses även spillkråka (båda i EU:s Fågeldirektiv). Förmodligen växer här svart- och alvaroxbär vilka sparas. I övrigt är föreslagna åtgärder OK! Kan ingå i det

betade området med 5A.

Område 12C: Tallskog med få kända sällsynta växter. Föreslagna åtgärder är OK! Kan ingå i det betade området med 5A.

Område 12D: Tallskog med få kända sällsynta växter. Vid körvägen just norrut finns dock några rödlistade växter. Föreslagna åtgärder är OK! Kan ingå i det betade området med 13 (?) och 5A.

Område 13: Föreslagna åtgärder är OK! Eventuella klippoxlar, svartoxbär m.fl. sparas. GBF kan vara behjälplig med markering av träd och buskar som skall sparas. Inom den ensamliggande delen av 13 mot nordöst finns ett flertal jordhögar av soptippskaraktär. Dessa kanske bör avlägsnas, så att den naturliga växtligheten kan sprida sig. Kontakt med entomologisk expertis tas dock för kontroll av eventuell förekomst av skyddsvärda bin. Områdets olika delar bör på sikt tillsammans med 5A ingå i det betade området.

Område 14: Föreslagna åtgärder är OK!

Område 15: Ett unikt område med fruktbärande murgröna, trädlik slån m.m., som har få eller kanske inga motsvarigheter i Sverige. En viss föryngring av tall måste tillåtas mellan stigen och nedre klinten. Klippoxlar, svartoxbär m.fl. sparas. I övrigt är föreslagna åtgärder OK!

Område 16: Vid röjningar mellan stigen och klintkanten sparas klippoxlar, svartoxbär m.fl. GBF kan vara behjälplig med markering av träd och buskar som skall sparas.

Område 17: Föreslagna åtgärder är OK! Träden nedom vattenfallet sparas. De utgör skydd för övervintrande småfågel vid vattnet. Den av människor nyligen skapade Trojaborgen tas bort! Historieförfalskning av denna typ skall inte uppmuntras. Byggnad av liknande anläggningar och t.ex. stentorn och annat förbjuds inom naturreservatet. Sällsynta skorplavar på stenarna kan hotas.

Område 18: Strandområdet är felaktigt markerad som område 20 på kartan i bilaga 2. Föreslagna åtgärder är OK!

*För Gotlands Botaniska Förening
Visby den 20 augusti 2012*

Jörgen Petersson, ordf.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

: Region Gotland avser att skapa ett skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Region Gotland är mycket tacksam om Gotlands Botaniska Förening vill delta i skötselrådet.

De värdefulla idéer och synpunkter Gotlands Botaniska förening lämnat har arbetats in i skötselplanen. All gallring och röjning i området skall ske gemensamt med Botaniska föreningen samt

övriga skötselrådet.

Föreslagna röjningar kommer att ske något mer försiktigt än vad som föreslogs i samrådshandlingarna. Dock kommer omfattande röjning att ske i vissa områden medan andra lämnas helt orörda för att tillskapa ett varierat landskap. Självfallet kommer inga hotade, rödlistade eller sällsynta arter av växtlighet tas ner.

Bete kommer att föregås av ett betesförsök i den norra delen av reservatet där behovet är allra störst. Faller detta väl ut så kommer ytterligare ytor att betas. Sannolikt fållindelad utifrån Länsstyrelsens yttrande där vi kan styra betet lite tydligare samt inte beta alla områden varje år.

**Trafikverket /
2012-09-27**

TRV 2012/46400

*Trafikverket har inga synpunkter i ärendet.
Trafikverket har tidigare meddelat beslut om nya utfarter och avstängning av befintliga anslutningar.*

*För Trafikverket
Jens Tiricke*

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

**Gilbert Bruthage /
2012-09-27**

*Hej, ber om ursäkt för att mina synpunkter kommer sent, men jag fick inte tag i samrådsförslaget förrän nu.
Det gör ont in i själen när jag läser om vad Ni skall göra med hällarna. Jag har gått med hund på hällarna flera gånger om dagen sedan militären tillät det (nästan 40 år) och aldrig sett eller känt något behov av av några särskilda skyddsåtgärder. Det enda som märks är att vägarna militären använde blivit lite smalare.
Särskilt vänder jag mig emot att området skall hägnas och betas, det är att utestänga ALLMÄNHETEN. Gör ett besök i naturreservatet Björkome i Lummelunda som blivit hägnat och betas av 30-40 tjurar, besökare vänder om när de ser djuren.
Det äe OK med parkeringar och hinder för biltrafik, men låt det vara med det!
Låt naturen sköta sig själv, använd pengarna till något vettigare!
MVH Gilbert Bruthage, Talluddskviar 5A, Visby.*

**Samhällsbyggnads-
förvaltningen**

De arter och den miljö som finns på Hällarna idag är ett resultat av ständig störning under lång tid. Nu befinner sig området i en fas av utveckling. Det betyder att under ett antal år kommer naturen att ändras på Hällarna från ett läge till ett annat. S.k. en älsklig fas. Utan militärens ständiga slitage samt fortlöpande manuella röjningar kommer området onekligen att växa igen. Jämförs flygbilder från olika år så ser man tydligt att igenväxningen av området eskalerar snabbt, speciellt i norra delen. Naturen återtar nu marken och den succession som vi ser leder åt ett håll, mot en snårig och buskig miljö där både naturvärden och rekreationsvärden decimerats. Skötselkravet och röjningsbehovet är ett

faktum. Bete ett förslag för att hålla växtligheten i schack efter röjningsarbetena samt för att kraftigt hålla ner kostnaderna. Hur betet skall utformas är inte klart, det skall utredas vidare efter att reservatet bildats. De första betesförsöken kommer troligen förekomma endast inom inhägnade testytor i de norra delarna. Innan bete provats på Hällarna är det svårt att se hur väl det fungerar.

Hällarna är ett natur- och rekreationsområde för oss alla. Alla människor skall kunna känna sig trygga att besöka området. Ett eventuellt bete kommer först och främst att ske uteslutande av lamm. Många reservat på Gotland betas idag av lamm och de stör inte besökare utan håller sig på avstånd. Tjurar, kor eller hästar är inte aktuellt som betesdjur i nuläget. Skulle det av en eller annan anledning behövas en annan typ av bete ur naturvårdssynpunkt i framtiden så kommer det att ske inom mindre och väl stängslade ytor som inte har en avhållande effekt på besökande människor.

Den ekonomiska planen till förslaget skall ses långsiktigt. Reservatets skydd är långsiktigt, för kommande generationer. De initiala kostnaderna för inrättande av reservatet kan därför ses över en lång tid, kanske 50 år eller mer för att man skall förstå att det rör sig om relativt lite pengar i förhållande till andra kommunala åtgärderna och exploateringar. Röjningen och betet behöver påbörjas så snart som möjligt för att inte uppgiften skall bli övermäktig. Övriga åtgärder såsom t.ex. parkeringar, skyltning, grillplatser, offentliga toaletter etc. behöver komma på plats inom en snar framtid för att fler besökare skall kunna få tillgänglighet till området och naturen.

**Inger Bjarnebrand /
2012-09-04**

Hej!

Jag har kollat på förslaget till skötsel. Jag ifrågasätter att området ska betas.

Tänker stackars djur! Finns tyvärr alltför många elaka människor.

Sedan undrar jag hur växter och områdets fåglar och insekter kommer att påverkas

av bete. Blir det inte som en annan biotop om området betas? En del av arterna kanske försvinner.

Andra kommer kanske till.

Idag används området rätt mycket av hundägare som låter sina hundar springa fritt. (Vilket väl ibland kan ifrågasättas).

Det lär ju inte gå om det går betande djur i området. Alla kommer inte att respektera att hundar ska hållas kopplade.

Jag tycker att området är betydligt mera tilltalande utan betande djur och man slippar att trampa i skit överallt.

Undrar om det inte blir billigare att då och då göra röjningsinsatser. Det går ju att anlita skogsvårdsstyrelsen för detta.

Jag önskar ett strövområde utan betande djur!

Hälsningar

Inger Bjarnebrand

Trädgårdsgatan 311

621 54 VISBY

Samhällsbyggnads- förvaltningen

Betande djur finns i ett flertal av Gotlands Naturreservat. Betande lamm finns även på Visborgsområdet samt på Kyrkans mark nedanför Galgberget. Betande djur finns även på Gärdet i Stockholm samt i gravarna runt Vårberg i Stockholm. Visst finns en risk att elaka människor gör lammen illa eller stjälar ett lamm men den risken är troligen väldigt liten då det sannolikt borde vara mer lockande för en boskapstjuv att slå till ute på glesbygden än nära staden där många människor rör sig. Närmare utredningar om bete samt provbete får avgöra betesfrågan för framtiden.

Exakt hur betet kommer att se ut kommer att utredas närmare efter ett antal betesförsök främst i den norra delen av området där det växer igen allra mest. Biotopen där har växt igen till den grad att de arter som vi vill bevara redan tar skada av att inget görs. Man måste ta med att militären löpande röjde Hällarna manuellt för att hålla växtligheten nere. Jämförs äldre flygbilder så ser man att området precis som Galgberget växer igen. Bete är billigare och effektivare än manuell röjning som både är dyrt och tidskrävande. På Hällarna är sannolikt en kombination av både och det rätta sättet att bevara den natur som hundratals år av bete, hävd och senare militärens röjningar skapat.

Koppeltvång gäller i alla reservat, det är upp till hundägaren att följa de föreskrifter som finns för reservaten. Hundar är fortsatt mycket välkomna och stör inte lammen om de är kopplade. Att inte ha hunden kopplad i reservatet är ett brott. Region Gotland förutsätter att hundägare följer lagen. Det är även många hundägare som hört av sig till oss som uppskattar ett koppeltvång.

Länsstyrelsen Gotlands län/ 2012-09-20

*Yttrande över samrådsförslag Södra Hällarna BN2011/1884
Bakgrund*

Länsstyrelsen har tagit del av det samrådsförslag som inkom den 21 juni 2012.

Röjning

En stor del av skötseln går ut på att öppna upp markerna, på många håll så att det blir i stort sett träd- och busklöst. Samtidigt visar insektsinventeringen från 2010 att de värdefullaste områdena, ur insektssynpunkt, är områden som ligger en bit in och är mer skyddade från väder och vind. Det finns en risk att dessa områden blir mer exponerade om man röjer hårt och därmed blir sämre miljöer för insekterna. En bättre målbild skulle kunna vara att skapa ett varierat landskap, med öppna ytor av varierande storlek avbrutna av ridåer med träd och buskar. Yngre tall och övriga trädslag behöver sparas så att träd i olika åldrar ska kunna finnas på sikt.

Området har säkert varit öppnare förr. Huruvida det var en bättre eller sämre miljö än dagens miljö för alla de rödlistade arter som hittats i området kan dock diskuteras. Stora delar av området befinner sig i en "älsklig fas", det vill säga en period efter att hävd och störning tagits bort när blomrikedomen blir stor och när många insekter trivs. På mer produktiva marker är den älskliga fasen bara några år, medan den på sådana här magra alvarmarker kan vara många decennier. Troligen är dagens tillstånd myck-

et bra för många arter. Landskapet växer dock långsamt, men stadigt, igen och röjning kommer definitivt att vara nödvändigt. Frågan är dock om den hårda röjning som föreslås är optimal.

Även alldeles nedanför klintkanten bör man fundera en del innan man göra några stora röjningar. Många mossor och snäckor, som kan tänkas trivas i dessa miljöer, kräver att klinten är beskuggad och skyddad från alltför stor exponering.

Bete

Bete kan vara positivt, men det är tveksamt om det är bra att ha djur överallt. En stor anledning till att militära skjutfält ofta är mycket insektsrika är att de hålls öppna med andra störningar än bete och att de därför har en större mängd blommor.

För att ha en stor effekt på igenväxningen krävs troligen ganska hårt betestryck, vilket kan vara negativt för mängden blommor och därmed för många av insekterna. För rödlistade mykorrhizasvampar är bete oftast positivt, men vid hårt lamm-bete brukar det bli ont om svampar.

Länsstyrelsen vill poängtera vikten av att fållindela för att underlätta tillsyn och möjligheterna att styra betet. Det är en fördel att kunna styra djuren dit det behövs, t.ex. nyröjda områden med mycket slyuppslag och att hålla dem borta från ställen där man inte vill ha välbetat. Man kan överväga att beta olika fållor olika år, så att varje del blir betad t ex varannat eller var tredje år. Dessutom bör man ta hänsyn till att det är ett stadsnära område och att det här finns en större risk att problem med bete uppstår, till exempel med öppnade grindar, försvunna djur och stressade djur. Det kan innebära problem med att få tag i djurägare som är villiga att beta i reservatet. En del människor är rädda för att gå in i hagar med vissa typer av djur. Viktigt med tydlig information här. Eftersom många rastar sina hundar i området är det viktigt att inrikta sig på bra självstängande små grindar och inte stättor.

Med tanke på att det planeras bete inom större delen av reservatet är förbudet mot att medföra okopplad hund i reservatet bra. Länsstyrelsen föreslår som komplement ett avgränsat område där det är tillåtet att släppa hunden lös.

Slåtter

Att ha sen slåtter på de gamla skjutbanorna är positivt. Man kan här också överväga bränning på våren eller att man då och då stör marken genom exempelvis harvning. Många av växterna är mer typiska för störda marker som välganter och grusgropar än för slåttermarker (t.ex. blåeld och gulreseda). Sådan störning skulle också kunna vara positiv i den näringspåverkade delen längst i norr.

Bibäddar och blomplanteringar

Försvaret har redan tagit bort skjutvallar som varit viktiga för många insekter. I skötselplanen föreslås att de jordhögar som finns också ska tas bort. För att ersätta dessa miljöer, skulle man kunna anlägga bibäddar, dvs mer eller mindre öppen sand i varma lägen, där bin och andra sandälskande insekter kan bygga bo. Detta kan med fördel göras i anslutning till parkeringar

och skyltar och gärna kompletteras med planteringar av växter som väddklint, blåklockor, fältvädd och blåeld, som kan gynna flera hotade arter i området. Förutom att gynna arter kan det vara ett pedagogiskt exempel på hur man själv kan gynna dessa insekter hemma i sin trädgård.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen anser att målbilden för områdets kulturhistoriska värden är väl utformad.

Det är positivt med en nyplantering av allé längs Toftavägen. Att röja fram och tillgängliggöra fornlämningar är motiverat i ett område som så tydligt är knutet till friluftsliv och rekreation.

I beskrivning av området nämns att det i området finns tre registrerade fornlämningar. I källföreteckningen hänvisas till den landskapsanalys som genomfördes av ArkeoDok (Dan Carlsson, Rapport 2011:14). För kännedom informerar Länsstyrelsen om att det i samband med analysen påträffades ytterligare fornlämningar som ännu inte registrerats i FMIS, se bifogad kartbild.

Övrigt

Synpunkter runt föreskrifterna

Om allmänhetens rätt att färdas och vistas inom området (sid 36.)

Enligt punkt 3 föreslås det bli förbjudet att plocka eller gräva upp växter. Länsstyrelsen anser att man ska kunna tillåta att matsvamp, bär och blommor plockas för eget behov, utan risk för större skada på områdets naturvärden.

Punkt 5 tar upp att det är förbjudet att göra upp eld utanför anvisade platser. Länsstyrelsen föreslår att man kan lätta på förbudet och istället skriva:

”Förbjudet att göra upp öppen eld. Tillåtet att grilla på platser som anvisats av förvaltaren. Även tillåtet att använda medhavd grill eller stormkök på andra platser än de anvisade, men inte engångsgrillar, då de alltför ofta lämnas kvar i naturen eller på den anordnade grillplatsen.” Det finns en tjsning med att själv kunna välja sin matplats.

Långsiktig skötselplan

Av erfarenhet vet Länsstyrelsen att det är bra att skriva en skötselplan som är tänkt att hålla längre tid än fem år. Att revidera en plan efter att ha tagit del av erfarenheter som fem års skötsel har gett, är förstås jättebra. Men om arbets- och kostnadssituationen har försämrats på dessa år, så kanske man inte prioriterar arbetet med att revidera en skötselplan och då är det en fördel om ursprungsplanen är skriven med utrymme för variation och inte alltför strikt. En tioårsplan kan skissas upp med breda penseldrag.

I handläggningen av detta ärende har Oskar Kullingsjö och Ingunn Tryggvadotter, Natur- och Friluftslivsenheten samt Beatrice Edman, Samhällsbyggnadsenheten deltagit. Caroline Bernander har sammanställt Länsstyrelsens synpunkter.

Caroline Bernander

: Region Gotland avser att skapa ett skötselråd för uppföljning av skötsel och årlig översyn och revidering av skötselplanen. Region Gotland är mycket tacksam om Länsstyrelsen vill delta i skötselrådet.

Flera av de värdefulla idéer och synpunkter Länsstyrelsen lämnat har arbetats in i skötselplanen. All gallring, röjning samt andra åtgärder i området skall ske gemensamt med skötselrådet.

Ett varierat landskap är just vad skötselplanen syftar till att bibehålla. Det kommer finnas både öppna och skyddade områden enligt skötselplanen. Det enda område som nämns att hållas stort sett träd- och busklöst är det kraftigt igenväxande område 2 samt de öppna sammanhängande hållmarkerna i område 5A, 5B och 13. I ett varierat landskap skall det även finnas öppna ytor. Det lämpliga är då sannolikt att bibehålla de ytor som är/har varit öppna än att öppna upp nya.

Föreslagna röjningar kommer att ske något mer försiktigt än vad som föreslogs i samrådshandlingarna. Dock kommer omfattande röjning att ske i vissa områden medan andra lämnas helt orörda för att tillskapa ett varierat landskap. Självfallet kommer inga hotade, rödlistade eller sällsynta arter av växtlighet tas ner. All röjning och gallring samt bete kommer att ske i samråd med skötselrådet och därmed med entomologisk expertis. Eventuellt kan det bli aktuellt att ta in kunskap utifrån när det gäller just insekter.

Samrådshandlingarnas skötselplan nämnde bl.a. på sid. 15 att "Innan röjningar genomförs är det önskvärt att utreda närmare vilka konsekvenser som kan komma att uppstå för insekter. En utredning kan tänkas komma fram till att konsekvenser kan undvikas eller mildras genom att grupper av buskar som är viktiga för specifika insektsarter lämnas på strategiska ställen" Detta upprepas på flera håll i skötselplanen, t.ex. under rubriken Behov av fördjupade utredningar på sid 19. Detta gäller fortsatt.

*Exakt hur betet kommer att se ut kommer att utredas närmare efter ett antal betesförsök främst i den norra delen av området där det växer igen allra mest där behovet är allra störst. Faller detta väl ut så kommer ytterligare ytor att betas. Sannolikt fallin-
delat utifrån Länsstyrelsens yttrande där vi kan styra betet lite tydligare samt inte beta alla områden varje år.*

Hundar kan fortsatt släppas lösa, under uppsikt, på närliggande ytor utanför reservatet t.ex. vid fälten vid Oscarsstenen.

Åtgärder för vildbin är en mycket bra idé som Regionen gärna vill arbeta vidare med. Som Länsstyrelsen påpekar är det förutom att gynna arter ett pedagogiskt trevligt exempel som skapar förståelse och kunskap om djur och natur hos allmänheten.

Kulturmiljö är en viktig del i området, i samråd med Länsstyrelsen vill Region Gotland röja fram och informera om de lämningar som finns genom skyltning. De ytterligare fornlämningarna som hittats

har ritats in på kartan samt noterats i skötselplanen.

Angående föreskrifterna så instämmer Region Gotland i att det bör vara tillåtet att plocka matsvamp, bär och blommor.

Region Gotland vill dock fortfarande ha kvar förbudet att göra upp eld på andra platser än anvisade. Besökare kan själva välja matplats men vill man grilla skall detta ske på anvisad plats. Engångsgrill kommer fortsatt att vara tillåtet eftersom det är ett enkelt sätt för t.ex. besökande turister att grilla utan att behöva ha med sig ved/kol och tändvätska etc. Region Gotland förutsätter att besökare tar med sig sitt avfall. Ev. får Regionen arbeta med information och förenkla för besökare att kasta sina sopor.

Visby 2012-10-11

Ann-Sofi Lindskog
Avdelningschef, Infrastrukturavdelningen

Jimmy Holpers
Kommunekolog

Beräkning av kostnader för etablering, skötsel och förvaltning av reservatet Kungsladugårdshällarna
Beräkningen överblickar kostnaderna de närmaste 20 åren

Område	Åtgärd	Kostnader		
		Engångs- åtgärd	Löpande årligen	Löpande vart 5:e år
P-platser:	Tre entreer och infarter + p-platser anläggs. Södra, mellersta (huvudparkering för naturreservatet) och norr om Kungsladugården (ny infart) och avgränsning yta Kungsladugården - naturreservat	400 000	10 000	5 000
Bandtun	Avgränsning av naturreservatet	1 000 000		
Stängsel	Vid entreer och övriga infarter anläggs fysiska stängsel för motorfordon, bom anläggs vid huvudparkering för räddningstjänst	100 000		
Informations-skyltar	Informationsskyltar i anslutning till 4 entreer/p-platserna (nr 4 är vid Träffpunkt Gotland - Trafikverket)	75 000		
Renhållning	Uppsättning av papperskorgar mm vid 3 entreer/p-platser (Kungsladugård, mellersta och södra)	50 000	30 000	5 000
WC vid p-latser	Handikapp WC, 2 platser södra och mellersta	600 000	75 000	25 000
Grillplatser	Anläggning av grillplatser: 3 övre nivå och 3 mellersta nivå med bord och sittplatser	100 000	10 000	10 000
Trappor	Reparera befintlig trappa, samt anlägga nya trappor samt handledare för säkra passager mellan nivåerna.	250 000		
Grusad gc-väg 1	Handikappanpassad grusväg från mellersta p-plats till utkiksplats med grillplats, ca 250m	100 000		
Grusad gc-väg 2	Från Fäjeleden (hamnen) via Träffpunkt Gotland och från Söder väg/Toftavägen, ca 250 m	50 000		
Grusad gc-väg 3	Uppgradering av befintlig vägar, naturstigar genom naturreservatet (från norra parkering till södra parkering med anslutningar till grillplatser övre nivå), ca 1400 m.	275 000	10 000	
Grundstädning	Grundstädning av reservatet	20 000		
Städning	Årlig städning + löpande sophämtning		50 000	
Röjning	Röjning av sly och trädplantor - hela området	500 000	50 000	50 000
Bete	Möjliggöra område för bete, stängsel mm	50 000	5 000	
Slätter	Slätter	30 000	10 000	
Uppmärkning	Uppmätning och uppmärkning av naturreservatet	50 000		
Utveckling	Uppföljning av naturreservat, mål för biologiska värden, inventeringsarbeten, rapporter etc.		40 000	
Utveckling	Utredning om anpassning av skötseln till rödlistade arter	50 000	10 000	
Utveckling	Revidering av skötselplanen			5 000
Projektering	Naturreservat	300 000		
Summa		4 000 000	300 000	100 000
Möjliga statsbidrag	En del av de initiala investeringarna kommer ev. att kunna täckas dels av det statsbidrag Region Gotland erhåller ifrån Naturvårdsverket för inrättande av reservatet, s.k. markåtkomstbidrag, dels av de många olika stöd för bevarande och utveckling av biologisk mångfald och friluftsliv som står att söka. Dessa stöd kan även framöver täcka delar av de löpande skötselkostnaderna. Stöd som Region Gotland kan och bör söka är t.ex.: · Stöd inom landsbygdsprogrammet, flertal olika. · Stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås) Upp till 70 % · Lokala naturvårdssatsningen (LONA) · Miljöersättning för betesmarker . ev. lamm-bete kan sänka skötsel-kostnaderna ordentligt.	Budget 1 000 000		
Möjlig användning av statsbidrag	Initiala åtgärder vid ev bidrag: möjliggöra att publika verksamheter anordnas i bunkrarna, galleri, museum, naturvisning, värmestuga, övriga tillgänglighetsåtgärder mm	Budget 1 000 000		

TN § 92 Samrådsförslag till kommunalt Naturreservat på Södra Hällarna i Visby, enligt 7 kap 4§ miljöbalken**Bakgrund**

Regionstyrelsen beslutade 2011-06-21 (RS § 190) att ge Byggnadsnämnden i uppdrag att i samverkan med Tekniska nämnden arbeta fram ett förslag till kommunalt naturreservat på Södra hällarna med föreskrifter som syftar till att dels säkerställa områdets biologiska värden, dels att tillgängliggöra området för allmänhetens rekreation och naturupplevelser.

Av Regionstyrelsens beslut framgår även att ett förslag om naturreservat skall redovisas till Regionstyrelsen före maj månads utgång 2012.

Bildandet av det kommunala naturreservatet på Södra hällarna innebär att Region Gotland kommer att stå som huvudman för reservatet. Det innebär i sin tur att Region Gotland tar på sig ansvaret att finansiera inrättandet och skötseln av det aktuella reservatet.

Förvaltningen har tolkat Regionstyrelsens beslut att ge "*Byggnadsnämnden i uppdrag att i samverkan med Tekniska nämnden arbeta fram ett förslag...* " som att det är Byggnadsnämndens ansvar att till innehåll och omfattning utforma förslaget och att det är Tekniska nämndens ansvar att föreslå en ekonomisk plan som säkerställer det av Byggnadsnämnden framtagna förslaget.

Beräkning av kostnader för etablering, skötsel och förvaltning av förslag till kommunalt naturreservat på Södra hällar redovisas i bilaga 4 (ärende nr BN 2011/1884, TN 2012/647) i förslag till naturreservat.

Bedömning

Södra hällarna är ett attraktivt natur- och rekreationsområde som sträcker sig från ytterkanten av Visby söderut mot Vibble. Områdets höga naturvärden har varit kända under lång tid och området har angetts som prioriterat för skydd.

Bildandet av ett naturreservat i det aktuella området är en lämplig åtgärd om syftet är att skydda och upprätthålla ett mycket naturskönt område med stor betydelse för allmänhetens rekreation samt att bevara detta långsiktigt för kommande generationer. Det är även lämpligt om syftet också är att skydda och skapa gynnsamma förhållanden för ett stort antal skyddsvärda arter av växter och djur som lever inom området.

Justerare		Utdragsbestyrkande

Forts § 92

Södra hållarna kan genom bevarande och rätt skötsel även bidra till marknadsföringen av Gotland som bostads- och besöksort. I och med att området Södra hållarna hyser ett flertal av de karakteristiska gotländska naturtyperna, slående utsikter över havet samt ett hundratal rödlistade arter inom gångavstånd för besökare i Visby kommer reservatet att bidra till en ökad nyfikenhet även för andra delar av Gotland.

Den samlade bedömningen är att det finns flera goda motiv att inrätta ett naturreservat på Södra hållarna och att förslaget till sin avgränsning är väl avvägt mot andra allmänna och enskilda intressen och att Regionens ekonomiska åtagande för inrättande och skötsel av reservatet bedöms som rimligt.

Förvaltningen tillstyrker förslaget under förutsättning att den föreslagna ekonomiska planen, som innebär en investeringskostnad på 4 000 000 kr och årligt löpande driftskostnader på 300 000 kr samt 100 000 kr i löpande driftskostnader vart 5:e år, kan säkerställas långsiktigt i innevarande års budgetberedning och i kommande budgetberedningar.

Arbetsutskottets förslag till tekniska nämnden

- Tekniska nämnden stöder förslaget att bilda ett kommunalt naturreservat på Södra hållarna med tillhörande reservatsföreskrifter, skötselplan och ekonomisk plan enligt *"Samrådsförslag till kommunalt naturreservat på Södra Hållarna i Visby enligt 7 kap 4 § miljöbalken"*, under förutsättning att medel kan säkerställas långsiktigt i innevarande års budgetberedning och i kommande budgetberedningar.

Tekniska nämndens beslut

- Enligt arbetsutskottets förslag

Protokollsutdrag:
RS
BN

Justerare		Utdragsbestyrkande